

Kristen hederskultur

En studie om hedersrelaterad ecklesiologi
i pentekostal-karismatisk kontext

Teologiska institutionen
Kyrko- och missionsstudier E
Författare: Erik Lundström
Handledare: Ninna Edgardh

Abstract

Den här uppsatsen använder hederskulturbegreppets teorier för att undersöka hederskultur inom det pentekostal-karismatiska fältet i Sverige.

Materialet består av intervjuer med personer som växt upp i en pentekostal-karismatisk miljö samt av predikningar, litteratur och inlägg i sociala medier. Jag finner att materialet delvis innehåller sådant som kan sägas vara en annan i forskning belagd hederskultur, enkelt uttryckt »traditionell hederskultur« – det vill säga att leva med hedersrelaterade normer och begränsningar. Jag kallar denna variant av hederskultur för »kristen hederskultur«, ett begrepp jag gör ett försök att definiera.

Uppsatsens ärende är att granska relationen mellan hederskulturen och kyrkosynen i dessa församlingsmiljöer. Jag finner att renhetsidealen i kyrkosynen – som jag bland annat kallar »fromhetsheder« – bidrar till hederskulturen. Dessa ideal tar i sin tur utgångspunkt i en föreställning om Bibelns auktoritet som rättesnöre för livet vilket gör föräldrarnas uppfostran av barnen i min studie strängare. Den karismatiska förståelsen av världen kan också leda till en alternativ barnuppfostran. Vikten av helighet komplicerar och begränsar även de ungas liv i mitt material.

Jag avslutar med att föreslå begreppet »hedersrelaterad ecklesiologi«, en kyrkosyn som jag menar karakteriseras av en ortodox lära, en gemenskap som kräver Guds renhet, en stark församlingsidentitet som missionerande, samt en karismatisk praktik.

Nyckelord: kristen, hederskultur, hedersrelaterad, ecklesiologi, kyrkosyn, pingströrelsen, trosrörelsen, pentekostal-karismatisk

Förord

Samma dag jag skriver detta förord sker två olika händelser. Under dagen meddelar Uppsala tingsrätt dom i målet mot tre före detta ledare i den tidigare pingstförsamlingen i Knutby. Våldet mot medlemmarna beskrivs av de tilltalade som en del av en andlig strid – sanktionerad av Gud – som förts i församlingen.¹

Den andra händelsen är bönekonferensen *Nordens kallelsestund* i Stockholm som startar samma kväll – trots att liknande tillställningar ställts in i resten av landet till följd av smittorisken för coronaviruset. Ledaren menar att beslutet är fattat i lydnad mot Gud och att viruset är en träning i att lära sig att förtrösta på Gud inför det som ska drabba jorden: »Domarna i Egypten drabbade aldrig Israels barn. Likaså har Herren lovat att ta hand om oss. I denna sena tid kommer det att visa sig vilka som tjänar Herren och vilka som inte gör det.«²

TVå nedslag i den pentekostal-karismatiska världen som för den utomstående kan verka aparta i sin praktik. Den som vill försöka förstå logiken behöver sätta sig in i idévärlden bakom yttringarna. I den handlar det ytterst om en andlig strid mellan djävulen och Gud.

Den här uppsatsen tar sin utgångspunkt i den idévärldens kontinuum och fördjupar hur den kan ta sig uttryck i människors liv. Jag betecknar idévärlden *pentekostal ekklesiologi* och dess praktik *kristen bederskultur*. Jag hoppas att läsningen bidrar till att öka förståelsen bakom uttrycken – sett till den kyrkosyn som praktiseras.

Jag vill avsluta med att rikta ett stort tack till alla informanter som deltagit i studien och som bidragit med värdefulla berättelser!

2020-03-13

Erik Lundström

¹ Uppsala tingsrätt, dom 2020-03-13, mål: B 6654-17

² Dagen 2020-03-13

1	Inledning och bakgrund	4
1.1	Syfte och frågeställningar.....	5
1.2	Begreppsdiskussion	5
1.3	Pentekostal-karismatisk kontext	7
1.4	Uppsatsens disposition	8
2.	Tidigare forskning	9
2.1	Forskning om hederskultur	9
2.2	Forskning om frikyrkan	12
3	Teoretiska perspektiv	22
3.1	Hederskultur som analysverktyg.....	22
3.2	Pentekostal ecklesiologi som analysverktyg.....	25
4	Metod och material	30
4.1	Datainsamlingsmetoder och urval.....	30
4.2	Analysarbete och analysmetoder	34
4.3	Forskningsetiska överväganden.....	37
5	Resultat	39
5.1	Intervjustudie	39
5.2	Övrigt material	48
6	Analys.....	60
6.1	Analys av materialet utifrån Astrid Schlytters kriterier för hederskulturer.....	60
6.2	Analys av materialet utifrån Tahira Khans kyskhetsmodell	64
6.3	Likheter och skillnader mellan hederskulturerna	67
6.4	Analys av materialet utifrån modellen för pentekostal ecklesiologi	73
7	Diskussion	82
7.1	Kristen hederskultur – en variant av hederskultur.....	82
7.2	Kyrkosyn och kristen hederskultur	85
8	Referenser.....	91

1 Inledning och bakgrund

Överallt där människor finns spelar heder på olika sätt roll. Det kan handla om att inte tappa ansiktet, inte göra bort sig, inte solka ner sitt rykte, utan att tvärtom passa in i det omgivande samhället och att vara socialt accepterad. Hedersbegreppet finns med i den svenska lagstiftningen exempelvis när en ansökan lämnas »på heder och samvete«.³ Socialvetaren Pernilla Ouis menar att det ofta glöms bort att det inte bara är i så kallade hederskulturer som heder har en viktig funktion för att få människor att göra goda handlingar: »På så vis är det ju bra att det finns uppfattningar om heder som gör att vi utför de handlingar som anses goda, oavsett sammanhang«.⁴

Heder står för något önskvärt och är ofta positivt laddad. Det finns dock sammanhang där heder är extra viktig och något som kan gå förlorat – med svåra konsekvenser som påföljd. Dessa sammanhang betecknas ofta som hederskulturer. Går det att tala om en kristen hederskultur? Jag menar att det är nödvändigt. De senaste decennierna har en intensiv hederskulturdebatt pågått i Sverige. I mötet med hederskulturdebatten har jag – som själv är uppväxt i svensk pingströrelse som tredje generationens pingstvän – slagits av de många likheter mellan vad som beskrivs i debatten och den frikyrkopraktik jag själv har mött.

En sökning på söktjänsten Mediearkivet visar att begreppet »kristen hederskultur« återfinns i tolv dagstidningar, alla mellan åren 2006 till 2019.⁵ Det kan tyda på att begreppet används men inte är särskilt vanligt förekommande. Att hederskulturbegreppet inte kopplas till kristendom i västerländsk kultur kan bidra till att fenomenet inte undersökts i kristen kontext. En faktor som kan ha skymt vår »egen« hederskultur kan handla om det som begreppet *orientalism* försöker fånga – det förutfattade sätt på vilket vi (i väst) ser på Orienten, framförallt Mellanöstern.⁶ Verkligheten delas upp i det kända *vi* och den okända Orienten – som blir *dom*.⁷ Ett öst som konstruerats som västs diskursiva *andra* i termer av underlägsna, outvecklade och bakåtsträvande, irrationella och avvikande – kontrasteras mot ett *vi* som förstås som demokratiska, humana och rationella.⁸

Den pentekostal-karismatiska världen är på många sätt en fascinerande värld. De andliga realiteterna skapar såväl alternativa förklaringar som lösningar på människans livsutmaningar. De pentekostal-karismatiska rörelserna har rönt stor framgång under 1900-talet och fortsätter även under vårt decennium. Kyrkohistorikern Erik Sidenvall ställer sig följande fråga i Svenska Dagbladet:

³ Skuldsaneringslagen 2016

⁴ Ouis 2015 s. 363

⁵ I Jönköpings-Posten den 2 december 2016 slår riksdagsledamoten Amineh Kakabaveh (V) fast att hedersförtryck är lika utbrett inom kristendomen. I Svenska Dagbladet den 8 oktober 2015 citerar Tove Lifvendahl under rubriken *Statsanknånat förtryck*, 5 Mos. 22:20-21 och slår fast att »Det är en formulering ur ett slags kristen hederskultur«. Under rubriken *En kristen hederskultur* den 29 oktober 2008 tar krönikören Catarina Nitz med Katrineholms-Kurirens läsare till »en grupp män från den kristna fundamentalistiska högern« inför det amerikanska presidentvalet.

⁶ Said 2004 s. 63-64

⁷ Loomba 2005 s. 56

⁸ Eriksson et al. 1999 s. 20-21

För en sekulär, liberalt orienterad allmänhet framstår dessa framgångar säkerligen som märkliga. Hur kan en ofta socialt omedveten, politiskt konservativ, bibeltrogen och patriarkal rörelse vinna en sådan genklang?⁹

Sidenvalls eget svar handlar om ett slags »kreativ paradox« att pingstväckelsen både är den mest »moderna, medianpassade och upplevelseorienterade« kristendomsformen i dag och förmår att svara mot »tidlösa behov hos människan«. Men vad skapar dessa pentekostala kyrkosyner för incitament för hederskultur? I uppsatsen väljer jag att koncentrera mig på de sidor av den pentekostal-karismatiska kyrkosynen som jag upplever förtryckande, väl medveten om att det finns andra sidor.

1.1 Syfte och frågeställningar

Studiens ärende är att med hederskulturbegreppet som redskap få syn på vad, i de kyrkosyner som finns i pentekostal-karismatiska miljöer, som bidrar till kristen hederskultur. Jag vill medverka till att introducera kristen hederskultur som ett eget begrepp men också hur man kan tala om en hedersrelaterad ecklesiologi som begrepp för den kyrkosyn som på olika sätt relaterar till kristen hederskultur. Syftet med uppsatsen är således att undersöka kristen hederskultur inom delar av det pentekostal-karismatiska fältet i svensk frikyrklighet samt att granska relationen mellan hederskultur och kyrkosyn.

Huvudfrågeställning:

- Hur bidrar pentekostal-karismatisk ecklesiologi till kristen hederskultur?

Underfrågeställningar:

- Vad karaktäriserar en kristen hederskultur?
- Vilka drag kan sägas legitimera kristna hederskulturer i en pentekostal-karismatiskt inriktad kyrkosyn?

1.2 Begreppsdiskussion

Min användning av hederskulturer utgår från regeringens definition av hedersrelaterat förtryck:

Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet [är] central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhets i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld.¹⁰

Den typ av företeelse jag studerar har inte en tydlig avgränsning till ett enskilt samfund utan handlar om familjer och undervisning i församlingsmiljöer som präglas av det som internationellt kallas

⁹ Sidenvall 2007

¹⁰ Skr 2007/08:39

»pentekostal-karismatisk« teologi. Den miljön återfinns i Sverige i bland annat pingströrelsen och trosrörelsen.

Ordet *pentekostal* kommer från Apostlagärningarnas berättelse om lärjungarna: efter Jesu död samlades de i Jerusalem för att fira en judisk veckohögtid 50 dagar efter den judiska påsken, till minne av att lagen tagits emot av Mose på Sinai berg. Då beskrivs den helige Ande falla över de församlade som blev uppfyllda med kraft och började tala på okända språk.¹¹ Den judiska veckohögtiden kallades för »den femtionde dagen«, alltså på grekiska *pentecostē*, därav termen pentekostalism.¹²

Begreppet *karismatisk* kommer också från grekiskan – ordet *charism* betyder gåva. Gåvorna som avses handlar om den helige Andes olika gåvor som beskrivs i Nya testamentet; kraft att utföra mirakel, att profetera, att tala på okända språk, att kunna uttolka vad som sägs, samt att ta hand om nödställda. Pentekostal-karismatiska kristna ser sig själva som lärjungarna på pingstdagen, fyllda av Guds ande och rustade med andliga gåvor. Som väckelserörelse uppstod pentekostalismen i början av 1900-talet på Asuza Street i Los Angeles, då det berättas att Anden föll över de församlade som på pingstdagen. Hos rörelsens anhängare finns därmed en förväntan att se Guds mirakulösa ingripande kraft som en naturlig del av vardagen.¹³

I spåren av den karismatiska väckelsen som kom till Sverige under 1960-talet har karismatiska sammanslutningar vuxit fram. Dessa sammanslutningar kallar kyrkohistorikern Torbjörn Aronson »neopentekostalism« i vilken exempelvis nätverken kring Livets Ord och pentekostala invandrarförsamlingar ingår. Även inomkyrkliga rörelser som Oasrörelsen i Svenska kyrkan ingår i sfären.¹⁴ I sin studie av Livets Ord ser antropologen Simon Coleman hur en karismatisk identitet skapas inom ramen för trossystemet. Denna karismatiska »persona« konstrueras bland annat med hjälp av modern teknik i en globaliserad värld.¹⁵

På svenska används ofta begreppet *pingst* som benämning på den pentekostala förståelsen av att vara kyrka. Kyrkohistorikern Douglas Jacobsen menar att det kan vara svårt att skilja mellan pentekostal och karismatisk tro. Det beror på att gränserna för vad som är pingst och inte, kan vara luddiga eftersom det kan vara svårt att bedöma vilken karismatisk tro som kvalificerar sig som pentekostal-karismatisk. Den grundläggande utgångspunkten är dock att Gud är aktiv i världen genom Anden och att mirakel och andliga gåvor är en naturlig del av det kristna livet.¹⁶

Begreppen *frikyrka* och *frikyrklig* är två ord som också kan höra samman med den pentekostala kyrkosynen. Begreppen kan beteckna en grupp samfund bland Sveriges kyrkor. I Sverige kan begreppet frikyrka förstås utifrån att Svenska kyrkan var statskyrka fram till år 2000. Frikyrka handlar alltså om att beskriva en position till statskyrkan men har allt mer kommit att bli ett bredare

¹¹ Jacobsen 2011 s. 50

¹² Aronson 2013 s. 15

¹³ Jacobsen 2011 s. 50

¹⁴ Aronson 2013 s. 24, 32-33

¹⁵ Coleman 2007

¹⁶ Jacobsen 2011 s. 10

begrepp för en sorts lågkyrklig kyrkokultur – allt från lekmanarörelse till pentekostala teologiska inslag. Religionsetikern Björn Cedersjö menar att begreppet *frikyrklig* kopplas ihop med ord som demonutdrivningar, tungotal och uteslutningar. För vissa unga kristna har begreppet kommit att förknippas med en negativt laddad »verksamhetsintensiv, ytlig, moralistisk och krävande kyrka». ¹⁷ Religionsvetarna Wilhelm Kardemark och Jessica Moberg, konstaterar att det finns en tendens att paraplybeteckningen *frikyrkan* eller *frikyrklig* i hög utsträckning ersatt samfundsspecifika självbeskrivningar som exempelvis pingstvän. Författarna använder också orden »frikyrklig prägel« i relation till begreppet »väckelsekristen bakgrund». ¹⁸

I forskningsrapporten *Församlingsyn i pingströrelsen* anser kyrkovetaren Sven-Erik Brodd att det skulle vara intressant att undersöka var svensk pingströrelse står ecklesiologiskt i frikyrkligheten genom att se vad som skiljer svensk pingströrelse ecklesiologiskt från svensk frikyrkighet. ¹⁹ Det kan vittna om att det finns skillnad mellan pentekostal kyrklighet och frikyrkighet i stort.

I min uppsats kommer jag att använda frikyrkobegreppet synonymt med en pentekostal-karismatisk livsstil snarare än som beteckningen för alla frikyrkosamfund utanför Svenska kyrkan. Det är heller inte själva pingströrelsen i sig som står i centrum för min studie utan snarare sammanhang där pentekostal-karismatisk teologi och ecklesiologi finns. I den meningen kan en pentekostal-karismatisk världsbild finnas i såväl pingströrelsen, som i andra neopentekostala sammanhang till exempel trosrörelsen.

För att fånga bredden av det jag undersöker kommer jag att till största del använda mig av begreppet *pentekostal-karismatisk*.

1.3 Pentekostal-karismatisk kontext

Lågt räknat står den pentekostala rörelsen för ungefär tio procent av världens kristna. De högre siffrorna i forskningen talar om att 25 till 30 procent av världens kristna har pentekostal-karismatisk orientering. Douglas Jacobsen använder sig av siffran 17,5 procent, vilket representerar en inte allt för högt räknad uppskattning. Den pentekostal-karismatiska kristendomen är den tredje största kyrkofamiljen i världen – i dag identifierar sig nästan en femtedel av världens kristna som pentekostalkarismatiker. Det finns omkring 75 000 000 pingstväänner över hela världen. Sett till pentekostala karismatiker är siffran ännu högre. ²⁰

Man brukar tala om de fyra vågorna av pentekotalism: 1) *Klassisk pentekotalism*, (1906 ff.), i Sverige handlar det om rörelser såsom Pingströrelsen, Örebromissionen/EFK, Maranata, m.fl.; 2) *Äldre oberoende pentekostala kyrkor i Afrika och Asien* såsom AICs African/American Indigenous Churches, (1907 ff.); 3) *Neokarismatisk pentekotalism*, (1970 ff.), s.k. inomkyrkliga förnyelserörelser, kommiteter, församlingar, samfund och organisationer, etablerade bland traditionella kyrkor

¹⁷ Cedersjö 2012

¹⁸ Kardemark & Moberg 2017

¹⁹ Brodd 2012 s. 16

²⁰ Jacobsen 2011 s. 8-11, 57

såsom OAS-rörelsen, karismatiska katoliker, m.fl.; 4) *Neopentekostalism*, (1970 ff.), även kallade *karismatiker*, såsom Livets Ord, samt invandrarkyrkor.²¹

Alla dessa fyra vågors pentekostalism finns etablerade i Sverige. Mitt material kommer företrädesvis hämtas ur kategori ett *Klassisk pentekostalism/pingstvännen* och kategori fyra *Neopentekostalism/karismatiker*.

Enligt statistik från *Myndigheten för stöd till trossamfund* samlade pingströrelsen i Sverige år 2017 omkring

113 000 bidragsgrundande personer.²² Motsvarande siffra år 2007 var 122 000 personer.²³ Enligt pingströrelsens hemsida hade man år 2017 fler än 400 församlingar med ca 90 000 medlemmar.²⁴ En pingstförsamling som blivit populär och attraherar många unga vuxna är Hillsong, som på flera sätt är tongivande i den svenska pingströrelsen, inte minst på grund av sin lovsångskultur.

Trosrörelsen i Sverige består av ett 30-tal församlingar med cirka 7 000–8 000 medlemmar. Den största församlingen är Livets Ord i Uppsala.²⁵

1.4 Uppsatsens disposition

I kapitel två ges en forskningsöversikt över hederskulturer och frikyrkan. I kapitel tre redogör jag för studiens teoretiska perspektiv och introducerar mina analysmodeller. I kapitel fyra redovisar jag studiens metod, material och urval. Där diskuterar jag också datainsamlingsmetoder och forskningsetiska överväganden. I kapitel fem sorteras resultatredovisningen utifrån de två delstudierna: intervjustudien samt studien av litteratur, medier, predikningar och hemsidor. Därefter följer analys av data i kapitel sex samt diskussion av resultat i kapitel sju.

²¹ Aronson 2013; Aronson 2019

²² I praktiken innebär begreppet »bidragsgrundande personer« antingen medlem eller registrerad regelbunden deltagare i verksamheter som organiserats av trossamfundet.

²³ Myndigheten för stöd till trossamfund 2019

²⁴ Pingst FFS 2019

²⁵ Sveriges Kristna Råd 2017

2. Tidigare forskning

I följande kapitel kommer jag att ge en forskningsöversikt över två större forskningsområden som båda gränsar till uppsatsens område; hederskultur, samt forskning om frikyrkligt församlingsliv och pentekostal ecklesiologi. I forskningsöversikten för hederskulturer försöker jag att orientera och sätta in läsaren i de olika forskningsinriktningar som representeras och dess motsättningar. I den del av forskningsöversikten som rör begreppet pentekostal ecklesiologi beskriver jag hur begreppet inte alltid varit självklart att använda i forskningen. I studiens tredje kapitel *Teoretiska perspektiv* utvecklar jag ytterligare konstruktionen av begreppen hederskultur och pentekostal ecklesiologi samt hur dessa kan användas som analysbegrepp.

2.1 Forskning om hederskultur

Debatten om hederskulturer och hedersforskning har i Sverige på flera sätt varit sammanflätad, inte minst då forskningen på området är starkt ideologiserad i Sverige.²⁶ Det är svårt att närma sig hederskulturer utan att själv positionera sig. Begreppet hederskultur är i sig laddat och omtvistat – forskningen talar både för och emot användningen av det. Hänvisning till hedersmotiv kan göra att en kriminell handling kan verka mer socialt accepterad – inte minst i miljöer där man betraktar hedersbrott som en förmildrande omständighet. Juristerna Lynn Welchmann och Sara Hossain pekar på risken att begreppet hedersbrott kan medföra olika typer av exotiska associationer till såväl Öst och Mellanöstern som till islam, vilket i sig kan leda till stigmatisering av människor.²⁷

Jag närmar mig hedersbegreppet nedan utifrån Nationellt centrum för kvinnofrids sätt att dela in perspektiven i sin kunskaps- och forskningsöversikt: kulturella perspektiv, könsperspektiv och intersektionella perspektiv.²⁸ Jag försöker tydliggöra dessa perspektiv med hjälp av forskning, samt lyfta fram forskning som rör hederskulturer i den svenska historien.

2.1.1 Kulturella perspektiv

Det kulturella perspektivet poängterar att kulturen med dess värderingar och föreställningar i kulturella gemenskaper är en viktig faktor för att förstå hur individer agerar. Även om forskning kan vara olika inriktad förenas den i idén om att kulturen får människor att agera på ett visst sätt – som de inte skulle göra om de tillhörde en annan kultur.

En klassisk antologi om hederns betydelse är *Honour and Shame. The Values of Mediterranean Society*, från 1965.²⁹ I den konstaterar socialantropologen Julian Pitt-Rivers att det framförallt kring Medelhavet finns en hederskultur som kopplas till bland annat social status.³⁰ En annan välkänd

²⁶ Ouis 2015 s. 363

²⁷ Welchmann & Hossain 2005

²⁸ Nationellt centrum för kvinnofrid 2010

²⁹ Peristiany 1965

³⁰ Pitt-Rivers 1965

forskare på området är nationalvetaren Tahira Khan som understryker den sociala miljöns vikt för hur heder upprätthålls.³¹ En viktig och tidig röst inom skandinavisk hedersforskning är socialantropologen Unni Wikan. I mitten av 2000-talet utkom hon med den ofta citerade boken *En fråga om heder* som tolkande söker sätta in hedersmorden i Sverige i en hederskontext.³² I Sverige har kulturanthropologen Mikael Kurkiala varit en tydlig röst i hederskulturdebatten, i kölvattnet av mordet på Fadime Şahindal i Uppsala 2002. Han betonar vikten av att se såväl skillnader som likheter mellan kulturer.³³ I hederskulturdebatten har också författarna Lars Åberg och Eduardo Grutzky ett tydligt kulturellt perspektiv.³⁴ Inom perspektivet finns kritik mot kulturell relativism i relation till hedersfrågan. Pedagogikvetaren Shahrzad Mojab menar att toleransens välvilja mot andra kulturer, riskerar att upprätthålla förtrycket av människor.³⁵ En som inte tar den hänsynen är rättssociologen Astrid Schlytter som sedan 2000-talets mitt varit tongivande på området med sin omfattande forskning om hederskulturens våld och förtryck i Sverige.³⁶ Jag kommer att använda en av Schlytters teorier i delar av min forskningsanalys i den här studien.

Socialvetaren Annika Jemteborn har studerat flickor i hederskulturer och ansluter sig till det kulturella perspektivet i sin avhandling.³⁷ Perspektivet har också använts i studier om människor som flyttat från en kultur till en annan, såsom i socialmedicinaren Tahire Koçtürk-Runefors avhandling om heder, liksom etnologen Annick Sjögrens studie.³⁸

I det kulturella perspektivet återfinns även studier från det socialantropologiska fältet, exempelvis antropologen Lila Abu-Lughod som i ett egyptiskt beduinsamhälle finner hederskoder utifrån auktoritet och respekt i gruppen.³⁹ Abu-Lughod visar också att heder påverkas av faktorer såsom generositet, ärlighet, uppriktighet, lojalitet, att hålla sitt ord, samt oberoende.⁴⁰

Det har funnits kritik mot det kulturella perspektivet. En som varit tongivande i debatten är socialvetaren Masoud Kamali, som drar argumentationen till sin spets genom att föreslå att »arresteras« *kulturen* vid hedersbrott och inte *individerna* – eftersom kulturen är så stark. Kritiken mot användningen kulturbegreppet handlar bland annat om att det kulturella perspektivet riskerar att grovt generalisera gruppen invandrare.⁴¹ Genusvetaren Sherene H. Razack pekar på att en kulturalisering av våld kan utgöra en del av en rasistisk ordning där »vanliga« människor ses som civiliserade medan exempelvis muslimer betraktas som fundamentalistiska.⁴²

³¹ Khan 2006 s. 47

³² Wikan 2005

³³ Kurkiala 2005

³⁴ Grutzky & Åberg 2013

³⁵ Mojab 2004

³⁶ Schlytter & Rexvid 2016; Schlytter & Rexvid 2014; Schlytter & Rexvid 2013

³⁷ Jemteborn 2005

³⁸ Koçtürk-Runefors 1991; Sjögren 1993/2006

³⁹ Abu-Lughod 1986 s. 92

⁴⁰ Abu-Lughod 1986 s. 87

⁴¹ Kamali 2004

⁴² Razack 2004

2.1.2 Könsperspektiv

Hederskulturforskningen utifrån ett könsperspektiv tar sin utgångspunkt i att det inte går att skilja mellan hederskulturellt förtryck och annat. Hedersrelaterat våld och förtryck ses som universellt och betraktas som en variant av mäns våld mot kvinnor. Dess eventuella kulturella eller religiösa förtecken förstås inom ramen för det patriarkala våldet.⁴³ Sociologen Åsa Eldén är en tongivande feministisk röst i den svenska genusforskningen i hedersfrågor. Hon understryker att våld mot kvinnor existerar i alla samhällen och kulturer – våldet ska förstås i en kontext av kontroll och förtryck, där kulturella skillnader ses som sociala konstruktioner.⁴⁴ Sociologen Eva Lundgren och juristen Jenny Westerstrand lyfter den underlåtelse att ta i våld, som de menar kan finnas i kölvattnet av en jämställdhetssträvan. Forskarna menar att det inte finns någon jämställd kultur.⁴⁵

2.1.3 Intersektionella perspektiv: Heder bortom kultur

Ett intersektionellt perspektiv på hedersförtryck försöker förstå förtrycket ur flera perspektiv – inte bara utifrån endast kultur. Förtrycket påverkas av kön, migration och andra faktorer som klass och diskriminering, typer av maktordningar där heder bara är en del av den komplexitet som kan präglade en familj. I Sverige introducerades perspektivet i mitten av 2000-talet och har vuxit fram som analysbegrepp då det fångar komplexiteten i frågorna.

Genusvetaren Maria Carbin pekar i sin avhandling på risken att dela in företeelser i svenskt och icke-svenskt genom att förlägga problemets härkomst till utlandet.⁴⁶ Socialvetaren Rúna í Baianstovu ansluter sig också till det intersektionella perspektivet.⁴⁷ Tongivande i det intersektionella perspektivet i svensk forskning är ekonomihistorikern Paulina de los Reyes som menar att det finns risker med att se familjer med invandrarbakgrund som enkom patriarkala då sådana strukturer finns inom alla kulturer. I sin forskning menar hon att klassfaktorer såsom arbete, utbildning och boende inte ensamma räcker som förklaringar till hedersvåldet.⁴⁸

2.1.4 Hederskulturer i den svenska historien

I forskningsöversikten vill jag också lyfta den svenska historiens hederskultur. I antologin *Hedersmord. Tusen år av hederskulturer* med historikern Kenneth Johansson som redaktör, undersöks hur hedersmord har brukats i Sverige från medeltiden och framåt, när familjer försvarade sin heder.⁴⁹ Etnologen Simon Ekström menar att den historiska hederskulturen i Sverige mer handlade om att slippa äreförlust än att återupprätta en redan ifrågasatt heder. Hedern kunde försvaras och återupprättas men skammen hanterades bäst genom att döljas och förtigas. Ett exempel är 1600-

⁴³ Sever & Yurdakul 2001

⁴⁴ Eldén 2003

⁴⁵ Lundgren & Westerstrand 2002

⁴⁶ Carbin 2010

⁴⁷ Baianstovu 2017

⁴⁸ de los Reyes 2003

⁴⁹ Johansson 2005

talets barnamord, utförda av kvinnor som blivit gravida utanför äktenskapet.⁵⁰ Kenneth Johansson beskriver ett tydligt exempel på historisk svensk hederskultur: en man som blev dömd till döden med hänvisning till Bibelns Moseböcker efter att ha försökt ligga med en grannes hustru.⁵¹ Historikern Eva Österberg ger andra exempel på svensk hederskultur; den borgerliga familjens förskjutning av dottern som råkat i olycka eller vägrat underordna sig familjens val av äktenskapspartner. Österberg talar om *Den nordiska modellen*, det fenomen som innebar att statens tidiga rättssystem dömdes hårda straff som hanterades av kyrkan. Familjerna behövde därmed inte hantera den sociala kontrollen själva.⁵²

2.1.5 Studien ansluter sig till det kulturella perspektivet

Jag ansluter mig i den här studien framförallt till det klassiska kulturella perspektivet, då jag antar att det finns vissa kulturer som formar värderingar av heder. Den kultur som undersökts är pentekostal-karismatisk kultur. Min studie ansluter till forskning om svensk hederskultur, genom att den vänder på föreställningar om att det är kulturer i »andra« länder som skapar incitament för hederskultur. Uppsatsen utgår från antagandet att det finns kristen hederskultur i pentekostal-karismatisk församlingskultur och vill undersöka hur den tar sig uttryck och relaterar till kyrkosynen. Studien bidrar på detta sätt till att synliggöra att kulturer där heder spelar en viktig roll också kan odlas inom Sveriges gränser. Ett sådant perspektiv kan också sägas ligga i linje med ett intersektionellt perspektiv som lyfter in fler faktorer i analysen.

2.2 Forskning om frikyrkan

Jag kommer nu vidare i min forskningsöversikt att fokusera på pentekostal ecklesiologi, samt belysa forskning som rör frikyrkligt liv.

2.2.1 Ecklesiologi – studiet om kyrkan

Det omfattande begreppet ecklesiologi återfinns inom kyrkovetenskapen och handlar om teologisk förståelse av kyrkan och det kyrkliga livet.⁵³ Sven-Erik Brodd föreslår tre betydelser för ecklesiologi-begreppet 1) som en analysmetod 2) som studieobjekt och 3) som resultatet av en undersökning.⁵⁴ Ett ecklesiologiskt studium kan ta sin utgångspunkt i en kyrkas uppfattning om sig själv som den explicit uttrycks i dokument av olika slag.⁵⁵ Det ecklesiologiska studiet kan också innebära studier av hur kyrkan är i funktion och »dess konkreta praxis och dess manifestation i människors liv«, som kyrkohistorikern Oloph Bexell skriver.⁵⁶ Praxisbegreppet är viktigt inom det ecklesiologiska

⁵⁰ Ekström 2005 s. 18

⁵¹ Johansson 2005 s. 77-80

⁵² Österberg 2005 s. 181-182

⁵³ Brodd 2000 s. 106

⁵⁴ Brodd 2015 s. 4

⁵⁵ Brodd 2012 s. 10

⁵⁶ Bexell 2000 s. 167

studiet. Ecklesiologin är enligt Brodd både en utforskning av den kristna gemenskapens vara (kyrkosyn) och dess göra (praktik).⁵⁷ Även om en kyrka inte har någon skriftligt formulerad lära, kan forskaren undersöka kyrkans ecklesiologi genom att studera kyrkans praxis.⁵⁸

Kyrkovetaren Ninna Edgardh slår fast att konkreta erfarenheter av kyrkan påverkar den teologiska förståelsen av kyrkan som idé, och tvärtom.⁵⁹ Det ecklesiologiska studiet visar att teori, praktik och förståelse hänger ihop. Även om man studerar kyrkans praxis är teologin som motiverar själva praktiken också viktig menar teologen Alf Härdelin. För att verkligen förstå en kyrkas praktik krävs alltså att man även förstår teorierna bakom men man måste närma sig det kyrkliga maskineriet med en känslighet för de andliga teologiska drivkrafterna bakom uttrycken.⁶⁰

Kyrkovetaren Jonas Idestrom menar att församlingen med allt den är och har såsom byggnader, skrifter och verksamhet, ecklesiologiskt kan förstås och framträder utifrån bilden av en social kropp.⁶¹ Brodd pekar på att begreppet ecklesiologi har utvecklats över tid och kan användas i både snäv och bred mening. I den snävare meningen, kan den ses som ett dogmatiskt läroämne som betonar läran om kyrkans väsen och vad det innebär att vara kyrka, medan den moderna ecklesiologin mer handlar om en dimension av det kyrkliga livet – om kyrkans hela praxis.⁶²

2.2.2 Pentekostal ecklesiologi

Forskningen om pentekostal ecklesiologi är ett relativt nytt fält. I artikeln *Pentecostal ecclesiology – does it exist?* ställer teologen Veli-Matti Kärkkäinen frågan om pentekostal ecklesiologi verkligen existerar. Frågan behöver ställas menar han, då pentekostalt inriktad kristendom inte alltid låter sig fångas i system och tolkningsmodeller eftersom den i viss utsträckning saknar dokument och skrivna kyrkotexter som andra kyrkofamiljer oftare har. Kärkkäinen talar om ett »ecklesiologiskt tomrum« inom den pentekostala rörelsen.⁶³ Sven-Erik Brodd menar dock att församlingssynen alltid varit aktuell inom den svenska pingströrelsen och kallar det rörelsens ecklesiologiska problematik.⁶⁴

En nyckel till hur en pentekostal ecklesiologi kan förstås handlar om att pentekostalismen inte nödvändigtvis behöver ses som endast en rörelse. Kärkkäinen talar om en mångfald av *pentecostals* (i plural).⁶⁵ Teologen Tommy Davidsson som har skrivit en avhandling om Lewi Pethrus ecklesiologi, menar att det är mer korrekt att tala om en mångfald av pentekostala *ecklesiologier*, än en bestämd pentekostal ecklesiologi. Han menar att pentekostalism är en andlig

⁵⁷ Brodd 2012 s. 11

⁵⁸ Brodd 2000 s. 115

⁵⁹ Edgardh 2001 s. 184

⁶⁰ Härdelin 2000 s. 86-87

⁶¹ Idestrom 2009 s. 36

⁶² Brodd 2000 s. 108

⁶³ Kärkkäinen 2011 s. 251

⁶⁴ Brodd 2012 s. 9

⁶⁵ Kärkkäinen 2011 s. 251

förnyelserörelse, införlivad i en mångfald av religiösa kontexter.⁶⁶ Pentekostal kyrkosyn har införlivat element från flera teologiska traditioner, från den protestantiska reformationen, de metodistiska helgelseörelserna, de mystik-karismatiska rörelserna inom den romersk-katolska kyrkan samt de ortodoxa kyrkorna. Dessutom har afroamerikansk andlighet spelat en stor roll för formandet av pentekostalismen vid rörelsens grundande under den klassiska pingsthändelsen vid Azusa Street.⁶⁷ Kärkkäinen menar att det är viktigt att komma ihåg att den pentekostala rörelsen föddes ur en dynamisk erfarenhet av Anden snarare än av en teologisk upptäckt. På så vis är teologin fortfarande i »danande«. Kärkkäinen ser att pentekostalism, i motsats till andra nutida religiösa rörelser, sprids över de flesta kulturer, språkliga barriärer och sociala platser. Det finns därmed fler pentekostalismen än vad som går att inordna i kategorier som »klassisk pentekostalism«, »karismatiska rörelser« och »neo-karismatiska rörelser«.⁶⁸

I närmandet till den pentekostala ecklesiologin kan det också vara viktigt att hålla i minnet att den »formats omedvetet eller medvetet av en opposition eller ett avståndstagande från andra traditioner«, som Brodd uttrycker det, vilket präglat såväl utformning som betoning.⁶⁹

Pentekostal ecklesiologi var, till för bara några år sedan då forskningen tog fart, ett tämligen obeforskat område.⁷⁰ Kyrkovetaren Andy Lord konstaterade så sent som år 2011 att studiet av pentekostal ecklesiologi fortfarande var inne i ett tidigt skede.⁷¹ Dock har forskning visat att ecklesiologi funnits i den tidiga pingströrelsen. Exempelvis har kyrkohistorikern Dale M. Coulter, i sin forskning om *Church of God* visat att ecklesiologi var en av de mest debatterade frågorna mellan bland annat pingstpredikanterna R.G. Spurling och A.J. Tomlinson.⁷² Ett annat exempel är teologen William Kay som noterar att ecklesiologi var en central fråga hos den engelska pingstpionjären Donald Gee som utkom med tre böcker i ämnet under 1920- och 1930-talen.⁷³

Davidsson konstaterar dock att diskussionerna inom forskningen om pentekostal ecklesiologi mest pågått i den engelsktalande delen av världen. I den skandinaviska pingströrelsen i allmänhet – och den svenska i synnerhet – har ecklesiologi dock inte varit en främmande fråga utan var och förblev central i flera årtionden i den svenska pingströrelsens tidiga historia. Davidssons egen avhandling *Levi Petrus' Ecclesiological Thought 1911-1974: A Trans-denominational Pentecostal Ecclesiology*, är en viktig del i det pågående ecklesiologiska arbetet i Sverige med betoning på pentekostal ecklesiologi.⁷⁴

Institutet för Pentekostala Studier i Uppsala producerar kontinuerligt pentekostal forskning, ofta med ett ecklesiologiskt perspektiv. Dess ordförande är Sven-Erik Brodd som gått i bräsch för

⁶⁶ Davidsson 2015 s. 9

⁶⁷ Kärkkäinen 2011 s. 250

⁶⁸ Kärkkäinen 2011

⁶⁹ Brodd 2012 s. 19

⁷⁰ Davidsson 2015 s. 3; Alvarsson 2014 s. 8

⁷¹ Lord 2011

⁷² Coulter 2007

⁷³ Kay 2010

⁷⁴ Davidsson 2015 s. 5

det ecklesiologiska studiet inom svensk kyrkovetenskap. Föreståndare är kulturanthropologen Jan-Åke Alvarsson som bidragit till utvecklingen av studiet av den pentekostalt inriktade ecklesiologin i Sverige.

I teoriavsnittets kapitel 3.2 kommer jag att närmare redogöra för pentekostal ecklesiologi som analysverktyg.

2.2.3 Frikyrkans relation till synd

I en uppsats om kristna hederskulturer är det relevant att inkludera forskning om frikyrkans relation till synd. Syndbegreppet står många gånger i direkt relation till teologiska uppfattningar om vad betraktas som rent respektive orent – något som också är viktigt i en hederskultur. Det finns åtminstone två svenska avhandlingar som berör frikyrkan och synd i någon form.

Den ena är teologen Owe Kennerbergs avhandling om frikyrklig församlingstukt där han visar att *uteslutning* var en naturlig del av församlinglivet i början av frikyrkorörelsens framväxt i Sverige. Upp till varannan medlem kunde uteslutas. Det fanns även andra sätt att bli »tuktad på« såsom avstängning från nattvarden eller att inte få uppträda offentligt i gudstjänsten. Man kunde också få en allvarlig varning.⁷⁵ Tukten var tvåfaldig i sitt syfte: för det första handlade den om att skydda församlingens får från att »irra sig bort« från hjorden. För det andra skulle inga ulvar smyga sig in bland fåren. Här var församlingmötet ett vanligt forum att hantera frågorna i. Till församlingmötet kunde medlemmar som var föremål för kyrkotukten kallas för att bekänna sin synd och be församlingen om förlåtelse. Kennerberg ser att det inte sällan fanns omsorgsmotiv bakom mötet, nämligen att församlingen kunde be för de inblandade.⁷⁶

Han konstaterar att församlingarna tog tag i varje frö som kunde växa till fullkomnad synd. Uteslutning kunde också ske vid grövre normbrott, ibland trots att församlingsmedlemmen ville stanna i gemenskapen och vädjade till de andra. Normbrottet sågs som synonymt med att välja att ställa sig utanför församlingens gemenskap. Till de mildare normbrotten hörde bland annat avvikelser i fråga om hur församlingsmedlemmarna var klädda, deras frisyr och användning av smink. Kennerberg konstaterar att den vanligaste formen för upptäckt av normbrott var att andra medlemmar skvallrade för församlingsledningen som ibland inledde utredningar. En anledning till angiveriet kunde handla om synden att veta men inte berätta, alltså synden att tiga i sig. Kyrkotukten var avhängig att människor skvallrade; tysthetslöften i själavård stod sig slätt i förhållande till behovet av att motverka synden i församlingen.⁷⁷

Ett begrepp som genom åren blivit sammankopplat till frikyrkan är den så kallade *syndakatalogen*. I sin avhandling *Bortom syndakatalogen* berör religionsetikern Björn Cedersjö frågor om synd i frikyrklig miljö, när han undersöker frikyrklig etik och dess förskjutningar i frikyrkan över tid.⁷⁸

⁷⁵ Kennerberg 1996 s. 69

⁷⁶ Kennerberg 1996 s. 98

⁷⁷ Kennerberg 1996 s. 232

⁷⁸ Cedersjö 2001

Avhandlingen – som är den andra jag väljer att ta upp som berör frikyrkan och synd i någon form – spänner från 1930-talet till och med 1990-talet och baseras på studier av böcker och artiklar, liksom intervjuer med ett 50-tal personer aktiva i frikyrkan. Cedersjö finner att betoningen i frikyrkan under 1900-talet framförallt handlar om Jesus, omvändelse och helgelse, samt Bibeln och Anden. Cedersjö drar också paralleller mellan frikyrkans syndakataloger, som kunde handla om förbud mot att gå på bio eller dans, och de andra folkrörelsernas beteendekataloger i form av olika typer av skötsamhetsideal.⁷⁹ Cedersjö ser att de dygder och normer som församlingarna hade, handlade om att skydda vissa eftersträvarvärda värden, med Bibeln som yttersta norm för etiken.⁸⁰

2.2.4 Hedersvärderingar i kyrkoledares interaktion med kyrkomedlemmar

Pingströrelsen är en global rörelse och har ett starkt fäste i Latinamerika. En för studien intressant avhandling är *How Venezuelan Church Leaders' Behaviors Manifest Cultural Values of Honor and Shame in Their Interactions with Church Members*. I den undersöker missionsvetaren Patricia Toland hur kyrkoledares interaktion med kyrkomedlemmar i evangelikala församlingar i Venezuela ger uttryck för kulturella hedersvärderingar. Toland konstaterar att heder och skam är en del av kyrkomedlemmars kulturella världsbild och skiljer mellan positiv och negativ heder i kyrkan. Den positiva hedern kan främja en djupare känsla av såväl tillhörighet som samhörighet, menar Toland. Den hedern skapar bättre självkänsla, ökad känsla av personligt värde, samt en vilja att inte bara komma till kyrkan utan att aktivt delta och reproducera Andens frukter.⁸¹ Toland beskriver också en negativ heder i församlingarna där jakt på heder ses som en social struktur, en heder som gör människor ofria. För den egna personen menar Toland att det kan leda till ett ständigt behov av egen bekräftelse och ökad status bland kyrkans medlemmar genom att de jagar efter högre positioner.⁸² I församlingarnas hederskulturer finns ett ledarsystem med hierarkier av pastorer och ledare som skapar elitgrupper där församlingsmedlemmarna är längst ner. Toland finner också att ledarnas favoriter beskyddas av dem i utbyte mot lojalitet.⁸³

2.2.5 Jämställdheten i svenska pingströrelsen

År 2013 gjorde pingstteologerna Jenny Bergh och Anethe Carlson, själva aktiva i pingströrelsen, en studie om jämställdheten i rörelsen, i vilken de inte finner några »formella hinder« för kvinnor att verka i pingströrelsen. Däremot finns »informella hinder« i form av »normer«, »genuskontrakt«, »genusmärkning« och »fördelningen av makt«.⁸⁴ De lyfter fram att kvinnor inte upplever att de är

⁷⁹ Cedersjö 2001 s. 288-290

⁸⁰ Cedersjö 2001 s. 294

⁸¹ Toland 2015 s. 297

⁸² Toland 2015 s. 296

⁸³ Toland 2015 s. 295

⁸⁴ Berg & Carlson 2013, s 51

uppbäckade och uppmuntrade i sina gåvor i lika hög grad som männen i rörelsen. Kvinnorna ges inte heller möjlighet att tjäna och utvecklas såsom männen.⁸⁵ De gör följande analys:

Frågan om jämställdhet och informella hinder för kvinnor som finns i Pingst genom våra sedan länge satta normer, är något som rörelsen i sin helhet behöver arbeta aktivt med [...] normen gör oss blinda för att vi inte agerar såsom vi säger oss tro. [...] pingst behöver tillskansa sig kunskaper från genusvetenskapen om hur normer, genuskontrakt, genusmärkning och makt fungerar. Därefter bestämma sig för en handlingsplan om hur ett jämställt Pingst kan uppnås. Då handlar det inte bara om att uppnå jämställda tal i fördelningen mellan kvinnor och män utan jämställt utifrån hur vi bemöter och behandlar kvinnor och män.⁸⁶

2.2.6 Barn i starkt religiösa miljöer

Även om det kan vara stor skillnad mellan en sekt och en pentekostal-karismatisk församling kan ändå forskning om barn i starka religiösa miljöer och sekter vara intressant i min undersökning av kristna hederskulturer. Psykoterapeuten Helena Löfgren konstaterar att diskussionen om barns rättigheter ofta saknas i relation till hur deras situation i sekter beskrivs.⁸⁷ Föräldrars barnuppfostran kan påverkas av starka religiösa ledare. Löfgren belyser i sitt kapitel *Barnens situation* psykoterapeuten Arnold Markowitz och psykiatrivetaren David Halperins forskning om sekter och barn. De menar att sekteristiska grupper ofta har ett hierarkiskt system där föräldrarna blir ett slags mellanchefer i relation till sina barn. Ledaren kan mäta föräldrarnas lojalitet i relation till villigheten att fostra barnen enligt församlingens påbud. Barns trotsighet måste föräldrarna strikt kontrollera på bekostnad av spontana uttryck såsom sexualitet, kreativitet eller individualitet. Föräldrar i starka religiösa miljöer kan utveckla ett slags kognitiv dissonans om de tvingas undertrycka sina naturliga impulser till empati, vilket kan leda till att föräldrar ändrar tanke sätt för att komma i harmoni med det påbjudna beteendet i församlingen.⁸⁸ Psykologivetaren Michael Langone menar att den som föds in i starka religiösa miljöer kan sakna en ursprungsidentitet att gå tillbaka till. Fostran sker utifrån den religiösa lärans påbud med inslag av förbud mot kritiskt tänkande. Barn kan därmed utveckla vad som kan liknas vid en beroendepersonlighet.⁸⁹

Det kan vidare vara svårt för en ung person som är uppväxt i en sträng religiös miljö att hitta balansen i andra friare sammanhang. Löfgren menar att när den religiösa kontrollen släpper kan resultatet bli ett utagerande som är svårt att balansera eller så kan det vara svårt att hantera regler när friheten väl har infunnits sig. Det kan också innebära att den unga mer eller mindre bryter med sin familj som är kvar i den religiösa miljön eller tänkandet.⁹⁰

Löfgren citerar även forskarna psykologivetaren Margaret Thaler Singer och sociologen Janja Lalich som menar att barn i stränga religiösa miljöer också lär sig ett slags svart-vitt dikotomt

⁸⁵ Berg & Carlson 2013, s 33

⁸⁶ Berg & Carlson 2013, s 48

⁸⁷ Löfgren 2009 s. 174

⁸⁸ Markowitz & Halperin 1984 se Löfgren 2009 s. 174

⁸⁹ Langone 1993 se Löfgren 2009 s. 175

⁹⁰ Löfgren 2009 s. 175

tänkande och brister ofta i förmågan att lösa konflikter med kompromisser som tar hänsyn till andras behov och önskningsar.⁹¹

En annan som undersökt barn som växer upp i religiöst stränga miljöer är journalisten Charlotte Essén som i sin bok *Sektbarn : ett reportage om de utvalda för paradiset*, ser likheter mellan religiösa extremisters och sekters barnuppfostran. Det kan exempelvis handla om en svart-vit världsbild som innebär att ungdomar ska skyddas från det onda, omgivande samhället. En annan likhet mellan religiösa extremistgrupper, fundamentalister och sekter är ett starkt engagemang att driva egna skolor.⁹² I sin bok konstaterar Essén också likheter mellan vad hon kallar en hederstänkande familj och en sektfamilj. Hon skriver: »Precis som det kan vara i en sektfamilj kan det också finnas förtryck, underordning och kontroll i en hederstänkande familj».⁹³

I slutet av 1990-talet gjordes en statlig utredning vad gäller nyandliga rörelser där ett kapitel ägnas åt barn som växer upp i dessa rörelser. Utredningen skiljer dock på frikyrkor och sekter, men tar det senare som exempel på hur det en gång varit i frikyrkorna. Utredningen varnar för typiska drag hos rörelserna såsom auktoritärt präglad fostran, vikten av lydnad, avsaknad av kritiskt tänkande, isolering från det demoniserade omgivande samhället, och en svartvit världsbild.⁹⁴

Utredningen konstaterar att för minoriteterna som är angelägna om att »värna om och bevara sin egenart är det därför av yttersta vikt att behålla kontrollen över barnens socialisation«, vilket kan ske genom egna religiösa skolor och förskolor. Utredningen identifierar olika typer av gränsbevarande mekanismer såsom isolering, stark social kontroll, utstötande av medlemmar som är ifrågasättande eller avvikande, samt att gruppen ser sig själv som överlägsen och utvald.⁹⁵

2.2.7 Värdekonservativ sexualmoralism i det liberala Sverige

I sin artikel *Den verkliga kulturkonflikten? Islamisk sexualmoralism i liberala Sverige* diskuterar Pernilla Ouis den sociala problematiken hos muslimer som lever i spänningsfältet mellan en tillåtande sexualliberal miljö och den traditionella, konservativa och repressiva miljön. Det kan vara intressant att se hur en religiös minoritetsgrupp i samhället med värdekonservativa värderingar möter det liberala Sverige. Ouis menar att de heliga texterna är betydelsefulla för att förstå den religiösa sexualmoralen som finns inom exempelvis islam. Ouis konstaterar att det råder i det närmaste konsensus bland utövande muslimer att sexualitetens enda lagliga form i islam är inom det heterosexuella äktenskapet. Utom- och föräktenskapliga förbindelser anses strängt förbjudna. Hon menar att ett problem kan vara vilka känslor och tankar sexualförbud skapar hos individen, samt vilka sanktioner som tas till mot dem som bryter mot moralkoden. En sådan sak kan också vara att moralregler kan skapa en ännu större laddning kring det förbjudna. Ouis ser i sin forskning att i

⁹¹ Singer & Lalich 1995 se Löfgren 2009 s. 174

⁹² Essén 2008 s. 301

⁹³ Essén 2008 s. 396-397

⁹⁴ SOU 1998:113 s. 220

⁹⁵ SOU 1998:113 s. 229-230

hederskulturer straffas den som bryter mot normerna med exempelvis social utslutning. Hon menar att det inte går att bortse ifrån att det finns en samsyn mellan hedersmoral och strikt religiös kyskhetsetik då hedersnormer får legitimitet i den religiösa moralen. Det gäller såväl strikt kristen moral som förbjuder sex utanför äktenskapet som islamsk moral.⁹⁶

2.2.8 Studier om sexualitet i svensk pentekostal-karismatisk miljö

Religionsvetaren Jessica Moberg ser i sin avhandling *Piety, Intimacy and Mobility : A Case Study of Charismatic Christianity in Present-day Stockholm*, ett slags daglig fromhet bland unga kristna karismatiker, i vilken ingår att undvika syndfulla miljöer såsom platser som uppmanar till en »avslappnad sexuell morak« och alkohol, samt att kontrollera sina sinnen för att minska påverkan av »dåliga intryck«.⁹⁷

Antropologen Emir Mahieddin har i sin avhandling *Faire Le Travail De Dieu: Une anthropologie morale du pentecôtisme en Suède* undersökt svensk pentekostalism. Han finner bland annat ett slags skam för unga personer som har att navigera mellan sekulära värderingar och de värdekonservativa. Ofta med ett dubbelliv till följd. Han ser samtidigt att överträdelser av föräktenskapliga sexuella relationer inte leder till uteslutning ur församlingsgemenskapen såsom förr i tiden.⁹⁸

Artikeln *Vårt att vänta på? : om frikyrkoungdomars syn på sexualitet*, har fått sin rubrik efter pingströrelsens och Evangeliska Frikyrkans skrift kallad *Vårt att vänta på*. Sociologen Jessica Persson intervjuar nio ungdomar om deras syn på sexualitet. Ungdomarna delar upp sexualsynen i världslig och frikyrklig, där den senare präglas av oskuldsideal och heterosexualitet.⁹⁹ Persson beskriver synen på sex och samlevnad hos frikyrkoungdomarna på följande sätt:

Sexualiteten är skapad för människornas njutning och välmående. Sexualiteten ses dock även som en stark kraft som i fel sammanhang kan skada människorna. De anser att människor behöver en ram för att tygla sexualiteten och äktenskapet har av Gud instiftats för detta ändamål. Sexualitetens godhet blir på det sättet beroende av det heterosexuella äktenskapet. [...] Utanför äktenskapet kan inte parterna åtnjuta Guds välsignelse. Detta får till följd att ungdomarna reproducerar det traditionella samlevnadssystem som har det heterosexuella äktenskapet som förhärskande norm.¹⁰⁰

Persson menar att ungdomarnas kategorisering i gott och ont leder till en reproduktion av den traditionella kristna moraliska ordning som värderar heterosexualitet och oskuldsideal.¹⁰¹

Det finns också delar i världsbilden hos ungdomarna i studien som handlar om intimitet. Samlivet ses som ett kött där utövarna kan överföra sina andliga problem till varandra genom sex. Talet om de orena andarna hänger också ihop med varför någon är homosexuell.¹⁰²

Perssons studie visar att de intervjuade ungdomarna strävar efter att få komma så nära Gud, som de uppfattar som helig, som möjligt. Tanken bygger på att Gud genom sin helighet inte kan

⁹⁶ Ouis 2009 s. 353

⁹⁷ Moberg 2013

⁹⁸ Mahieddin 2018

⁹⁹ Persson 2003 s. 48

¹⁰⁰ Persson 2003 s. 63-64

¹⁰¹ Persson 2003 s. 63-64

¹⁰² Persson 2003 s. 51. Idéen om *ett kött* utgår från 1 Mos 2:24.

ha kontakt med något orent. För att kunna komma nära Gud behöver ungdomarna därför leva ett rent liv. Persson ser att ungdomarna hon intervjuat systematiserar sin livsföring för att eliminera så många delar i livet som möjligt som riskerar att förleda dem till att synda.¹⁰³ Utifrån den levda praxisen i församlingarna ser Persson att en homosexuell person kan bli en främling i församlingen eftersom livsstilen i sig ifrågasätter rörelsens normer.¹⁰⁴

2.2.9 Omvändelseterapi i pentekostal-karismatisk kontext

Ett begrepp som återfinns i forskningen men som numera mest anspelar på en värdekonservativ hållning i sexualitetsfrågor är *conversion therapy* eller *omvändelseterapi* som det brukar heta på svenska. Terapin är ett försök att ändra eller reorientera en persons sexuella läggning från samkönsorienterad till heterosexuell eller att åtminstone reducera homosexuella tankar, känslor eller beteenden.¹⁰⁵

Begreppet har framför allt använts för att beskriva de metoder som tidigare användes inom vården för att »behandla« homosexualitet. Men behandlingarna avtog i takt med att homosexualitet under 1970-talet avklassificerades i många länder som en behandlingsbar mental »störning«. Det begreppet omvändelseterapi beskriver, återfinns numera mest i den religiösa sfären, inte minst bland värdekonservativt kristna.¹⁰⁶

Psykiatrivetaren Suravi Patra menar att användningen av omvändelseterapi riskerar att ytterligare förstärka stigmatiseringen för de personer som blir utsatt för den, samt att terapin allvarligt kränker individen etiskt.¹⁰⁷

För att förstå varför personer söker sig till denna typ av organisationer och behandlingar menar psykologivetaren Douglas Haldeman att bakgrunden kan handla om att religionen för många familjer ger en kontext för att förstå livet. Familjen erbjuder exempelvis tröst i svåra tider och skapar därför ett viktigt sammanhang som i sig värderas högt för individen. För homosexuella personer kan därför bristen på externt socialt stöd utanför familjesfären främja en tendens i personen att i andlig mening vända sig inåt som ett sätt att hitta tröst – och därför välja religiös omvändelseterapi.¹⁰⁸ Behandlingsvetaren Judith Miranti ser att just den religiösa dimensionen kan vara den viktigaste inneboende kulturella identiteten för en person. Under vissa omständigheter kan det därför vara mer tänkbart och mindre känslomässigt störande för en individ att överväga att förändra den sexuella läggningen, snarare än att frigöra sig från en religiös livsstil. Detta eftersom den senare ses som helt central för individens känsla av själv och syfte.¹⁰⁹ Även behandlingspsykologivetarna Erinn Tozer och Jeffrey Hayes ser att den som har starka religiösa

¹⁰³ Persson 2003 s. 65

¹⁰⁴ Persson 2003 s. 67

¹⁰⁵ Maccio 2010

¹⁰⁶ Grace 2008; Waidzunas 2015

¹⁰⁷ Patra 2016

¹⁰⁸ Haldeman 1996

¹⁰⁹ Miranti 1996 s. 117

influenser och därmed en internaliserad »homonegativitet« i större grad överväger omvändelseterapi än andra.¹¹⁰

Religionssociologen Mark Jennings som undersökt HBTQ-personers situation i den australienska pingströrelsen ser att omvändelseterapi är en del av rörelsens sätt att hantera HBTQ-personer. Han identifierar följande »val« för medlemmar som är HBTQ-personer: förbli i garderoben, komma ut men förbinda sig att leva i celibat, genomgå omvändelseterapi eller att helt enkelt lämna rörelsen.¹¹¹ I sociologen Tina Fetners forskning förekommer i amerikansk pentekostal-karismatisk kontext demonutdrivning för HBTQ-personer men också retreatar för de som blivit omvända i sin sexualitet.¹¹²

2.2.10 Tidiga äktenskap

I boken *Barnbrudar: i nöd och olust* undersöker journalisten Tina Thunander fenomenet barnbrudar inom hederskulturer med fokus på tidiga äktenskap. I ett kapitel finns en pentekostal-karismatisk vinkel. Under rubriken *Pingstbarnens val* möter läsaren Karl som är uppväxt i pingströrelsen. Han beskrivs på följande sätt av Thunander:

Karl var bokstavligen uttryckt hållen i herrans tukt och förmaning. Moralen var sträng, kopplet hölls kort, styrningen var hård. När han ifrågasatte något pastor eller mamma yttrat sades det 'hysch' och därmed var saken utagerad. Frågan om giftermål, vem och när och hur, var därför inte heller ett diskussionsämne hemma. Att man skulle välja någon inom pingstkyrkan var lika självklart som att andas.¹¹³

Det berättas att målet var att hitta sin brud tidigt och att sedan gifta sig för att få ha sex.

Ungdomar som giftes bort innan driften blev för stor. 'Alla' gifte sig så tidigt de bara kunde. Det talades enbart om manlig sexualitet, inte kvinnlig. Och värnandet om oskulden. Uppfostran cirklade mycket kring hur den skulle behållas intakt till bröllopsnatten, som för de allra flesta var kort efter artonårsdagen. Med tysta styrmedel ledde föräldrarna tidigt sina barn till rätt brud, och brudgum. Bröllopet fick vänta till lagen tillät.¹¹⁴

Thunander konstaterar att Karl kunde gifta sig med vem han ville så länge det var rätt krets.

2.2.11 Sammanfattande reflektion

Jag skriver den här uppsatsen i skärningsfältet mellan kyrkovetenskap och hederskulturforskning vilket kan bidra till att öka kunskapen om varandra i respektive forskningsdisciplin. En sådant sak är inte minst vikten av att en maktkritisk samhällsforskning kan bidra in i en kritisk ecklesiologisk diskussion.

¹¹⁰ Tozer & Hayes 2004

¹¹¹ Jennings 2018

¹¹² Fetner 2005

¹¹³ Thunander 2007 s. 174

¹¹⁴ Thunander 2007 s. 175

3 Teoretiska perspektiv

I uppsatsen kommer jag att använda mig av två teoretiska perspektiv. Det första perspektivet hämtar jag från den refererade forskningen om hederskultur, betraktad ur ett kulturellt perspektiv. Det andra perspektivet utgår från den pentekostala ecklesiologin.

3.1 Hederskultur som analysverktyg

3.1.1 Hedersbegreppet

Som jag redan konstaterat är hedersbegreppet i alla samhällen laddat också med något positivt.¹¹⁵ Heder har dock de senaste decennierna uppmärksammats i negativ bemärkelse i Sverige med fokus på det förtryck som utövas för att upprätthålla och återupprätta förlorad heder. Heder är ett komplicerat begrepp som rymmer såväl historiska som kulturella paradoxer. *Nationellt centrum för kvinnofrid* konstaterar i sin kunskaps- och forskningsöversikt över hedersrelaterat våld och förtryck att begreppet saknar vedertagen vetenskaplig definition. Det faktum att begreppet saknar tydlig definition har gjort att forskare på olika sätt försökt ge hedersbegreppet en mer bestämd innebörd för vidare analys av frågan.¹¹⁶ Med den bakgrunden är det viktigt för mig att använda mig av en vedertagen modell för hederskultur, vilket jag gjort med docenten i rättssociologi, Astrid Schlytters modell, samt Tahira Khans modell för hur kvinnan kontrolleras i den hederskulturella institutionen. I kapitlet 4.2.1 Analysmodeller för hederskulturer fördjupar jag mig i modellerna ytterligare.

3.1.2 Hederskulturens konstruktion

En av de ovan nämnda tidiga forskarna med ett kulturellt perspektiv på heder, Unni Wikan, beskriver att hedern i sig är som ett ting: antingen har man det eller så har man det inte. Hon menar att det svenska språket saknar de hedersbegrepp som många icke-västliga samhällen präglas av och som behövs för att lättare kunna förstå hederskulturens konstruktion.

I Mellanöstern talas det exempelvis på arabiska om den kvinnligt kodade *namus* som handlar om en »antingen eller«-heder, medan den manligt kodade *sharif* eller *sharaf* (jmf turkiskans *seref*) kan jämföras med rang, anseende eller prestige och är en heder som kan ökas eller minskas.¹¹⁷ Sharaf handlar om attribut såsom ärlighet, att kunna stå vid sitt ord eller att vara modig, medan namus handlar om kvinnans sexualitet. Det är mannen och hans släkt som innehar namus-hedern, men den är avhängig kvinnans skötsamhet, då mannen förutsätts ha uppsikt över »sina« kvinnor och deras leverne. Det blir därför viktigt hur kvinnan agerar för att inte vålla mannen eller släktens »namus« skada eller förlust av heder.¹¹⁸ Ett sätt att förstå den kvinnliga namus-hedern är att se den som ett slags symboliskt »kärk« för mannens sharaf-heder, ett kärk som är viktigt att hålla intakt för

¹¹⁵ Wikan 2009 s. 9

¹¹⁶ Nationellt centrum för kvinnofrid 2010 s. 17

¹¹⁷ Wikan 2009 s. 12; Caffaro, Ferraris & Schmidt 2014

¹¹⁸ Ekström 2005 s. 17

familjen.¹¹⁹ Wikan beskriver namus som en dyrbar guldklump som riskerar att förvandlas till en rostig metallbit om man inte tar vara på den. Ibland behöver namus återupprättas, i värsta fall med blod.¹²⁰ Det finns ytterligare ett kvinnligt hedersbegrepp som heter *ird* eller *ard*.¹²¹ Denna heder kan inte öka, den kan endast minska. Den är liksom namus kopplad till mannens sharaf.¹²²

Detta ird-begrepp undersöktes i arabvärlden redan 1973 av sociologen Peter Dod vid American University of Beirut. Han menade att få saker påverkar hederskulturen. Trots urbanisering från landsbygden, politisk revolution och krig kvarstår kulturen.¹²³ Jag kommer att använda begreppen namus, sharaf och ird i min analys av studiens data.

3.1.3 Hederskulturens kännetecken

Hederskulturens gemensamma kännetecken, beskrivs i ett betänkande från *Nationella samordnaren mot våld i nära relationer*, bland annat enligt följande: 1) Individens agerande anses påverka hela familjens anseende. Den enskildas intressen anses vara underordnade familjens intressen. 2) Individens sexualitet anses vara en angelägenhet för hela familjen. 3) Sexuella relationer är endast tillåtna mellan man och kvinna inom äktenskapet. En förutsättning för att bli accepterad handlar också om att underkasta sig könsnormer och könsroller.¹²⁴ 4) Kontroll av individen. Med hederskulturen följer olika hedersrelaterade begränsningar och förtryck i vardagen: att inte få gå ut, inte få gifta sig med vem man vill, inte få bestämma över sin egen kropp, sin sexualitet eller sitt liv, inte få delta i samhället på grund av krav hemifrån, ständigt vara bevakad och kontrollerad, behöva domineras av personer som anses vara ovanför i rang, och riskera att bli skickad utomlands för bättre fostran.¹²⁵ 5) Hot om uteslutning är det vardagliga uttrycket för maktutövning inom hederskulturen i form av ett slags »vardagligt övervakningssystem« vilket kan inkludera såväl rykten som skvaller; att röra sig utanför ramarna kan vara problematiskt.¹²⁶

Rúna í Baianstovu beskriver hederskulturens tydliga avsteg från västerländska grundläggande principer som att exempelvis tillskriva barn rättigheter, att barns behov bör gå före vuxnas behov, samt att alla ska ha samma status i en familj – oaktat ålder och kön. Baianstovu menar att hederskulturens kännetecken inte skiljer sig från de konventionella normer som präglar många religiösa och konservativa sammanhang.¹²⁷ Hon betonar ändå vikten av att inte förväxla hederskulturer med konventionella och patriarkala värderingar eller konforma och patriarkala kulturella mönster i största allmänhet.¹²⁸ Omar Makram, projektledare i Riksorganisationen Gapf,

¹¹⁹ Ruane 2000 s. 1523, 1531

¹²⁰ Wikan 2009 s. 12

¹²¹ Dodd 1973

¹²² Khader 1998 s. 6

¹²³ Dodd 1973

¹²⁴ SOU 2014:49 Våld i nära relationer – en folkhälsofråga s. 215-216

¹²⁵ SOU 2014:49 Våld i nära relationer – en folkhälsofråga s. 216-217

¹²⁶ Grutzky & Åberg 2013 s. 9

¹²⁷ Baianstovu 2017 s. 70

¹²⁸ Baianstovu 2017 s. 79

Glöm aldrig Pela och Fadime, understryker också kopplingen mellan hedersförtryck och värdekonservativ moralsyn, inte minst i form av en omfattande kyskhetskultur i form av kyskhetsnormer och oskuldsideal. Enligt Makram spelar det mindre roll om familjen ingår i en klan eller inte. Lösningen på problemet med hedersförtryck menar han är att ändra de moraliska värderingarna som ligger till grund för förtrycket.¹²⁹

Pernilla Ouis, pekar på *skammens* funktion inom hederskulturer: hon menar att frånvaron av heder försätter människor i ett tillstånd av skam. Istället föredrar hon begreppet *skamrelaterat våld och förtryck* eftersom hon menar att skam bättre förklarar de mekanismer som motiverar förövaren att bli våldsam.¹³⁰

Skam anses vara en av människans starkaste emotioner och innebär ett internaliserande av omgivningens fördömande. [...] Skambegreppet förklarar bättre vad det är som driver förövare inom hedersrelaterad brottslighet, än vad hedersbegreppet gör. Att förstå vad skam gör med människor, kan skapa en begriplighet för föräldrars agerande. De är inte våldsamma föräldrar som vill sina barn illa...¹³¹

Man brukar tala om Sverige, såsom västvärlden i stort, som en skuldkultur, där individens eget ansvar att följa lagar betonas. Den som följer lagen är därmed utan skuld medan den olydiga bör straffas, upprättas och återkomma till den moraliska gemenskapen. I en skamkultur står i stället hedern i centrum, och en sådan kultur präglas av en stark yttre social kontroll. Den som bryter mot reglerna reagerar ofta med skamkänslor. Kulturmönstren skiljer sig alltså åt jämfört med skuldkulturen där den inre kontrollen är stark genom samvete och skuldkänslor.¹³²

Ett perspektiv på hedersrelaterat förtryck är att se det som ett kontinuum, vilket bland annat, socialvetaren Siv-Britt Björktomta har skrivit om. Hennes modell för hedersrelaterat förtryck i kontinuum ställer begreppet *välfungerande familj* på den ena sidan och *hedersmord* på den andra sidan. Däremellan stegras förtrycket genom kontroll, frihetsinskränkning, förtryck, hot, våld och misshandel.¹³³ Hedersvåld kan också förstås som ett kontinuum av patriarkalt våld.¹³⁴

Jag kommer att använda mig av hederskulturens kännetecken när jag undersöker likheter och skillnader mellan hederskulturerna i kapitel 6.3.

3.1.4 Magi i hederskontext

Något som sällan framkommer i samtalen om hederskultur är inslagen av magi som förekommer i kontexten. I rapporten *Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad. Rapport 2009. Del I.*, ägnas ett kapitel åt denna företeelse. Rapporten visar att magin är ett viktigt verktyg för att begränsa rörelsefriheten. Det arabiska ordet *Djinner*, som är ett slags spöken och demoner, är ett viktigt begrepp i sammanhanget. Djinner är ett väsen skapat av eld med övernaturliga krafter som försöker

¹²⁹ Makram 2019

¹³⁰ Ouis 2015 s. 363

¹³¹ Ouis 2015 s. 363

¹³² Ahmadi Lewin & Lewin 2003; Cronlund 2004

¹³³ Björktomta 2017

¹³⁴ Sever & Yurdakul 2001

få människor på avvägar.¹³⁵ Under stor diskretion finns magiker att tillgå. Dem kan människor vända sig till för stöd i det andliga skyddet. Man kan också få hjälp att påverka människors beteenden i önskad riktning. Rapporten ger exempel på utförare som hjälper till med de andliga bestyren såsom exempelvis mullor/imamer och spåmän/-kvinnor med magisk kontakt med det övernaturliga. Resultatet från undersökningen i Stockholm visar också en rad områden för magins kraft. Det kan användas för att påverka eller upprätthålla hedern, påverka en kvinnas eller mans fruktsamhet samt att en viss person ska bli förälskad i personen. Magin kan också användas som skydd för att hålla något dåligt på avstånd och besvärjelser över en person som man vill illa.¹³⁶ En form av väldigt praktiskt tillämpad magi är att ha små papperslappar exempelvis under kudden. Man kan också dricka vatten som en magisk papperslapp legat och dragit i, eller duscha i vattnet, eller ha skyddsverser skrivna på lappar som sys in i kläderna.¹³⁷

Rapportförfattarna konstaterar att magin kan vara en livsbegränsande faktor för den unga. Att den i sin förlängning kan vara en hot- och riskfaktor beroende på hur magin brukas och i vilket syfte den används. Magin har olika funktioner. Den kan användas förebyggande för att undvika oönskade beteenden, men också som konsekvens om hedern blivit ifrågasatt. Man ser också att magin kan brukas som ursäkt för ett visst agerande. Rapporten visar också att magin kan användas mot individer som därmed utsätts för psykisk och/eller fysisk kränkning.¹³⁸

I rapportens resultat framkommer att tron på magins krafter använts strategiskt, vilket begränsat dem som utsatts för den i såväl deras personliga rörelsefrihet som säkerhet i vardagen. I rapportens intervjuer upplever de utsatta att de blivit påverkade och manipulerade, företrädesvis av föräldrarnas tro på magi. Begränsningen som beskrivs till följd av den utövade magin på individen, har påverkat livsutrymmet både psykiskt och fysiskt för de utsatta.¹³⁹ Jag kommer att dra paralleller mellan det magiska tänkandets idé inom hederskulturer och pentekostal teologi.

3.2 Pentekostal ecklesiologi som analysverktyg

I följande avsnitt presenterar jag det andra teoretiska perspektivet i min uppsats: pentekostal ecklesiologi. Jag går igenom vad jag menar kan sägas konstruera en pentekostal ecklesiologi, nämligen betoningen på 1) Bibelns auktoritet, 2) Andens dop, 3) Andens gemenskap och helighet, samt att pentekostal ecklesiologi i sin struktur är 4) karismatisk och 5) missionsinriktad. Dessa beståndsdelar för jag samman till en analysmodell för pentekostal ecklesiologi (Fig. 1).

¹³⁵ Stockholms stad 2009 s. 123

¹³⁶ Stockholms stad 2009 s. 124

¹³⁷ Stockholms stad 2009 s. 125

¹³⁸ Stockholms stad 2009 s. 122

¹³⁹ Stockholms stad 2009 s. 123

Fig. 1 – Sammanfattande modell för pentekostal ecklesiologi.

Min introduktion till det ecklesiologiska forskningsfältet visar på utmaningen i att hålla ihop dogmatik och praktik i det ecklesiologiska studiet. Då ecklesiologi inte bara handlar om vad som uttalas utan även om vad som praktiseras kan det när man undersöker praktiker finnas dolda ecklesiologier som bidrar till hur kyrkan uppfattas.¹⁴⁰ I mitt fall handlar det om kristen hederskultur.

3.2.1 *Bibelns auktoritet*

Pentekostal ecklesiologi är traditionellt sett biblicistisk då Bibeln ses som gudomligt inspirerad och ofelbar samt anses ha absolut auktoritet och förväntas utgöra norm för det kristna livet.¹⁴¹ Det som skiljer pentekostal bibelläsning från andra traditioners läsning handlar ofta om ett distinkt meta-narrativ som leder till en sammanhängande tolkningsmodell där Anden spelar den viktigaste rollen.¹⁴² Bibeln ses inte bara som Guds ord till mänskligheten utan som ett särskilt ord till människan i hennes specifika situation. Synen på Bibeln handlar således om att Jesus genom Anden kan uppenbara bibelord vilka kan tillämpas som Guds löften i den dagliga situationen här och nu. Andens verk betraktas som en garanti för att ordet blir Guds sanning i dagens värld.¹⁴³ Pingstkarismatiska kristna tror inte bara på Gud – de påstår sig uppleva Guds närvaro fysiskt i sina kroppar.¹⁴⁴ Bibelns auktoritet blir en viktig faktor att undersöka i studiet av kristna hederskulturer då en familjs praktik med Bibeln som auktoritet kan tänkas skilja sig markant från en sekulär familjs.

3.2.2 *Andens dop*

En del i konstruktionen av pentekostal ecklesiologi utgår från betoningen av treenighetsläran där vittnesbörden om Guds treeniga liv och konsekvenser förstås som en stor del av rörelsens uppdrag.¹⁴⁵ Kyrkan har en speciell relation till Anden allt sedan pingsthändelsen, vilken utgör en central del av berättelsen om en treenig Gud.¹⁴⁶ Pingstvännerna identifierar sig själva och sin rörelse genom sina upplevelser av den helige Ande, särskilt genom andedopet.¹⁴⁷ Dopet i den helige Ande ses som själva grunden för relationen till Anden och är central i pentekostal ecklesiologi.¹⁴⁸ I löftet om andeutgjutelse som pingstteologen Clark Pinnock kallar *kraft-ecklesiologi* kan de troende härda

¹⁴⁰ Brodd 2015 s. 12-14

¹⁴¹ Dusing 1994; Arrington 1988

¹⁴² Nel 2018 s. 24

¹⁴³ Nel 2018 s. 22

¹⁴⁴ Jacobsen 2011 s. 50

¹⁴⁵ Althouse 2016 s. 90-91; Pinnock 2006 s. 155; Lord 2011

¹⁴⁶ Chan 2011 s. 73

¹⁴⁷ Lord 2011

¹⁴⁸ Lord 2011

ut så de kan tjäna som smorda vittnen för gudsriket. Upplevelsen av Gud handlar till stor del om att Gud ger kraft för uppdraget att gå ut i världen och missionera.¹⁴⁹ Rörelsens stora genomslag bland fattiga människor runt om i världen kan också tolkas utifrån detta fokus på Andens kraft som hjälper här och nu – mitt i livets bekymmer och kamp.¹⁵⁰ Det som gör rörelsen så populär är idén om att Gud inte behöver några katedraler eller ikoner, inte heller något välutbildat prästerskap. Allt som krävs är en villighet att lyfta sina händer och sin röst i lovprisning till Gud, vilket kan ske var som helst, även i de allra mest sjaskiga miljöer.¹⁵¹ Den helige Andes kraft ger pingstvännerna förmågan att binda demoner, att hela sjuka, att leva i fred med sina grannar och, när det är nödvändigt, stå upp för sina egna rättigheter.¹⁵²

En viktig del i forandet av en pentekostal ecklesiologi utgörs av den personliga gemenskapen (koinonia) med sonen och den helige Ande, där Andens dop ofta är en personlig känsloupplevelse.¹⁵³ Känslor ses således som något viktigt i pentekostal ecklesiologi. Den svenska pingströrelsens ledare, Daniel Alm, sammanfattar: »Om det finns en ortodoxi [rätt övertygelse] och det finns en ortopraxi [rätt beteende] så finns det också en ortopati, en rätt känsla«. Han menar att ortopatin, de rätta känslorna, är någonting att beröras av och understryker vikten av att inte degradera de heliga känslorna eftersom de är »gudagivna«.¹⁵⁴

3.2.3 Andens gemenskap och helighet

En annan del i konstruktionen av den pentekostala ecklesiologin är betoningen av den bibliska och uråldriga föreställningen om koinonia.¹⁵⁵ Veli-Matti Kärkkäinen menar att för pingstvännen är kyrkan en karismatisk gemenskap – en gemenskap mellan människor som samtidigt utgör Kristi kropp. Koinonia förstås i den pentekostala ecklesiologin som en viktig aspekt av det kyrkliga livet, som relaterar till den kyrkliga tjänsten i världen och till de kristnas relationer mellan varandra.¹⁵⁶ Ecklesiologiskt beskriver sig frikyrkan ibland även som *familia Dei*, alltså som en familj.¹⁵⁷

En annan aspekt av den pentekostala förståelsen av kyrkan som gemenskap fokuserar på det personliga snarare än på struktur, sakrament och ekumeniska relationer.¹⁵⁸ Därför är den andliga enheten i första hand avsedd för dem som har en personlig relation till Kristus och som pentekostalt uppvisar Andens verk.¹⁵⁹ Bakgrunden till den starka betoningen av en personlig relation till Kristus är rörelsens frälsningslära – idén om att Gud söker enskilda troendes hjärtan. En aspekt av den personliga relationen är helighet – i pentekostal ecklesiologi förstås kyrkan som

¹⁴⁹ Pinnock 2006 s. 151

¹⁵⁰ Pinnock 2006 s. 159

¹⁵¹ Jacobsen 2011 s. 50

¹⁵² Jacobsen 2011 s. 51

¹⁵³ Ervin 1987

¹⁵⁴ Alm 2018

¹⁵⁵ Kärkkäinen 2011

¹⁵⁶ Kärkkäinen 2011

¹⁵⁷ Svenska kyrkans teologiska kommitté 2005, s. 194

¹⁵⁸ Kärkkäinen 2011

¹⁵⁹ Davidsson 2015 s. 219-220

helig när medlemmarna lever heliga liv. Därför betonas vikten av renhet – att vara en ren brud beredd att uppfylla kallelsen att förenas med Kristus, inte världen.¹⁶⁰ Det finns på så vis ett samband mellan den enskildas helighet och församlingens. Heligheten förstås som ett slags levnadsstandard för såväl individ som församlingssamfund. Det bygger på tanken att Gud är helig och därför bör Guds heliga folk också hålla helighetens standard.¹⁶¹ Troende uppmuntras in i renhetens mognadsprocess med målet att ta makten över själens fiender: världen, köttet och djävulen.¹⁶² Kopplingen mellan helighet och Anden, som ska göra sitt verk i gudsfolket, förstås genom en avskildhet från allt som inte är heligt.¹⁶³ Douglas Jacobsen menar att uppmärksamheten ofta riktas mot vad som ännu inte kommit, de välsignelser som Gud har redo för dem som tror. Budskapet innebär en del av självförnekelse och renhetsuppoffringar eftersom man i kontexten understryker behovet av att medlemmarna ska undvika billiga och olämpliga nöjen, särskilt sexuella. De skadliga och syndiga nöjena stör förmågan att njuta av de djupare nöjen som Gud har för dem som förblir rena.¹⁶⁴

För den svenska pingströrelsens grundare, Lewi Pethrus, var en pingstvän någon som bejakade en pentekostal spiritualitet och visade upp den i »konkreta« handlingar. Den pentekostala identiteten beskrivs därför som avhängig troheten mot rörelsens värderingar och därmed de facto möjlig att förlora. Tommy Davidsson beskriver att en långvarig frånvaro av synlig frukt av pentekostal livsstil kunde skapa frågor om en person eller församlings identitet verkligen var pentekostal.¹⁶⁵ Helighet och församlingsrenhet är relevant i studiet av kristna hederskulturer.

3.2.4 Karismatisk struktur

En pentekostal ecklesiologi handlar även om en pågående karismatisk struktur.¹⁶⁶ Kärkkäinen ser en koppling mellan betoningen av den karismatiska kyrkostrukturen och en tydlig församlingssamfund.¹⁶⁷ Ett inslag som formar pentekostalt kyrkoliv är enligt teologen Michael Harper just erfarenheten av karismatiska upplevelser av Gud.¹⁶⁸ Pentekostalismens största bidrag till kyrkan som helhet, enligt Harper, är just återskapandet av de apostoliska tecknen som exempelvis helande, mirakler, profetia och tungotal.¹⁶⁹ Jacobsen menar att pingstvännen utgår från tron att övernaturliga ingripanden och mirakel kan ske hela tiden. Det handlar om en tro att Gud ständigt vakar över mänskligheten och är redo och villig att ingripa även i de minsta detaljerna i livet. En pingstvän kan exempelvis be och förvänta sig att Gud svarar på bön i stort som smått; att få en bra parkeringsplats, helande från obotlig cancer, försoning i en sprucken relation eller skydd

¹⁶⁰ Alexander 2011 s. 274

¹⁶¹ Alexander 2011 s. 271

¹⁶² Alexander 2011 s. 270

¹⁶³ Chan 2011 s. 87

¹⁶⁴ Jacobsen 2011 s. 56

¹⁶⁵ Davidsson 2015 s. 216

¹⁶⁶ Pinnock 2006 s. 159

¹⁶⁷ Kärkkäinen 2016 s. 6

¹⁶⁸ Harper 1976

¹⁶⁹ Harper 1976

mot en orkan. Ingenting är för litet eller för stort för att komma med inför Gud i bön. Jacobsen menar att pingstvännerna dock vet att Gud inte svarar på alla böner på det sättet de själva vill men när Gud ingriper blir det historier om Guds storhet som kan ge hopp för andra.¹⁷⁰

En del av den karismatiska förståelsen är den ecklesiologiska föreställningen om att församlingen och dess medlemmar är en viktig del av ett andligt krig, där en del av människors smärtor orsakas av det andliga kriget. Pingstvännen kallas att delta i striden mot ondskans krafter där änglar och demoner är realiteter som finns och deltar i striden. Många pingstvännar tror att världen bokstavligen är angripen av onda andar, vars syfte är att sprida rädsla och uppmuntra till omoral. Som bakgrund står idén om en alltmer intensiv strid pågår eftersom vi lever i de sista dagarna av mänsklighetens historia.¹⁷¹ Jacobsen ser att kontrasten mellan dessa kristna och sekulära människor kan vara stor. För moderna människor kan detta låta som rena fantasier. Samtidigt påminner han om att för en stor majoritet av världens befolkning – som fortfarande tror på demoner och onda andar – är detta naturligt. I en sådan värld blir det pentekostala budskapet bokstavligen en gudagåva och ett löfte om reellt andligt skydd.¹⁷²

3.2.5 Missionerande i sin natur

Jan-Åke Alvarsson menar att pingstmission och pingstväckelse är tätt sammanfogade.¹⁷³ Den stora missionsivern i pentekostalismen utgår från erfarenheten av Andens eld som tändes på Azusa Street.¹⁷⁴ Teologen Steven Jack Land menar att iveren utgår från den pentekostala erfarenheten som ger den enskilda medlemmen en passion för gudsriket. Han talar om *kristna affektioner* som motiverar pingstvännen att verka för den pentekostala bibelpraktiken.¹⁷⁵ Den helige Andens roll är att ge liv och kraft till den enskilda pingstvännen som förväntas ställa sig till tjänst för kyrkan och världen.¹⁷⁶ Det finns även ett eskatologiskt fokus i pentekostal ecklesiologi, att föra människor i den fallna världen in i Guds rike, innan Kristus återkommer. Den teologiska idén handlar enligt teologen Peter Althouse om att Guds folk är kallade ut ur världen för att kunna bli sända tillbaka in i världen som agenter på Guds uppdrag.¹⁷⁷ I pentekostal ecklesiologi lyfter Anden människor upp i något större än dem själva – gudsfolket är utvalt för att vara ett folk som bär ut evangeliet till jordens ändar.¹⁷⁸ Den missionsdrivna pentekostala ecklesiologin har således både lokala och globala aspekter. Andens mission tar pingstvännerna bortom det lokala och ut i det globala – den lokala missionsgemenskapen har en dynamisk drivkraft att bli vittnen i hela världen.¹⁷⁹

¹⁷⁰ Jacobsen 2011 s. 53

¹⁷¹ Jacobsen 2011 s. 54

¹⁷² Jacobsen 2011 s. 53-54

¹⁷³ Alvarsson 2014 s. 311

¹⁷⁴ Lord 2011

¹⁷⁵ Land 1993

¹⁷⁶ Harper 1976

¹⁷⁷ Althouse 2016 s. 90-91

¹⁷⁸ Pinnock 2006 s. 155

¹⁷⁹ Lord 2011

4 Metod och material

Vilken metod kan vara lämplig att använda för att undersöka hederskultur i pentekostal-karismatiskt sammanhang och hur hederskulturen relaterar till kyrkosynen? Flera studier som undersöker förekomst av hederskulturer använder sig av kvantitativa metoder, framförallt enkäter. I den här studien har jag valt att använda mig av kvalitativ metod. Med enkäter hade jag inte kunnat ställa följdfrågor vilket varit viktigt i mitt närmande till forskningsfältets praktik. Med kvalitativ metod kan jag söka viktiga detaljer i praktiken. Detaljer kan till en början te sig tämligen triviala men i analysen öka begripligheten för människors beteenden i en viss kontext.¹⁸⁰ Ett element som kan påverka hur människor agerar inom pentekostal-karismatisk kontext kan exempelvis vara världsbilden som uttrycks i teologin. I det kvalitativa arbetet kan närhet skapas mellan forskaren och den/det som ska undersökas, vilket kan vara bra för förståelsen för deltagarens situation. I bästa fall kan det leda till en djupare förståelse för fenomen som undersöks.¹⁸¹

Min egen bakgrund i pingströrelsen gör att jag har en viss förståelse för fältet. Förförståelsen kan vara till nytta i exempelvis ett intervjuarbete. Ett exempel kan vara språket som används för att beskriva olika kyrkliga situationer. Det handlar också om att låta informanter berätta utifrån öppna frågeställningar. Men min bakgrund kan också skymma sikten i arbetet och mina egna föreställningar kan bidra till en förutfattad mening om det som undersöks. Ett sätt att motverka detta har varit att använda vedertagna forskningsmodeller för hederskultur att luta mig mot när jag ställer frågor till materialet.

4.1 Datainsamlingsmetoder och urval

Jag har valt att kombinera flera kvalitativa metoder för datainsamling såsom intervjuer och insamling av skriftligt och audiovisuellt material då jag vill få en materialbredd som tillsammans kan säga något om kristna hederskulturer och kyrkosyner. Teologen Luke Bretherton menar att det är en sak att förstå vad det innebär att vara kyrka men något annat att metodmässigt veta hur man ska göra för att få den ecklesiologiska förståelsen. Han pekar på vikten att undersöka förhållandet mellan tänkande och handling. Bretherton använder sig i sin studie av observationer samt djupintervjuer och söker i arkivmaterial såsom artiklar, video och bloggar.¹⁸²

En fördel som också är en svårighet med de olika insamlingsmetoderna är att de fångar olika tidsperioder. Inspelade predikningar och skriftligt material ger en inblick i den påbjudna kristna livsstilen och kyrkliga självförståelsen i form av vad som lärs ut idag. Det fångar vad som pågår i pentekostal-karismatisk miljö i närtid. Intervjuerna handlar om uppväxter i dessa miljöer som ligger tillbaka i tiden men ger en djupare förståelse av intervjupersonernas självreflektion där tidsperioden inte är det viktiga för en upplevelsedimension. Dock avser jag inte att studera en utvecklingslinje.

¹⁸⁰ Bryman 2006. s. 265

¹⁸¹ Holme & Solvang 1991; Malhotra 2004

¹⁸² Bretherton 2012 s. 187

Min studie är i konfessionell mening bredare än endast att undersöka pingströrelsen som samfund utan handlar om pentekostal-karismatisk miljö som också återfinns i exempelvis trosrörelsen. Ett problem när man studerar kyrkor av så kallad frikyrkokaraktär kan vara att få tag i data då en sådan kyrkotyp mer sällan har bekännelsestexter och skrivna böner i den utsträckning som exempelvis Svenska kyrkan har. Den muntliga traditionen är istället stark – handlingarnas praktik och engagemang är mer i fokus än trosbekännelser och kanontraditioner. Sune Fahlgren, docent i kyrkovetenskap, talar om att undersöka en blandning av sociala praktiker och teologiska visioner. För att förstå den sociala praktiken är det viktigt att förstå vilken teologi som ligger bakom handlingarna i mitt material. Den sociala praktiken kan även ha en egen mening för den som väljer att delta i den.¹⁸³

Jag kommer nu att kommentera respektive insamlingsmetod samt urvalskriterier för dessa. Att närma sig en kyrklig praktik utifrån hederskulturella förtecken har varit komplext. Jag har därför triangulerat mellan att söka i undervisningen i pentekostal-karismatiska församlingar samt att intervjua personer som växt upp i dessa sammanhang. Det handlar om att se vilken typ av liv som påbjöds i den pentekostal-karismatiska kontexten och hur informanterna i efterhand reflekterar över det. Studien kunde ha genomförts utan intervjuer. Då hade troligtvis en mer explicit ecklesiologi framträtt men med intervjuerna kan även en implicit ecklesiologi växa fram. Då mitt syfte har varit att undersöka hederskulturen inom det pentekostal-karismatiska fältet och hur den relaterar till kyrkosynen, har det i hög utsträckning styrt mitt urval.

4.1.1 Intervjuer – metod och urval

Jag har valt att göra fem intervjuer i min studie. Intervjuer är bra för att undersöka människors religiösa erfarenheter eftersom människors övertygelser är olika och mångfacetterade, aspekter som kan vara svåra att fånga i kvantitativ studie. Intervjuer kan resultera i rik, komplex och nyanserad data.¹⁸⁴ Dessutom kan intervjuerna ge mig som forskare detaljerade och fylliga svar från informanterna om kristen hederskultur.¹⁸⁵ Djupintervjuer kan komma väl till pass när ämnet kan uppfattas som personligt eller därtill känsligt, vilket det här uppsatsämnet kan vara.¹⁸⁶

Intervjuerna har varit semistrukturerade utifrån olika teman i min frågeguide med öppna frågor som utgångspunkt så att informanterna friare kunde berätta om sin värld och hur de upplever den. Det har varit viktigt att låta informanterna ha stor frihet att forma sina svar.¹⁸⁷ Alla intervjuer gjordes öga mot öga utom en som gjordes via telefon. En svaghet vid telefonintervjuer är att man inte ser varandra.¹⁸⁸ Alla intervjuerna spelades in och transkriberades.

¹⁸³ Fahlgren 2015 s. 99

¹⁸⁴ Davidsson Bremborg 2014 s. 310

¹⁸⁵ Bryman 2006 s. 300

¹⁸⁶ Hamilton 1989 s. 32

¹⁸⁷ Bryman 2006 s. 304

¹⁸⁸ Bryman 2006 s. 128

Intervjuerna gjordes under våren 2019 i en för konfidenten trygg miljö. Intervjuerna pågick mellan 45-60 minuter. Informanterna fanns i mitt pentekostal-karismatiska nätverk och byggde på tidigare kontakter. Alla informanter var glada över att få delta samt att bidra till att ämnet belyses. I nära anslutning till intervjun transkriberades materialet. Jag har tillämpat ett snöbollsurval i studiens intervjuer vilket rekommenderas när urvalsramen inte är helt klar.¹⁸⁹ Med snöbollsurval kommer risken för forskarbias om respondenterna endast kommer från en snäv grupp. Dock kan det vara det enda sättet att gå till väga om gruppen som ska undersökas är liten och svår att hitta, vilket stämmer i mitt fall.¹⁹⁰ Många intervjustudier har mellan 5 och 25 intervjuer, även om det i allmänhet kan vara bättre att ha färre men väl förberedda och mer grundligt analyserade intervjuer.¹⁹¹

Representativiteten i min studie är inte på samma sätt viktig såsom i en kvantitativ studie. I denna studie intervjuas fem informanter vilket har fungerat väl för studiens syfte att undersöka hederskultur inom pentekostal-karismatisk kyrklighet Sverige. Jag har inte några anspråk på att belägga hur vanligt kristna hederskulturer är i dessa miljöer utan endast påvisa att den finns. Målet med intervjuerna är att analysera materialet mer ingående för att få fram kvaliteten som fördjupar förståelsen av hederskulturer som finns inom det pentekostala fältet.¹⁹² Urvalet av informanter i studien har skett utifrån följande kriterier: Personen ska ha varit 1) uppväxt i en pentekostal-karismatisk kyrklig miljö, där 2) pentekostal-karismatisk spiritualitet ska ha haft en betydande roll i uppväxten.

4.1.2 Insamling av skriftligt och audiovisuellt material – metod och urval

Jag har valt att samla in skriftligt och audiovisuellt material till min studie eftersom detta kan spegla och uppvisa den kristna hederskulturen som jag söker.¹⁹³ Det handlar om sju predikningar, fyra böcker, samt tre blogginlägg och fyra användarkonton från sociala medier. Det är också en bekväm metod då såväl skriftligt som audiovisuellt material ofta är lätt att få tag på.¹⁹⁴ Jag hittade predikningar och böcker framför allt via församlingarnas hemsidor på nätet. Metodens nackdel kan dock vara materialets begränsning och att urvalet är selekteras utifrån forskarens hypotes.¹⁹⁵ Det skriftliga materialet och det audiovisuella materialet har hittats via sökningar på nätet samt via församlingars hemsidor under framför allt 2018.

Det audiovisuella materialet består till stor del av sju predikningar som är tillgängliga för allmänheten. Urvalet av det såväl skriftliga som det audiovisuella materialet har gjorts utifrån följande grundkriterier: materialet ska ha 1) producerats i en pentekostal eller karismatisk kontext,

¹⁸⁹ Bryman 2006 s. 312

¹⁹⁰ Davidsson Bremborg 2014 s. 311

¹⁹¹ Kvale & Brinkmann 2009

¹⁹² Bryman 2006 s. 312

¹⁹³ Bergström & Boréus 2012

¹⁹⁴ Creswell & David Creswell 2009

¹⁹⁵ Eriksson Barajas, Forsberg & Wengström 2013 s. 25-26

samt 2) kunna hittas av den bredare allmänheten via internet såsom genom sociala medier. I mitt urval har jag också sökt efter vad som 3) skulle kunna tänkas innehålla hederskulturer såsom regler och påbud, framförallt i livsstilsfrågor. När det gäller litteratur har jag dessutom haft kriteriet att 4) böckerna ska vara relativt kända i pentekostal-karismatisk kontext.

En av böckerna är *Heder i Guds rike : bevara en övernaturlig miljö*, på engelska, *Culture of Honor : Sustaining a Supernatural Environment*, i vilken författaren Danny Silk, pastor i amerikanska Bethel Church, Kalifornien, använder sig av begreppet *Culture of Honor*. Även om Silks begrepp inte har samma definition som det vi menar med det svenska begreppet *hederskultur* är boken intressant för studien eftersom orden används i en kristen kontext. Församlingens bibelskola har dessutom på kort tid blivit en av »Sveriges populäraste bibelskolor« enligt tidningen *Dagens* beskrivning, då många unga svenska kristna pingstkarismatiker sökt sig till skolan genom att flytta dit en tid.¹⁹⁶ I *Dagen* beskrivs den vidare som en »magnet för unga kristna som vill uppleva Guds kärlek, helande och gemenskap«.¹⁹⁷ Ett 45-tal svenska ungdomar gick på Bethel School i början av 2016, uppger tidningen *Världen idag* i sitt reportage om fenomenet med rubriken *Sveriges nya bibelskola – i USA*.¹⁹⁸

Den andra boken, skriften *Kärlek, sex och samlevnad : Raka svar på tonåringars frågor*, författad av psykologen Alf B. Svensson, känd debattör i frikyrkokretsar, är viktig i studien då den finns för nedladdning på pingströrelsens hemsida. Tanken är att kristna föräldrar ska läsa och sedan samtala med sin tonåring. Den tredje undervisningsboken som jag valt är den nytv-givna boken *När två blir ett : Sex och samlevnad ur ett kristet perspektiv* från Svenska Evangeliska Alliansen (i vilken tidigare bland annat pingströrelsen och trosrörelsen ingått).¹⁹⁹ Till den följer också en lärarhandledning. Den fjärde boken *Varje mans kamp* är en välkänd undervisningsbok i pentekostal-karismatiska kretsar. Den tidigare versionen av boken utkom år 2009 under namnet *Every Young Man's Battle: Strategies for Victory in the Real World of Sexual Temptation*, som vänder sig explicit till unga män, kan i det närmaste betraktas som en klassiker inom karismatisk miljö.²⁰⁰ Den senaste upplagan av boken rekommenderas till »alla kristna ledare och självvårdare som vill ta ett växande problem på allvar« som pastorn Torbjörn Freij skriver i en tidningsrecension.²⁰¹

Mitt audiovisuella material hämtas från bland annat poddar, inspelningar och tv-klipp med olika typer av undervisning som producerats i pingstkarismatisk miljö och som finns tillgängligt för allmänheten på nätet. Jag har valt predikningar som tar upp livsstilsfrågor med undervisning som framförallt riktar sig till ungdomar. Mitt fokus har varit att söka efter sådant som rör kristna hederskulturer. Det har gjort att jag har varit mycket selektiv i mitt urval. Jag påstår alltså inte att materialet är representativt för svensk frikyrklighet eller för pentekostal-karismatisk miljö. Materialet säger däremot att undervisning av detta slag existerar i kontexten.

¹⁹⁶ Dagen 2016-02-26

¹⁹⁷ Dagen 2016-02-26

¹⁹⁸ Världen idag 2016-01-27

¹⁹⁹ <https://www.sea.nu/om-oss/natverk-sverige/>

²⁰⁰ Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2009

²⁰¹ Världen idag 2012-08-10

Jag hämtar också material från kända pentekostal-karismatiska kyrkoprofilers sociala medierkonton. Jag har valt dem utifrån kriterierna att 1) de ska vara namnkunniga profiler inom den pentekostal-karismatiska världen, 2) med många följare, samt att de ska 3) ha lagt ut något som kan röra incitament till kristen hederskultur. Dessa profiler lägger ut mycket på sina konton som inte alls har med hederskulturens beståndsdelar att göra. Jag har endast gjort ett snävt urval ur hederskulturperspektiv då det uppfyller mitt syfte med studien.

Med mitt urval är det svårt att dra slutsatser om hur vanligt förekommande kristna hederskulturer är. Det handlar snarare om att fenomenet förekommer, och hur det kan ta sig i uttryck, samt att granska relationen mellan hederskultur och kyrkosyn, vilket kan vara incitament för vidare forskning i ämnet.

4.2 Analysarbete och analysmetoder

I mitt analysarbete har jag först sorterat mitt material utifrån teman som framträtt induktivt under läsningen och som har bäring på hederskultur och som framträtt centralt i materialet. Dessa teman återfinns i resultatkapitlet. Intervjustudiens teman berör exempelvis regelsystem, livsstilsförväntningar, repressalier och gudsbilder medan det övriga materialets teman bland annat berör frågor som äktenskap, sexuell renhet, machokultur, samt andliga kamp.

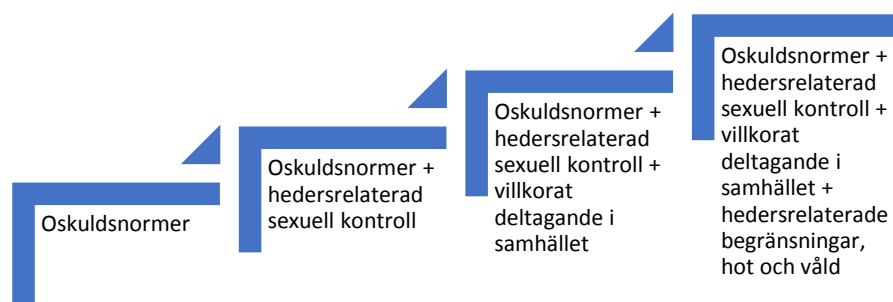
Därefter har jag analyserat materialet utifrån respektive analysmodell med tillhörande kategorier i vilka materialet sorteras. Analysmodellerna för hederskulturer är hämtade från Schlytter respektive Khan. Därefter jämför jag mitt material med andra hederskulturer utifrån de kännetecken och faktorer som återfinns i kapitlet 3.1.3. Sedermera analyserar jag materialet utifrån min analysmodell för pentekostal ecklesiologi som presenteras med ett antal teman som framträtt induktivt under analysen och som påverkar den ungas liv såsom; föräldrarnas bibelsyn och församlingens roll som medfostrare. Därefter följer en diskussion om begreppet kristen hederskultur som jag också försöker att definiera. Jag diskuterar även kyrkosynens inverkan på kristen hederskultur och konstruerar en modell för hedersrelaterad ecklesiologi, samt avslutar med mina slutsatser.

4.2.1 Analysmodeller för hederskulturer

I uppsatsen kommer jag att bygga min analys av kristna hederskulturer på två etablerade modeller för hederskulturer.²⁰² Den första är hämtad från docenten i rättsociologi, Astrid Schlytter, och hennes forskning om hederskultur. Modellen använder Schlytter och hennes forskarkollegor i studier som handlar om omfattning och karaktär av hedersrelaterad kontroll, våld och förtryck bland ungdomar i Stockholm stad år 2009. Den andra modellen kommer från Tahira Khan och beskriver hennes teori för hur en kvinna kontrolleras inom den hederskulturella institutionen. Jag börjar med att redogöra för respektive modell och förklarar därefter hur jag ämnar använda den.

²⁰² Se Fig. 2 och Fig. 3.

Fig 2. Hederstrappan (Schlytter et al. 2009)

När Schlytter et al. undersöker förekomst av hedersrelaterade normer och begränsningar bland ungdomar använder de olika kriterier och indikationer i sin forskning. Den första modellen har jag döpt till *Hederstrappan*, vilken är en stegvis avgränsning som Schlytter et al. använder sig av när de sorterar vilka flickor i studien som uppfyller kriterierna för att leva i ett hedersrelaterat sammanhang.

I trappmodellen (Fig. 2) med fyra steg innebär de två översta trappstegen att leva med *hedersrelaterade normer och begränsningar*.²⁰³ Jag ska nu gå igenom varje trappsteg för sig.

Första trappsteget *Oskuldsnormer* uppfyller *de nödvändiga* men inte tillräckliga villkoren för hedersbegreppet. Här ställs frågor om huruvida föräldrarna förväntar sig att flickan ska vara oskuld vid äktenskapets ingående eller ej, samt om hon tillåts ha ett förhållande med en jämnårig pojke.²⁰⁴

Andra steget *Sexuell kontroll* handlar om huruvida flickan får ha vänskapliga relationer med jämnåriga pojkar och om hon förväntas följa andras vilja när det gäller vem hon ska gifta sig med eller leva med i framtiden. Forskarna kallar dessa två första steg för *centrala kännetecken på att leva i ett hedersrelaterat sammanhang*.²⁰⁵ Det tredje steget *Hedersrelaterade normer och begränsningar* handlar om huruvida flickan får delta i skolinslag och i vilken utsträckning hon får ha egen fritid. Det fjärde steget utgörs av flickor som dessutom uppger att de utsätts för *Kränkande behandling, hot och våld*.²⁰⁶

I Schlytters studie användes modellerna på flickor. Även om min studie behandlar både pojkar och flickor ställer jag samma frågor som Schlytter, men använder modellen mer könsneutralt. Trots stereotypa könsroller inom pentekostal-karismatisk sfär är renhetsbudskapet ändå i centrum för såväl kvinnor som män, även om renhetens *praktik* kan se olika ut mellan könen.

Trappmodellen använder jag för att analysera materialet i en modell som redan har använts för att undersöka förekomsten av förtryck i olika former mot unga. Modellen är också tämligen sträng i sitt sätt att sortera vad som kan kallas hedersförtryck och inte, vilket ger ett kritiskt perspektiv på mitt antagande om kristna hederskulturer. Jag använder modellen genom att lägga varje steg som ett raster på mitt material och undersöka förekomsten av förtryck.

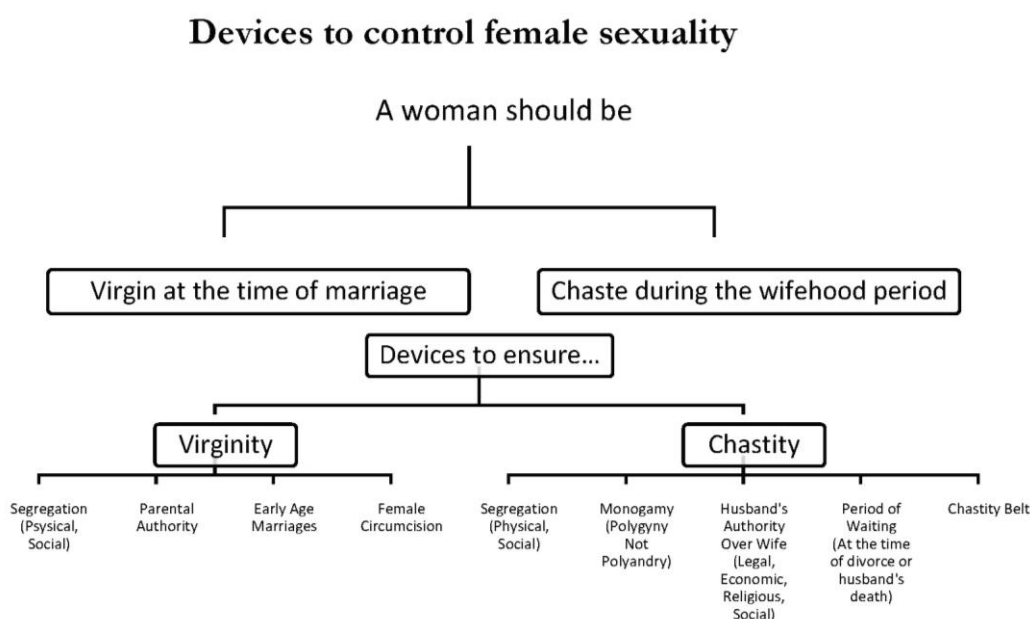
²⁰³ Schlytter et al. 2009 s. 9

²⁰⁴ Schlytter et al. 2009 s. 8

²⁰⁵ Schlytter et al. 2009 s. 8

²⁰⁶ Schlytter et al. 2009 s. 9

Fig 3. Kontroll av kvinnan i den hederskulturella institutionen (Khan 2006)

En annan modell (Fig. 3) som beskriver uttryck av hederskulturer i form av oskuldsnormer, är utarbetad av Tahira Khan, själv uppvuxen i Bangladesh. Hennes modell för hur kvinnan kontrolleras inom den hederskulturella institutionen bygger på den historiska konstruktionen av heder/skam som i sin tur härstammar från sociala uppfattningar om kvinnlig sexualitet, i olika civilisationer och religioner i världen. Modellen visar på olika sätt som familjens överhuvud, patriarken, kan tillförsäkra sig dotterns oskuld inför bröllopet. De sätt som visas i modellen är: fysisk och social segregation mellan könen, patriarkal kontroll, tidig äktenskapsålder, samt omskärelse.²⁰⁷

Då mitt material innehåller stor betoning på kyskhets och oskuldskrav, tydliggör modellen, hederskulturens inslag av att hålla unga människor i oskuldsnormen. Modellen består av två olika delar, där den vänstra handlar om sätt att hålla en flicka oskuld före äktenskapet. Jag fokuserar på den delen, då den visar på sådana aspekter som kommer tydligast till uttryck i mitt material. Även om modellen fokuserar på kvinnlig kyskhets använder jag den på ett könsinkluderande sätt, genom att analysera materialet som består av såväl unga kvinnor som män, som förväntas leva enligt oskuldsnormen.

4.2.2 Analysmodell för pentekostal ecklesiologi

Den tredje modellen handlar om vad som kan sägas konstruera en pentekostal ecklesiologi, nämligen betoningen på Bibelns auktoritet, Andens dop, Andens gemenskap, helighet, samt att pentekostal ecklesiologi i sin struktur är karismatisk och missionsinriktad. Dessa beståndsdelar för jag samman till en analysmodell för pentekostal ecklesiologi.

²⁰⁷ Khan 2006 s. 96

Jag undersöker mitt material utifrån modellens innehåll och ser vad i den pentekostala ecklesiologin som ger incitament till hederskultur. Med hjälp av resultatet av vad i ecklesiologin som kan forma hederskulturer kan modellen utvecklas till en modell för att få syn på hedersrelaterad ecklesiologi.

4.3 Forskningsetiska överväganden

Vid forskning är det viktigt att skydda den enskilda människan och respekten för människovärdet. Forskningsetik är även viktigt för att kunna arbeta med känsligare forskningsämnen som individer i känsliga och utsatta livssituationer, vilket hederskulturer i pentekostal-karismatiska sammanhang kan sägas utgöra.²⁰⁸

Den som forskar inom religionsområdet studerar alltid i någon mening andra människors religiösa liv. I forskningsprocessen krävs reflektion kring etisk integritet i både behandlingen av de som studeras och i arbetet med att producera och sprida kunskap om religiöst liv. Det är viktigt att visa hänsyn till informanter, symboler, ritualer och beteenden. I religionsstudier kan det vara viktigt att se religioner som flerdimensionella sociala realiteter som inkluderar sådant som tro, ritualer, sociala organisationer, personliga historier, känslor och minnen. Religionen kan spela en större eller mindre roll i livet för de intervjuade.²⁰⁹

När det gäller mitt val av material har jag främst valt sådant som människor frivilligt har producerat och lagt ut för att andra ska ta del av. I den meningen har de själva gjort ett val att göra sig tillgängliga även för forskningen.

En annan etisk risk att ta med i arbetet är att hedersperspektivet kan bidra till eller förstärka fördomar om personer i pentekostal-karismatiskt sammanhang.

4.3.1 Etiska risker

Ett proaktivt förhållningssätt är en nyckel för att så långt det är möjligt kunna försöka förutse vilka risker det skulle kunna innebära för de intervjuade att delta.²¹⁰ Studien tar sin utgångspunkt i hedersbegreppet, vilket aktualiserar en rad etiska aspekter då frågor som rör olika former av förtryck kan sätta igång minnen eller obehag för de intervjuade. Uppsatsen tar sin utgångspunkt i tanken att det kan finnas hederskulturer i pentekostal-karismatiska sammanhang. Det som hederskulturen bär med sig av förtryck och förpliktelse kan potentiellt väcka smärtsamma minnen för en vuxen person som berättar om sin uppväxt, om den var smärtsam ur ett sådant perspektiv. Så blev det för flera intervjuade som grät när de berättade om sina liv i pentekostal-karismatisk kontext. Alla informanter var glada över att få berätta om sina upplevelser och det verkade meningsfullt för dem.

²⁰⁸ Harrysson et al. 2006 s. 15

²⁰⁹ Bird & Lamoureux Scholes 2014 s. 81, 84-85

²¹⁰ Flick 2006 s. 44 ff.

4.3.2 *Nyttan med studien*

Det är viktigt att risker avseende informanternas hälsa, säkerhet och personliga integritet uppvägs av forskningens vetenskapliga värde. Det är också viktigt att forskning genomförs för att öka vår förståelse av olika fenomen, inte minst för att producera ny kunskap i ämnet. I den balansgången uppstår etiska frågor som rör medel och metod kontra forskningens mål.²¹¹ Även om det kunde innebära en viss påverkan för mina informanter vad gäller att samtala om frågor som berör livet på djupet, uttryckte flera av dem att det var meningsfullt att ge röst åt det som de varit med om. Intervjun kan tänkas ha fyllt en viss terapeutisk funktion för de intervjuade. Jag uppfattar även att hos de medverkande innebar en känsla av att vara sedd och hörd.²¹²

Mina informanter bidrar till kunskap om hur hederskulturer kan upplevas inom pentekostal-karismatisk kontext, vilket är ett område som inte på bredare front uppmärksammas i anslutning till diskussionen om hederskultur. Det kan öka kunskapen i samhället om hur kristna hederskulturer vilket kan vara viktigt i mötet med unga människor som riskerar att få sina rättigheter inskränkta. En forskning som tar sin utgångspunkt i hedersbegreppet och pentekostal-karismatiskt inriktad kristendom kan skapa en ny förståelse för hur unga människor kan ha det och vilka strukturer som de kan finna sig i, samt hur detta kan påverka dem.

4.3.3 *Integritet, samtyckeskrav och konfidentialitet*

Frågan om integritet är ett viktigt perspektiv i intervjuerna, inte minst då integriteten kan vara låg för en person i ett hedersrelaterat sammanhang. Om man har varit i en sådan kontext kan frågor om integritet vara extra känsligt. I studien är hanteringen av intervjudata viktig; att respektera informanternas rättigheter och värdighet genom exempelvis ärlighet och respekt för informanternas integritet.²¹³

Information om studien har dels skett genom missivbrev men också muntligen av mig vid frågan om deltagande i studien. I missivet används inte hedersbegreppet då det är ett analysredskap i uppsatsen och inte ett etablerat begrepp i samtal om frikyrklighet. Däremot har jag använt hedersbegreppet i slutet av mitt frågebatteri där jag frågar om informanten tycker att det finns hederskulturer i frikyrkan. Samtycket har dokumenterats på samtyckesblanketten som informanter skrivit under. Inga personer under 18 år deltar i studien.

Jag har eftersträvat största möjliga konfidentialitet i studien genom att ingen obehörig får ta del av materialet. I rapporteringen av resultatet har jag avidentifierat informanterna och detaljer som kan göra dem igenkännbara för att den enskilda individen inte ska kunna kopplas till resultatet.

²¹¹ May 2001 s. 79 ff.

²¹² Svenning 2003 s. 121

²¹³ Denscombe 2009 s. 193

5 Resultat

I det följande kommer jag att fördjupa mig i studiens resultat. Först redovisar jag intervjuer, för att sedan undersöka litteratur, predikningar och undervisande texter på nätet, samt sociala medier.

5.1 Intervjustudie

5.1.1 Informanterna – uppväxta i pentekostal-karismatisk miljö

Jag har intervjuat fem informanter som jag kallar: *Benjamin*, *Estex*, *Lukas*, *Sara* och *Simon*. Två är födda på 80-talet, tre på 90-talet. Det gör att deras berättelser utspelar sig framförallt från tidigt 1990-tal till sent 2000-tal. Informanterna kommer från olika delar av Sverige. Några av dem kommer från landsbygd, en är uppväxt i en större stad. När de ombeds att beskriva sina föräldrars religiositet använder de ord som »hardcore-kristna«, »nio av tio«, »tjugo av tio«, »jättereligiös«, »fanatiker«. Nästan alla använder ordet »extremt«. Alla har i dag valt att leva utanför det sammanhang som de själva är uppväxta i.

Informanterna har sin huvudsakliga uppväxt i pingströrelsen och i trosrörelsen. De flesta föräldrarna har sin egen bakgrund i pingströrelsen. Vissa av föräldrarna hade uttalade ledaruppgifter i sina respektive församlingar exempelvis förebedjare, missionär, äldste, lovsångsledare, samt predikant.

5.1.2 Religiösa regelsystem i informanternas vardag

Informanterna beskriver att de hade många regler i hemmet. Vissa regler var så självklara att man inte ifrågasatte dem, andra regler bröt informanterna emot i smyg. Flera informanter beskriver att de inte fick spela skjutspel på datorn. Ett exempel är en pappa som förbjöd barnen att spela dataspel *Worms*, i vilket man kunde skjuta ett får. Informanten beskriver att pappan tyckte att det anspelade på Guds offerlamm och därmed var olämpligt: »Det var helt orimligt men vi spelade det i smyg ändå».²¹⁴ En annan sak som flera informanter beskriver är olika typer av filmförbud. Flera informanter fick inte gå på bio. Andra hade hårda regler om vilka filmer och tv-program de fick titta på: »Så fort det var en 'puss-scen' i en film stängde pappa av tv:n».²¹⁵ En informant beskriver förbud mot en tecknad »batmanserie«. Andra informanter fick inte se filmen *Ronja Rövardotter* eller tv-serier som *Skilda världar* och *Rederiet* som andra klasskompisar fick se. För en annan informant var den tecknade filmen *Lady och Lufsen* problematisk.

Jag minns att församlingen hade en pastor som kom när jag var sex år. De hade en dotter som var lika gammal som mig. [...] de fick gå på *Lady och Lufsen* på bio – och det blev skandal. Det var uppror i församlingen så att den pastorn fick sluta. Syndakatalogen var vältummad i vår församling.²¹⁶

²¹⁴ Intervju Benjamin 2019

²¹⁵ Intervju Benjamin 2019

²¹⁶ Intervju Sara 2019

För en annan informant var filmen *Aladdin* problematisk då den handlade om en ande.

Jag och min syster smög i väg till en kompis och såg den i alla fall. Då fick vi en rejäl uppläxning för att vi hade sett på något som inte var kristet. Jag minns det jätteväl fortfarande. Det var min syster som hade tagit initiativet men eftersom jag var storasyster borde jag ta konsekvenserna. Jag fick frågan varför jag låtit mig förledas av min lillasyster, det var ungefär som Adam och Eva.²¹⁷

En informant fick se på bio och på filmer. Han beskriver hur han på måndagen kunde berätta om helgens filmer för klasskompisarna i den kristna skolan som inte fick se dem. Han beskriver också hur ungdomspastorn varnande föräldrarna genom brev för en film om talande isbjörnar som pastorn menade var för demoniska: »Jag tyckte att det var knäppt«.²¹⁸

I flera informanters berättelser är mödrarna mindre hårda i regelefterföljelsen än fäderna: »En gång gick mamma emot pappa och tog med oss barn på bio och såg Pelle Svanslös, och det fick jag absolut inte titta på egentligen. Mamma revolterade lite mot pappa där.«²¹⁹

Till reglerna hörde också att inte gå på disco. Två av informanterna berättar hur de ändå gick på skoldisco genom att ljuga om att de skulle gå till andra, tillåtna, aktiviteter. En informant berättar om att pokémonkort var förbjudet eftersom det handlade om demoner.²²⁰

En informant berättar om faderns starka önskemål om att han skulle gå på gudstjänster.

Pappa kontrollerade mig. Han bestämde vilka vänner jag fick vara med. [...] När vi åkte på en kristen konferens fick vi ett schema på alla möten. Jag skulle gå på alla möten och redovisa vad mötena handlade om allihopa när jag kom hem. Jag mätte dåligt av det. Jag fick göra en massa saker som jag inte ville själv.²²¹

Tre av informanterna har gått i kristen skola drivna av pentekostal-karismatiska församlingar. En fjärde informant har gått på frikyrkligt driven förskola. Informanterna som gått på kristna friskolor beskriver dem som stränga vad gäller regler och syn på exempelvis relationer mellan könen. En informant berättar hur skolan varnat klassen för att vara allt för fysisk mellan könen. Den varningen tror inte informanten hade getts i en vanlig skola utan att det handlar om religiösa regler.

En gång när vi kom in i klassrummet grät en tjej i klassen. Då förklarade läraren att anledningen var att hon varit intim med en annan elev på skolan. Läraren exponerade hela deras förhållande och tjejen blev syndabock. Det blev ett exempel för oss andra att det här händer om man kommer nära någon eller blir kär. Det är klart att man blev livrädd för det.²²²

Ett problem som beskrivs är att eleverna träffade skolpersonal och elever även på helgen – i kyrkan. Ibland var skolans rektor tillika pastor i församlingen. Informanterna beskriver det som att det innebar en extra sluten miljö: det gällde att sköta sig i skolan – och i kyrkan – allt hängde ihop.

En informant som gick i kommunal skola beskriver kulturkrocken mellan kyrka och skola som innebar en egen utsatthet:

²¹⁷ Intervju Ester 2019

²¹⁸ Intervju Ester 2019

²¹⁹ Intervju Lukas 2019

²²⁰ Åberg, 2016

²²¹ Intervju Lukas 2019

²²² Intervju Benjamin 2019

Vi blev ganska hånade för vår tro och vi fick verkligen tidigt uppmuntrat för oss att försvara tron. Om vi skämdes för Jesus skulle Jesus skämmas för oss. Man ska vara frimodig och vittna för sina kamrater. Vi blev därför ganska mobbade som barn. Vi var udda och konstiga. Mamma och pappa gav mycket pengar till församlingen så vi hade inte mycket pengar till nya kläder.²²³

5.1.3 Förväntningar på informanternas livsstil

Få av informanternas föräldrar talade öppet om sexualitetsfrågor men informanterna visste ändå vad som gällde eftersom undervisningen var tydlig i församlingen. I informanternas berättelser är det ofta församlingen som står för den explicita läran, medan familjen mer är platsen där själva praktiken av läran förväntas ske. Bland de som gick högstadium eller gymnasium i en kristen skola var även skolan en viktig aktör som förmedlare av vad som förväntades av en kristen livsstil.

Informanterna beskriver en föreskriven livsstil, där mötet med en framtida partner skulle ske så sent som möjligt i tonåren, med en förväntan på heterosexuellt samliv inom äktenskapet som norm. Det gjorde att flirt och dejting sågs som något problematiskt i tonåren. Absolutism i form av helnykterhet, var också en del i en kristen livsstil som flera informanter förutsattes leva efter. Samtliga föräldrar var helnyktra. Det förväntades också att informanternas vänner var goda kristna. Det var även viktigt att endast träffa barn från familjer som levde med samma värderingar.

Lydnad och respekt för sina föräldrar förekommer i berättelserna, samt vikten av att dela med sig av sin tro till andra. En informant berättar att narrativet kring familjens middag ofta bestod av frågor från modern om hur den förväntade »missionen« i den kommunala skolan hade gått under dagen.²²⁴

Föräldrarnas förväntningar på hur informanternas framtida partner skulle vara, följer en påbjuden kristen livsstil, exempelvis andligt ren, engagerad i kyrkan och karismatisk. Partnern förväntades också vara i ungefär samma ålder. Informanternas beskrivningar av den egna ursprungsfamiljen kan sägas vara mycket präglade av starka könsstereotyper, något några av informanterna själva reflekterar över.

Mannens roll var familjens överhuvud. Det var väldigt uppdelat vem som gjorde vad. Mamma gjorde det som handlade om hus och hem. Pappa kunde mer åka i väg på olika saker, han kunde komma och gå som det behagade honom.²²⁵

I informanternas berättelser återkommer att mödrar är mindre hårda i regelefterföljelsen än fäderna.

5.1.4 Repressalier – en viktig del av systemet

Flera informanter beskriver att regler och kontroll gick hand i hand. Det kunde handla om att informanterna inte fick umgås med barn utanför församlingen och hade strikta tider då de skulle vara hemma. Flera informanter hade utgångsförbud och fick tillbringa mycket tid på sitt rum.

²²³ Intervju Sara 2019

²²⁴ Intervju Ester 2019

²²⁵ Intervju Ester 2019

Reglerna motiverades inte sällan med hänvisning till Bibeln. Flera informanter berättar att de ofta blev inlåsta på sina rum när de inte skött sig. En informant beskriver att det inte gick att sona sina missgärningar genom att endast sitta av tid på sitt rum: »Det var viktigt att be om förlåtelse. Man var inte fri förrän man hade bett om förlåtelse.«²²⁶

Informanten Benjamin beskriver hur han fick erfara vad som hände när han bröt mot den förväntade normen när han hade en flickvän utanför kyrkan. Både från hemmet och församlingen fick det konsekvenser.

Jag hade en okristen tjej som jag bjöd hem när jag gick i åttan. Min mamma gillade inte det. [...] Hade man ett förhållande utanför kyrkan som jag hade, var det fel... jag blev svartlistad. Jag var alltid den som skulle in under ledarskapet i kyrkan, jag skulle bli fostrad av dem. Vissa av de människorna som i dag är vuxna har fortfarande aldrig haft ett förhållande. De är kvar i det där.²²⁷

Informanterna har många berättelser om vad som hände om man bröt mot den förväntade livsstilen. En informant berättar att man riskerade att bli »det svarta fåret« och förlora föräldrarnas respekt om man inte följde reglerna. Det hade hänt med ett av hans äldre syskon som blivit utanför för att han inte var lika »andlig« som övriga familjemedlemmar.²²⁸ En annan informant fick korrigerande samtal av kyrka och skola.

Jag blev kallad upprorisk. Om man inte levde upp till normerna så kunde det leda till rektorsamtal i skolan, i kyrkan, i samtal med ungdomsledare. [...] Jag blev inkallad för rykten som gick om mig. Skolan, kyrkan och föräldrarna var samkörda. Jag fick regelbundna korrigerande möten med ungdomspastorn som jag tvingades gå på från mina föräldrar. Jag fick ofta höra att jag skämde ut min familj.²²⁹

Informanten Lukas beskriver ett hårdhänt förfarande av fadern när han bröt mot reglerna.

Jag var livrädd för konsekvenserna, att jag skulle få stryk av pappa eller att han skulle bli arg. Han var hård och såg farlig ut. Han tog ofta tag i nacken på mig och tryckte ner mig eller i armen på mig och lyfte i väg mig. Han var fåordig men hänvisade ofta till Bibeln. [...] Efter vi var i kyrkan så fick jag ofta stå till svars för varför jag exempelvis inte lyfte upp händerna under mötet.²³⁰

Samma informant blev intresserad av rockmusik när han flyttat hemifrån, vilket framkom till föräldrarna. »Min pastor som inte alls var på besök särskilt ofta hos mina föräldrar 'råkade' vara hemma hos oss när jag kom och hälsade på en helg och skulle prata med mig om att rock inte är bra.« Pastorn hänvisade till att melodin i trummorna framkallar demoner och onda andar.²³¹

En informant berättar hur han tvingades att byta till en kristen skola då han inte skötte sig i sin vanliga skola.²³² Det finns också berättelser som handlar om att informanterna under en längre eller kortare tid blivit uteslutna ur familjen. Den första berättelsen handlar om att informanten inte skött sig som förväntat och därför inte fick vara med och fira jul.

²²⁶ Intervju Ester 2019

²²⁷ Intervju Benjamin 2019

²²⁸ Intervju Lukas 2019

²²⁹ Intervju Simon 2019

²³⁰ Intervju Lukas 2019

²³¹ Intervju Lukas 2019

²³² Intervju Simon 2019

Jag har blivit utfrysad flertalet gånger med anledning av hur jag betedde mig. Jag strävade mycket hårt efter att vara perfekt och vara starkt troende, läste, engagerade mig, lyssnade mycket på pastorn, men jag blev exkluderad för att jag inte passar in, mina föräldrar sa 'packa dina väskor du ska ut nu'. Jag var inte välkommen på julfirande utan var tvungen att ordna ett eget sätt att fira jul. Året efter sa jag att jag inte ville fira jul med dem.²³³

Den andra berättelsen handlar om att informanten kommit ut som homosexuell och mött en partner, vilket kom fram till föräldrarna genom att ett syskon berättat för dem. Modern sade till henne att homosexualiteten berodde på en demon.

Mamma sa att jag inte fick komma hem förrän jag tänkt över det hela och gjort det rätta. Under fyra år fick jag inte komma hem till mina föräldrar. [...] Pappa höll en svavelosande predikan om att jag skulle brinna i helvetet i all evighet om jag inte ångrade mig och bad om förlåtelse för mina synder och vände om. Han förklarade att alla är födda heterosexuella. [...] Vid en jul ringde jag hem och frågade om jag fick komma hem över jul och då svarade mamma att det var nog bäst om jag inte kom hem över jul.²³⁴

Informanten Lukas berättar hur fadern förhåller sig till sina döttrar och deras respektive partners, med vad han upplever vara olika måttstockar beroende på deras religiösa tillhörighet.

En av mina systrar har en fin och trevlig kille men han är inte frikyrklig utan tillhör 'djävulens rike' som pappa säger. Därför har han tagit avstånd från dem båda. Min andra syster gifte sig med en frikyrkligt kristen person som är strulig. Han var otrogen med flera andra tjejer under första året och deras äktenskap höll inte. Pappas råd till henne var att förlåta honom för det måste man göra i äktenskap.²³⁵

Alla informanter betonar vikten av att familjen skulle vara fin utåt. Ett stort problem och dilemma för föräldrarna, som återkommer i informanternas berättelser, uppstod när informanterna som ungdomar vägrade följa med till kyrkan. Föräldrarna ömsom tjtade, ömsom visade besvikelse. Ett argument från föräldrarna som återkommer är vikten av att familjen visas upp som en enhet.

Vi var den här perfekta familjen med bra rykte som inte skulle förstöras. Mamma och pappa tog stor ära vid att vi hade följt med dem till kyrkan. De tog äran åt att vi var skötsamma, vi var små troféer.²³⁶

Informanterna beskriver det som »skamligt« och »pinsamt«, för föräldrarna när de inte förmådde uppvisa familjär enhet. Föräldrarna uttryckte ofta att de skämdes över sina barn i relation till det religiöst förväntade.

Min familj hade en viss status i församlingen. Jag skämdes ut min familj tyckte man, genom uppförande, klädsel, vad man sa, umgicks med fel personer som människor som hade en lägre andlig standard. [...] Jag dedikerade mycket tid och mycket tankar åt att sköta mig och inte skämma ut familjen.²³⁷

En informant berättar att hon bevittnat hur medlemmar som haft sex före äktenskapet fått be om ursäkt inför församlingen – andra medlemmar uteslöts ur församlingsgemenskapen.²³⁸

²³³ Intervju Simon 2019

²³⁴ Intervju Sara 2019

²³⁵ Intervju Lukas 2019

²³⁶ Intervju Sara 2019

²³⁷ Intervju Simon 2019

²³⁸ Intervju Sara 2019

5.1.5 Informanternas gudsbilder under uppväxten

Informanterna beskriver den gud som de växte upp med som i grunden god men som man skulle ha stor respekt för eftersom han var allvetande. En informant berättar att modern lagt en lapp i kakburken med texten »Din tjuv, Gud ser dig!« I berättelserna återkommer budskapen från familj och församling om att de som unga måste »sköta sig« inför Gud samt vikten av att vara ren. Gud är ömsom väldigt kärleksfull mot den som gör rätt, ömsom straffande för den som gör fel. Nästan alla informanter var som barn rädda för att hamna i helvetet på grund av sin synd.

Gud var god. Men jag var rädd för att hamna i helvetet. Man kommer hamna i helvetet om man har syndat eller har synder i sitt liv. [...] Jag var otroligt rädd för... jag tyckte det var jobbigt med onani. För det visste jag att det var något jag gjorde varje dag och det var fel. Jag tänkte varje dag att jag måste sluta med det här annars hamnar jag garanterat i helvetet för Gud kan inte vara i närheten av synd.²³⁹

En informant med bakgrund i pingströrelsen har en liknade upplevelse.

Jag var rädd för helvetet. Predikningar handlade om att Jesus kommer som en tjuv på natten. Var alltid beredd. När jag var tio år och var ensam hemma och inte såg någon på gatan utanför kunde jag tänka att nu har Jesus kommit och lämnat mig kvar. Jag drömde ibland mardrömmar om det.²⁴⁰

En informant berättar om hur rädd hon blev när pappan läste otäcka bibelberättelser innan de skulle sova.²⁴¹ En annan informant berättar att det faktum att Gud var god och älskade honom blev ett kravfyllt incitament att älska andra människor, vilket var slitsamt i längden.²⁴²

En viktig del av gudsbilden handlar om den återkommande berättelsen om demoner som utgjort ett inslag i informanternas uppväxt och tolkningsvärld. Idén om demoner och onda andar har manifesterats på olika sätt genom barndomen. En informant berättar om sin pastor i församlingen som innan han blev frälst varit besatt av demoner. Berättelsen verkar ha varit viktig i församlingen som ett bevis på Guds storhet.

Min pastor hade varit en sådan som varit demonbesatt innan han blev kristen. Han kunde då prata med demoner. En sådan sak var att han kunde leta upp vattenledningar under jorden ledd av andarna. Sedan blev han fri och kristen. Jag var jätteliten när jag fick veta det här. Jag tyckte det var coolt.²⁴³

Informanten Ester beskriver demoner som en naturlig förklaringsmodell i församlingen.

Det förekom demonutdrivning i församlingen. [...] Man trodde på andlig kamp och på en andlig värld och prövningar, att olika sjukdomar var demoniska. Det var nog en av orsakerna till varför jag hade mycket mardrömmar. Vi sjöng sånger om att trampa på djävulen. Det var ganska extremt där. Jag trodde vid en tidpunkt i 14-årsåldern att jag själv var besatt. Det var väldigt obehagligt.²⁴⁴

En informant berättar att talet om det andliga kriget var ett naturligt inslag i familjen och i församlingen. Han berättar att en orsak till att andarna skulle drivas ut ur honom var att föräldrarna

²³⁹ Intervju Lukas 2019

²⁴⁰ Intervju Sara 2019

²⁴¹ Intervju Ester 2019

²⁴² Intervju Simon 2019

²⁴³ Intervju Lukas 2019

²⁴⁴ Intervju Ester 2019

älskade honom. Informanten säger att han gav det en chans även om han var rädd och mådde dåligt efteråt. Han beskriver ändå andeutdrivningen som något hoppfullt.

Exorcism var ändå den fina utgången av vad som kunde hända. Det betydde att det fanns hopp. När man blev ombedd att packa så fanns det inget hopp. Men i exorcismen fanns en gnutta hopp och kärlek.²⁴⁵

Det hoppfulla i exorcismen handlar alltså om att problemet läggs på en demon eller ond ande – och inte informanten själv. Han beskriver att det kändes mer hoppfullt att problemet låg i en demon – som kunde drivas ut – än att han själv var problemet som behövde drivas ut ur bostaden. Informanten beskriver en scen från hemmet när den yngre brodern blir utsatt för andeutdrivning:

Han hade varit utåtagerande så det behövdes väldigt hård andlig krigsföring mot honom. Han hölls fast mot golvet av två av mina syskon och en utomstående vuxen. Mamma ber och driver ut demonen i honom. Jag fick öppna balkongdörren för att demonen skulle lämna huset.²⁴⁶

Informanten beskriver situationen som väldigt högljudd då både modern och den yngre brodern skriker, modern i sin bön, och brodern för att ta sig loss. Informanten berättar att han hade önskat en annan metod än »andeutdrivning« för att lösa familjens problem: »Jag skulle vilja se alla sitta runt ett bord med en familjeterapeut och prata istället.«²⁴⁷

En gudsbild som återkommer i informanternas berättelser är Gud som domare. När informanten Sara kom ut som homosexuell tog familjen avstånd från henne.

Pappa tyckte att Åke Greens predikan var fantastiskt bra och skrev ut den och delade ut åt folk: 'Att homosexualitet är en cancersvulst på samhället. Att Gud har börjat överge Sverige. De ser vi i form av ekonomisk kris, arbetslöshet, terrorism, beror på att Gud har börjat överge Sverige. Gud har alltid hållit sin hand över Sverige. Kristna har alltid varit lyhörda i Sverige. Nu när kristna blivit ljumma och homosexualiteten brett ut sig hatar Gud Sverige och därför ser det ut som det gör'.²⁴⁸

5.1.6 Kyrkans roll i informanternas fostran

Informanterna berättar om hur kyrka och familj samverkat i sitt sätt att forma dem: »Det rapporteras uppåt och hemåt« [när något avviker i församlingen] som en informant uttrycker det.²⁴⁹

Det förekom temadagar om kärlek och relationer på informanternas kristna skolor. Budskapet var avhållsamhet och vikten av att ingå äktenskap. Det finns också berättelser om hur föräldrar tagit hjälp av ungdomspastorn för att korrigera barnet, vilket ungdomspastorn har välkomnat. Informanten Benjamin beskriver ett system där det underförstått ingick att berätta om sina »synder« för ledarna:

Under konfirmationen skulle alla gå på samtal med pastorn [...] Jag hade undvikit det för att jag inte hade något förtroende för dem. Man skulle bland annat berätta om sin onani för att få förlåtelse och få coachning. I slutet av konfirmationen hamnade jag själv med pastorn och ledaren som undrade om jag kände mig oren av något. Men jag litade inte på dem så jag sa att allt var bra.

²⁴⁵ Intervju Simon 2019

²⁴⁶ Intervju Simon 2019

²⁴⁷ Intervju Simon 2019

²⁴⁸ Intervju Sara 2019

²⁴⁹ Intervju Simon 2019

Det är ett system där man påtvingas att säga saker som inte känns bra. Det är som upplagt för att man ska säga något intimt. En regel var att inte ha ett förhållande upp till 16 år. Var ska man då ta vägen med sin sexualitet? Det är som gjort för att man ska sitta där och berätta om att man haft orena tankar osv.²⁵⁰

Flera informanter berättar att församlingsledningens vägledning gick till på ett korrigerande sätt.

Förväntan från kyrkan var att en framtida partner skulle vara en tjej i kyrkan, tron var viktig. Jag hade en kompis i gymnasiet som hade en tjej som inte var med i kyrkan. Han hade pastorn som mentor och avslutade relationen på pastorens inrådan eftersom han inte var på rätt vägar.²⁵¹

Informanter berättar om olika former av »korrigerande samtal«, med företrädare för församlingen, som varnar den enskilda från att avvika från den livsstil som påbjuds i församlingen: »Min bönegrupsledare²⁵² varnade mig och sa att om jag skaffar flickvän skulle han kontrollera mig och fråga raka frågor om hur det exakt går till i förhållandet.«²⁵³ En i pentekostal-karismatiska kretsar välkänd metafor om kyskhet innan äktenskapet är berättelsen om *äpplet* som är tänkt till en enda livspartner men som blir mindre och mindre för varje person man »ger sig till« och till slut endast är ett »äppelskrutt« – som ingen vill ha. Den liknelsen återkommer i informanternas berättelser om kyrkans sexualundervisning. Flera informanter berättar om pastorer som i undervisningen hänvisade till sin egen tonårskyskhet – att de inte hade kysst sin fru förrän de gifte sig.

Församlingen var en viktig del i familjernas barnuppfostran. En informant berättar: »Kyrkan var kontrollerande mot mina föräldrar, som i sin tur utövande kontroll över mig och min syster.«²⁵⁴ Man kunde bli föremål för andras förbön om man inte levde rätt. En informant berättar om fenomenet »bönedukar« – en tygbit som församlingen bad för, som sedan lades under kudden hos den som »levde fel«. Bönedukarna skulle påverka ungdomarnas livsval – att välja rätt. Den som valt fel partner skulle påverkas att välja om – syftet var att dåliga relationer skulle upphöra.²⁵⁵

5.1.7 Vikten av att göra andlig karriär i församling

Informanterna berättar om olika typer av vägar att göra något av en *andlig karriär* i församlingen, vilket i praktiken handlar om att göra ett socialt avancemang i kyrkans hierarki.²⁵⁶ Flera informanter återkommer till vikten av att ha ansvar i församlingen. Det var det många ungdomar siktade på: »Det finaste man kunde få var att få en utmärkelse av kyrkan genom ansvar.«²⁵⁷ Informanterna berättar om den stora makt som ledarna hade i församlingen genom att välja ut blivande ledare bland ungdomarna. Det var viktigt att vara lojal för att få ansvar.

²⁵⁰ Intervju Benjamin 2019

²⁵¹ Intervju Benjamin 2019

²⁵² Bönegrupper (kan även kallas cellgrupp, böneringsgrupp eller hemgrupp) är en samling med få deltagare, ofta i församlingsmedlemmarnas hem. En bönegrupsledare leder en sådan grupp och ses ofta som en ledare i församlingen.

²⁵³ Intervju Lukas 2019

²⁵⁴ Intervju Ester 2019

²⁵⁵ Intervju Sara 2019

²⁵⁶ Fesenmyer 2018

²⁵⁷ Intervju Benjamin 2019

På samma sätt som en individ kan göra andlig och social karriär i församlingen, verkar en hel familj kunna göra det. Indirekt krävs det en god och dygdig familj för att göra andlig församlingskarriär och behålla den. Bakgrunden till informanternas upplevelser av föräldrarnas önskan om att visa upp en fin familj – speciellt de som har ledaruppdrag – kan finnas i den pentekostal-karismatiska miljöns förståelse av att vara församlingsledare. Ett vanligt citerat bibelord i pentekostal-karismatisk miljö, vad gäller just ledarskap är Första Timoteusbrevet (3:1-7), som handlar om hur en församlingsledare bör vara.²⁵⁸ Där finns ett stycke om familjen: »Han skall ta väl hand om sin familj och se till att hans barn lyder och visar all respekt. Men om någon inte förstår att ta hand om sin egen familj, hur skall han då kunna ta hand om Guds församling?«. Det handlar här om att visa upp lydiga barn som visar respekt för att kvala in i ledarskap.

Informanterna beskriver en social kontroll, svår att komma undan: »Beter du dig bra kommer du vidare. Det kan liknas vid ett socialt maktspel och karriär«, säger en informant.²⁵⁹

I berättelserna finns också exempel på en omvänd karriär. För informanten Benjamin var det en jobbig process när han slutade gå till den församling han växt upp i och engagerat sig mycket i.

En hederskultur är vissa koder [...] som man ska följa och gör man inte det då försvinner man ut och klipps av. När det hände mig kände jag att jag inte betyder något för de här människorna utan det var bara en kod som jag skulle följa. När jag slutade gå i kyrkan var jag ledsen för allt jag hade byggt mitt liv på och alla mina vänner, ingen av dem hörde av sig till mig. Pastorn hotade med att varna alla och förlora min värdighet om jag inte gjorde det jag skulle.²⁶⁰

I dag lever han ett liv i en annan församlingskontext där han gör andlig och social karriär. Informanten berättar att han på grund av sin arbetssituation behöver »sköta sig« för att inte förlora sina frikyrkliga kunder som han är beroende av i sitt tjänsteföretag.

Om jag hade haft en viss livsstil som de inte tycker är okej, exempelvis sex utanför äktenskapet eller har ett vulgärt språk med svordomar eller kommer ut som homosexuell, klassiska flaggor som är dödssynder, då hade de dragit sig ur samarbetet direkt och jag hade tappat min ekonomi. Jag är beroende av mitt nätverk. När man pratar om det är det helt sjukt. Det funkar så. [...] Jag känner mig begränsad men vad ska man göra? Skulle man ens höja ett finger offentligt eller gå på sociala medier och göra utspel och säga att det här är konstigt och lyfta frågorna på ett ärligt sätt och säga som det är [...] då hade man varit körd eller svartlistad.²⁶¹

I dag är han aktiv i en pingstförsamling för att han vill hitta en livspartner.

Det är inte självklart för mig att vara i en kyrka men jag förhåller mig till kyrkan. Jag är expert på det här. Jag vet exakt på vilka knappar man ska trycka för att få förtroende. Om folk ser upp till en i församlingen blir man mer attraktiv och då ökar chansen att träffa tjejer. För ingen paltar ju att

²⁵⁸ 1 Tim 3:1-7: »En församlingsledare skall vara oklanderlig, en enda kvinnas man, nykter, förständig, aktad, gästfri och en god lärare. Han får inte missbruka vin eller vara våldsam utan skall vara vänlig, fridsam och fri från penningbegär. Han skall ta väl hand om sin familj och se till att hans barn lyder och visar all respekt. Men om någon inte förstår att ta hand om sin egen familj, hur skall han då kunna ta hand om Guds församling? Han skall inte vara nyomvänd, så att han blir högmodig och döms av den som förtalar honom. Han skall också ha gott anseende bland dem som står utanför, så att han inte får dåligt rykte och fastnar i djävulens snara.« (Folkbibeln's översättning)

²⁵⁹ Intervju Simon 2019

²⁶⁰ Intervju Benjamin 2019

²⁶¹ Intervju Benjamin 2019

vara ensam. Det handlar om att jobba stenhårt och ställa upp frivilligt. Om man blir en svag länk för församlingen är det ingen som ser upp till en. Då blir det ett utanförskap.²⁶²

Det tog inte lång tid förrän han gjort karriär i den nya kyrkan och nu får musicera på scenen i lovsången. Tidigt fick han veta spelreglerna av den musikansvariga i församlingen.

Vi fikade och han sa: 'Du är ju uppe på scenen ibland och spelar. Jag vill bara klargöra att om jag skulle få veta att du bodde sambo eller hade sex utanför äktenskapet, då skulle du inte vara kvar på vår scen'.²⁶³

Hans medverkan i musikarbetet är på så sätt uttryckligt villkorat med sexuell renhet.

5.1.8 Informanternas syn på kristen hederskultur

I slutet av intervjuerna fick informanterna en fråga om de tycker att det finns hederskulturer i deras uppväxksammanhang. Alla svarade att de tycker att det finns hederskulturer och att de själva upplevt den. Informanternas generella bild av begreppet är bland annat, att man som individ inte är fri, och att man kan bli utfrusen genom att betraktas som oren, vilket flera informanter upplevt sig själva vara. Vidare handlar informanternas bilder av hederskulturer i deras egna kontexter om att andra människor lagt sig i deras livsföring på ett otillbörligt sätt.

En annan bild av kristna hederskulturer handlar om att den idévärld som råder inom kulturen strider mot det omgivande samhällets värderingar. Informanterna beskriver en hög grad av social kontroll i församlingen och i familjen. Information om omvärlden stryps och det målas upp en negativ bild av »världen« och vad den har att erbjuda. En informant menar att man måste bete sig på ett visst sätt för att inte riskera att dra skam över familj och församling.

Två informanter konstaterar att det inom pentekostal-karismatisk hederskultur handlar mer om verbalt och psykiskt våld, än rent fysiskt, även om det förekommer.

Det är intressant att se att det finns en stor förståelse hos informanterna för varför föräldrarna har agerat som de gjort. Informanterna verkar ha tämligen lätt att sätta sig in i föräldrarnas sätt att tänka. En del av informanterna citerar föräldrarna som sagt att de gjorde som de gjorde av kärlek och för barnet egets bästa. Detta är en återkommande tolkning i intervjuerna.

5.2 Övrigt material

Förutom intervjuer består mitt material av litteratur, predikningar och blogginlägg, samt inlägg i sociala medier. Jag har valt att presentera materialet genom följande teman som växt fram under läsningen av materialet: 1) Det heterosexuella äktenskapets norm, 2) Den sexuella renhetens praktik, 3) Machokulturen i pentekostal-karismatiska sammanhang, 4) Undervisning om hederns praktik – i familjen och församlingen, samt 5) Den karismatiska praktikens andliga kamp.

²⁶² Intervju Benjamin 2019

²⁶³ Intervju Benjamin 2019

5.2.1 *Det heterosexuella äktenskapets norm*

I mitt material är det tydligt att det heterosexuella äktenskapet utgör norm för hur man förväntas leva sitt liv. Ordningen ses som ett skydd och all sexuell samlevnad utanför äktenskapet är synd. Ungdomspastor Andreas Junaeus, ungdomspastor i Kristet Center Örebro, är tydlig mot sina ungdomar i församlingen:

Du ska bli gift! Du ska bli gift! [...] Du har en väg att gå fram till altaret. [...] Det är vad Gud har tänkt och vad Gud har planerat. [...] Allting är ju en förberedelse för detta och då är ju frågan om jag vet att jag ska stå där en dag, här framme, så är ju frågan vad vill jag ha för erfarenheter med mig bakom mig. [...] ²⁶⁴

Han sammanfattar teologin om äktenskapet som utgör den förväntade normen.

Du är kallad att gifta dig. Du är kallad till det. [...] Grundläggande är ju att Gud vill ju att alla människor ska gifta sig, det ligger i hela skapelseordningen. Du ska gifta dig. Du ska få barn och du ska bilda en familj. Du är kallad till detta. [...] Att vara människa betyder att du ska gifta dig. Du ska bli gift! Det är därför du är här ikväll, om du inte är det [gift] så är du här för det syftet. [...] Vi pratar om livets näst viktigaste beslut. Livets näst viktigaste beslut – vem ska du dela ditt liv med? ²⁶⁵

Det heterosexuella äktenskapet ses som ett skydd. Marcus Ardenfors, föreståndare i pingstförsamlingen i Jönköping, ger bilden av äktenskapet som en *eldstad* när han predikade under temat *Din kropp som ett tempel för Gud*. Han ser sexualitet som en eld som behöver skyddas.

... den där driften, det där behovet utav att vara en sexuell varelse är en gudagåva som ska hållas rent och vackert men där lågan behöver vårdas. Gud har satt upp lite olika ramar för att se till att den där lågan förblir brinnande men det är en otroligt stor skillnad på en låga som brinner intensivt i en eldstad och en låga som har tagit fyr i alla gardiner och innertaket i huset. ²⁶⁶

Han betonar vikten av att hålla balansen och följa Guds ordningar.

... vårda sexualiteten men att någonstans också förstå att för att hålla balansen [...] så behöver man följa de ordningar och ramar som Gud har tänkt [...] annars så tar det lätt överhanden och så har en del andra saker kommit i rörelse som gör att man inte längre står där balanserad. ²⁶⁷

Äktenskapet är också tydligt för Dan Salomonsson, föreståndare, Pingstkyrkan i Uppsala:

Och så har vi en lång debatt bakom oss om samkönade äktenskap [...] Det här är vägen som Gud pekar på. Gå det här så ska du se att det finns välsignelse. [...] Jag skulle bara önska att man kunde positivt uppmuntra er som är kära, se till att ni bygger på ett riktigt sätt. ²⁶⁸

Han ger följande råd till unga människor i församlingen:

Lyssna inte på de som gapar död åt familjen. [...] Det svåra med de grundläggande bibeltexterna, det är inte att de är konstiga och svårgripliga, utan det är att de är totalt kristallklart enkla. [...] Det är liksom inte ena sidan och andra sidan och [...] beroende på om du har lust och tid eller, utan det är rakt av, och det gör att när vi applicerar det in i våra liv så skaver det... ²⁶⁹

Han slår fast att Jesu undervisning är »krass«:

²⁶⁴ Junaeus, Kristet Center Örebro, 2015-02-28

²⁶⁵ Junaeus, Kristet Center Örebro, 2015-02-28

²⁶⁶ Ardenfors, Pingstkyrkan Jönköping, 2017-08-14

²⁶⁷ Ardenfors, Pingstkyrkan Jönköping, 2017-08-14

²⁶⁸ Salomonsson 2015

²⁶⁹ Salomonsson 2015

Det här är ganska så fyrkantigt. Du som hade förväntat dig en mer romantisk framställning när du kom till kyrkan i dag runt äktenskapet, ja den finns och den är vacker men den är inte biblisk. [...] Så här är det. Det är inte å ena sidan och å andra sidan.²⁷⁰

I skriften *Kärlek, sex och samlevnad : Raka svar på tonåringars frågor* som riktar sig till ungdomar understryker författaren psykologen Alf B. Svensson vikten av en livspartner.

Gud som är intresserad av att du skall få ett rikt och meningsfullt liv vill givetvis hjälpa dig i ditt livs viktigaste val. Han vill leda dig till en av dem som du passar ihop med om du ber honom...²⁷¹

I materialet riktas en varning mot att ha en partner som inte är kristen.

Gifter du dig med någon som du inte kan dela tron med kan det gå bra. Men det finns också en uppenbar risk att du inte upplever den djupa gemenskap du längtar efter.²⁷²

Homosexualitet nämns inte, det är underförstått att äktenskapet är mellan man och kvinna:

Många kristna ungdomar tycker att man skall vänta tills man gift sig. [...] Bibeln säger att vid ett samlag sker det något också på det andliga planet [...] Samlaget beseglar löftet att älska varandra i nöd och lust som vi ger när vi gifter oss. För att vi inte skall 'bli ett' med någon vi inte kommer att leva med har kyrkan av tradition rekommenderat ungdomar att vänta med sex tills de gift sig. [...]

I boken *När vi två blir ett*, från Svenska Evangeliska Alliansen är heteronormen tydlig. Författarna skriver att de »allra flesta kristna i världen« är överens om Guds tanke att sex ska vara inom ett äktenskap, med en person av motsatt kön.²⁷³ Utlevd homosexualitet ingår ej i den sexuella renheten.

Därför kan vi tro att det är fullt möjligt att leva ett gott och innehållsrikt liv utan att vara sexuellt aktiv. Sex är trots allt inte livets mening.²⁷⁴

Den unga läsaren föreslås ha Jesus som identitet istället för att vara homosexuellt aktiv.

Den naturliga vägen för den kristne som inte kan eller vill gifta sig med någon av motsatt kön är sexuell avhållsamhet. [...] I den kristna församlingen kan vi förvänta oss att människor lever utifrån en biblisk standard. Att vi alltså som lärjungar till Jesus håller äktenskapet mellan en man och en kvinna i ära...²⁷⁵

5.2.2 Den sexuella renhetens praktik

I materialet finns exempel på hur kyrkans företrädare uppmanar ungdomar att hålla sig kyska till äktenskapet. Sexuell renhet skapar ordning och ses som skydd för den unga mot onda makter.

Under rubriken *Vad säger bibeln om sex?* varnar ungdomspastor Pontus Perstrand i sin predikan sina ungdomar för sex utanför äktenskapet genom att visa en bild på en brant klippa på en storbildsskärm – ju närmare kanten man kommer på klippan desto större risk att trilla över.

Vi skulle kunna ta det här som en liknelse för hur vi tänker kring sex. Om man ska försöka sätta någon slags liten riktlinje... vart sätter man gränsen någonstans... en sån liten fingervisning är med allting som är innanför kläderna... där kan man sätta gränsen innan man är gift.²⁷⁶

²⁷⁰ Salomonsson 2015

²⁷¹ *Kärlek, sex och samlevnad - Raka svar på tonåringars frågor* 2011

²⁷² *Kärlek, sex och samlevnad - Raka svar på tonåringars frågor* 2011

²⁷³ Edsinger et al. 2017 s. 34

²⁷⁴ Edsinger et al. 2017 s. 34

²⁷⁵ Edsinger & Wellstam 2017 s. 26

²⁷⁶ Perstrand 2016

Perstrand betonar vikten av att behålla sin oskuld:

... det finns ingen rangordning mellan olika synder det är inte så att sexuell synd är värre än någon annan synd, ibland kanske det känns som det eftersom att det är så tydligt att om man har förlorat oskulden så kan man väl aldrig få den tillbaka [...] Vi behöver erkänna att vi har syndat och be om förlåtelse till Gud.²⁷⁷

Han poängterar vikten av att ta ett beslut om sin kyskhet i unga år:

Det är lättare att ta ett beslut nu för hur du vill leva ditt liv än att du ska försöka ta något slags vettigt beslut när du ligger i sängen med din pojk- eller flickvän och pussas. Sex är någonting som ursprungligen är tänkt att vara i en relation mellan en man och en kvinna. [...] Sex utanför äktenskapet är någonting som är fel, någonting som är synd...²⁷⁸

I slutet av predikan inbjuder han till förbön:

Jag tror att det är ett par av er som har blivit lite träffade av den här predikan så jag skulle vilja ge er tillfälle till att komma fram och få förbön [...] Om du vill [...] bekänna din synd det som du har gjort då kan du få bli fri... då skulle jag vilja be om att du räcker din hand nu.²⁷⁹

En bok som betonar den sexuella renheten är *Varje mans kamp : vinn striden över sexuella frestelser – steg för steg*, utgiven på Livets Ords förlag. Boken är tämligen välkänd i svenska pentekostala karismatiska kristna kretsar och handlar om sexuell renhet genom självdisciplin:

Hur är det med dig? Är du villig, när du nu har hört om Guds måttstock för sexuell renhet, att [...] ingå ett avtal med Herren och följa hans norm av hela ditt hjärta och hela din själ? Är du villig att riva ner all sexuell orenhet som står i strid med Guds norm för ditt liv? [...] Har du nöjt dig med att 'verka' vara kristen? [...] Det kostar mycket att leva som Jesus.²⁸⁰

De fortsätter med sina rannsakande frågor till läsaren och hänvisar till lydnad:

Har du en hög toleransnivå när det gäller synd i ditt beteende?
Har din attityd till Gud lett till uppblandade normer i ditt liv?
Om detta är fallet har du säkerligen en uppblandad inställning till din sexualitet, och även mer än en antydning till sexuell orenhet i ditt liv. Då är du nog inte villig att betala priset för sann lydnad [...] Gud är din Fader, och han förväntar sig lydnad.²⁸¹

Teologin som uttrycks är att sexualiteten står i centrum för en andlig strid:

Det finns ett oändligt antal församlingar som är fyllda med ett oändligt antal män som alla är belastade med sexuell synd, försvagade av låga sexuella lustar [...] I varje hjärta och i varje själ pågår en andlig renhetsstrid. Kostnaden är verklig. Lydnaden är svår, och den är beroende av två mycket sällsynta faktorer: Ödmjukhet och foglighet.²⁸²

Författarnas råd handlar om vikten av att ha ett »välordnat sinne« med stort mått av självkontroll:

När du färdigställt ditt sinnes skalskydd kommer världsbilden att förvandlas i enlighet med den nya uppsättningen 'tillåtna tankar'. [...] med den 'nya ordningen' på plats kommer de lustfyllda tankarna att sticka ut och ställa till oordning. Din hjärna agerar nu som en effektiv polisman som näpser tankarna redan innan du känner av dem. [...] Eftersom du behöver vänta tills de gamla sexuella föroreningarna lämnat ditt system, kan denna förvandling av ditt sinne ta tid. Det är

²⁷⁷ Perstrand 2016

²⁷⁸ Perstrand 2016

²⁷⁹ Perstrand 2016

²⁸⁰ Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2012 s. 79

²⁸¹ Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2012 s. 80

²⁸² Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2012 s. 81

ungefär som att bo vid en flod som blivit förorenad av en avloppsläcka. Det kommer ta tid innan vattnet klarnar upp.²⁸³

Den sexuella hederns praktik tar sig även tydliga uttryck i boken *Heder i Guds rike : bevara en övernaturlig miljö* där bilden av kyrkan som en grisuppfödning används för att påvisa behovet av dräneringssystem i församlingen där medlemmarnas synd ska transporterats bort.

Grisar är kända för sin smuts och stank. [...] För ett antal år sedan var det dock någon som bestämde sig för att skilja grisarna från deras avföring och smuts. [...] I stället för att använda gytta för att svalka grisarna använder de vatten. Golven och utrymmena där grisarna lever har rännor och dräneringssystem som för bort grisarnas urin och avföring. [...] Vi behöver en miljö som transporterar bort avfallet från människor i stället för att göra det till en del av vilka de är.²⁸⁴

Silk berättar om två förstaårselever på bibelskolan som på sommaren hade haft sex utanför äktenskapet, och nu blivit gravida inför årskurs två. Paret fick be om förlåtelse för sin »synd« inför sina skolkamrater. En pastor [Kevin] bad för barnet i magen:

Han [Kevin] bröt förbannelsen av skam och att vara utom äktenskaplig över bebisen och skar av den krok fienden hade lagt ut för att förstöra barnet genom skam.²⁸⁵

Silk berättar att paret gifte sig men att dottern föddes med ett allvarligt hjärtfel.

Vi tänkte på all heder och allt beskydd vi hade sträckt ut till den här familjen [...] Vårt team bad på personalmötet och proklamerade att Kevins [pastorn] bön hade tagit udden av skammen. Död och ödeläggelse hade ingen hållhake i detta barns liv.²⁸⁶

Det berättas att dagen efter blev bebisen frisk. Silk tolkar det i hederstermer:

Vår prioritet var att skydda vår relation med dem [paret] samtidigt som vi visade dem något som de själva inte såg: problemet och dess konsekvenser. [...] Vi visste att de skulle få mycket insikt [...] när vi i konfrontationen hjälpte dem att lösa problemet och städa upp i den röra de ställt till med. [...] Vår process [...] hjälpte också till att visa och bekräfta deras sanna identitet som en son och en dotter till Kungars Kung. [...] Vårt jobb var att föra upp det allra bästa inom dem till ytan för att därefter visa dem hur situationen verkligen såg ut. Vi visste att deras bästa 'jag' skulle fatta de bästa besluten och vända tragedin till triumf.²⁸⁷

5.2.3 Machokultur i pentekostal-karismatiska sammanhang

En viktig del av hederskulturer är den traditionella könsordningen. I mitt material framkommer ett slags machokultur som tar sig uttryck hos vissa pastorer i pentekostal-karismatiska sammanhang.

En sådan sammankomst är mansdagen i pingstförsamlingen Hillsong i Märsta, som Sveriges Radios program *Människor och tro* besökte. Reportern Emil Salmaso berättar för programledaren:

När jag [...] kom in i entrén där stod [...] en bänkpess och en boxningsmaskin som mäter hur hårt man slår [...] mot väggen stod det några motorcyklar som var ganska snabbt uppradade. I källaren fanns ett tv-spel och en mekanisk tjur. [...]²⁸⁸

I inbjudan till dagen som kallas *Hillsong Men* beskrivs dagen på följande sätt:

²⁸³ Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2012 s 190

²⁸⁴ Silk 2013 s. 130-132

²⁸⁵ Silk 2013 s. 28

²⁸⁶ Silk 2013 s. 29

²⁸⁷ Silk 2013 s 135

²⁸⁸ *Människor och tro* 2017

Den 25 November träffas alla män i vår kyrka för en maxad dag full av testosteron, gitarsolon, muskler, food-trucks, tävlingar och undervisning i världsklass...²⁸⁹

P1-reportern Emil Salmaso berättar om ett slags machoinslag under dagen:

För först höjde de tempot och körde bland annat en tävling där två killar utan tröja tävlade om vem som kunde äta upp en burk med bearnaisesås snabbast och vinnaren fick slå den andra med en fläskfilé över ryggen.²⁹⁰

Han berättar också om ett efterföljande panelsamtal om manlighet kallat *Locker Room Talk*. I programmet redogör Hillsong-pastorn för hur han tror »kyrka« kan uppfattas av andra:

Jag tror ibland att kyrkan har varit dålig på... liksom hur det paketeras liksom... [...] jag kan tycka att kyrkan är lite tandlös och tam [...] det är därför det är roligt att göra en dag för män. [...] det kan bli lite poetisk och känslor och färger och det kan uppfattas som feminint [...] men det är inte hela bilden av kyrkan...²⁹¹

Reportern berättar att Hillsong-pastorn Andreas Nielsen var en viktig manlig förebild flera av deltagarna. Pastorn har med sina över 12 000 följare på Instagram stort inflytande i pingströrelsen.

En genomgång av hans och några andra namnkunniga manliga pingstpastorers Instagram-konton visar att flera av dem lägger ut bilder på sig själva poserande i jaktkläder, med döda djur och bilder på grillar med köttbitar.

Från Mansdagen lade Nielsen ut en video på sig själv när han slår sönder en gitarr på scenen medan bandet sjöng *Eye of the Tiger*. I bildtexten skriver han: »Hillsong Men. What a great day«.²⁹² En annan av Niensens bilder föreställer honom sittande på huk med ett jaktgevär i handen och en jakthund bredvid sig. Framför ligger ett dött, skjutet rådjur. I texten skriver han: »Great morning hunt«. En annan har texten »Where every good barbecue starts«.²⁹³

En annan välkänd pastor i pingströrelsen med över 6 000 följare på Instagram är Johannes Amritzer som också lägger ut bilder på sig själv och djur han dödat. Några bilder är från en vildsvinsjakt i juli 2017. På samma bild ses Nielsen, också jaktklädd, med bildtexten:

Thank you @andreasnielsen for unconditional friendship and for coming with me for two unforgettable and refreshing days wild boar hunting....²⁹⁴

På en annan bild hänger ett dött vildsvin från taket upp och ner, och Amritzer skriver i en text i bilden: »BBQ the entire autumn«. I ett videoklipp på sitt Instagram-konto från den 28 augusti 2017 ses pastorn i profil när han skjuter med ett gevär med bildtexten som anspelar på skjutvapen:

Great Monday night.... Steyr Mannlicher Deluxe 6,5 x 55 made in Austria...!²⁹⁵

²⁸⁹ <https://hillsong.com/es/sweden/event/2017/11/hillsong-men/#.Xlpw8JNKjOQ>

²⁹⁰ Människor och tro 2017

²⁹¹ Människor och tro 2017

²⁹² <https://www.instagram.com/andreasnielsen>

²⁹³ <https://www.instagram.com/andreasnielsen>

²⁹⁴ <https://www.instagram.com/johannesamritzer>

²⁹⁵ <https://www.instagram.com/johannesamritzer>

Även pingstpastorn Samuel Hector, rörelsens musikkonsulent, som varit verksam i den största pingstförsamlingen i Sverige och har över tusen Instagram-följare, lägger ut flera bilder på kött som grillas och styckas. Också han poserar med vapen.²⁹⁶

Men det är inte bara jaktbilder som läggs ut. Johannes Amritzer poserar exempelvis med motorcyklar och tar bilder när han gymmar. I december 2018 lägger han ut en gymbild med bildtexten:

Black coffee, a good russion [sic] MMA movie, lifting weights, punching a bag... Why?! Because It's my day off and that's how a warrior relaxes.²⁹⁷

Den 27 augusti 2018 lägger Amritzer ut en bild på MMA-utövaren Alexander Gustafsson och en amerikansk motståndare.²⁹⁸ Gustafsson är endast iförd kalsonger, motståndaren har bar överkropp. Amritzer skriver bland annat: »...today is FIGHT DAY... It's THE FIGHT«.²⁹⁹

Amritzer lägger också ut en bild på ett citat från den amerikanska pastorn John Bevere: »The way you honor authority is the way you honor God«. Amritzer skriver i sin bildtext:

Let's never stop to honor our mentor's and leaders. Take a moment and reflect. Always speak well about, pray for and encourage your God given authority.³⁰⁰

I november 2015 lägger en tidigare pingstpastor med över 4 000 vänner på Facebook, ut en bild med sina två döttrar med bildtexten:

»Två av mina älskade döttrar. [...] Jag har älskat dem sedan de lades i min famn och jag kommer att älska dem hela livet. Eventuella friare ombeds ha i minne att deras far är stor och stark...«.³⁰¹

I kommentarerna skriver en man bland annat:

Hahaha första gången min äldsta dotter hade en kille hemma lutade jag mig mot honom ovh [sic] viskade snällt utan att [dotterns namn] hörde: "om du gör min dotter illa så vet du att jag har jägarexamen och en laddad hagelbössa..."³⁰²

En kvinna svarar: »... och farfar har väl jägarexamen??«, med anspelning på att skjuta eventuella friare till döttrarna. En annan kvinna kommenterar: »Och mina döttrar hade bröder som var vakthundar«. En tredje kvinna skriver: »[NN] hälsar: väl talat!!! Endast de bästa har fått komma i närheten... Han [NN] har dessutom som polis haft pistol«. En man skriver: »Med de döttrarna är det bäst att du skaffar vapenlicens«.³⁰³

I samma anda återfinns ett Instagraminlägg från Johannes Amritzer den 10 februari, där han sitter i bilen och poserar med en pistol. Pastorns intaggade dotter hade gift sig en månad tidigare och inlägget handlar om hans relation till henne. Han skriver:

She [dotterns namn intaggat] might be married now but she will always be MY daughter. Just remindig [sic] the world out there that I'm still around. Just around the corner in fact. Closer then

²⁹⁶ <https://www.instagram.com/revhector>

²⁹⁷ <https://www.instagram.com/johannesamritzer>

²⁹⁸ MMA står för Mixed Martial Arts som är en sport där deltagarna slår och sparkar varandra.

²⁹⁹ <https://www.instagram.com/johannesamritzer>

³⁰⁰ <https://www.instagram.com/johannesamritzer>

³⁰¹ Facebook 2015. Då mannen inte är pastor längre har jag valt att inte namnge honom.

³⁰² Facebook 2015. Då mannen inte är pastor längre har jag valt att inte namnge honom.

³⁰³ Facebook 2015. Då mannen inte är pastor längre har jag valt att inte namnge honom.

you might think. If something happens to her – like she slips in a staircase, cuts her self shaving her legs, get something in her eyes when she puts on her makeup, loses her keys, misses the bus or drinks too much protein shake and gets sick... Whatever... I will be blaming someone. I'm coming for you. It's not a threat. It's a promise. She is perfect. Daddy's love is real as steal. Daddy's love is bulletproof. #alwaydaddygirl #missyou ³⁰⁴

5.2.4 Undervisning om hederns praktik – i familj och församling

Hederspraktiken handlar om att hedra Gud genom att bland annat hedra familjen, pastorer och ordningar. Brott mot hedern ska korrigeras för individens bästa.

I boken *Heder - belöning väntar dig som bedrar andra* av den amerikanska pastorn John Bevere, utgiven på Livets Ords förlag, är ärendet hederns självklara del av en kristen persons vardag.³⁰⁵ Bevere och hans fru har sedan många år tillbaka varit flitigt återkommande gästtalare i Sverige.

Jag vill se heder återupprättas bland Guds söner och döttrar. Det är en nödvändig nyckel för att kunna ta emot från Gud och just därför har vår själs fiende näst intill uttraderat hederns sanna kraft. Heder för med sig stora belöningar, belöningar som Gud vill att du ska ha.³⁰⁶

Bevere menar att en kristen människas heder påverkar hur Gud kan verka. Han skriver:

Jag har en annan vän, som håller otaliga kampanjer i Afrika [...] I det område av Afrika där han hade sin kampanj fanns det en man som kallades 'Apmannen'. Han var så demonbesatt att ingen kunde tämja honom. Han bodde naken i träd och gick på alla fyra. Min vän berättade för mig: 'John, jag höll just på att predika [...] när jag plötsligt såg en man flyga upp i luften [...] och sedan falla till marken. [...] Men nästa dag stod han, iklädd kostym, på plattformen och vittnade om hur Gud hade befriat honom. [...] samma evangelister [kommer] sedan [...] hem till Amerika eller andra västnationer [...] samma smörjelse – ändå blir bara några få [...] botade i deras möten. Varför? Allt handlar om heder! De vänner jag talar om [...] behandlas som kungligheter.'³⁰⁷

I mitt material finns också flera källor som pekar på vikten av hederspraktiker inom familjen. Ett exempel är ett implicit hot från en manlig släkting om att hålla koll på sin syster och hennes pojkvän. Historien är hämtad från ett seminarium om samlevnad den 19 juni 2011 på pingströrelsens sommarkonferens Nyhemsveckan. I en panel som utgjordes av pingstpastorer berättade en av de manliga pastorerna om sin kamrat som blev ihop med en tjej där det förekom implicita hot från den manliga släktingen till tjejen.³⁰⁸

... när han blev tillsammans med en tjej, så sa kusinen till tjejen så här: 'bara så du vet [...] 'rör du min kusin på det här sättet; ni får pussas och ha kläderna på när ni är tillsammans, ni kan få ta av tröjan när ni är förlovade och sen är det bara och köra'. [...] jag tycker att det var ett fint ansvarstagande över sin kusin där, att man verkligen bryr sig om och hotar... på ett kärleksfullt sätt.³⁰⁹

I slutet av samlingen ber seminarieledaren med orden »det kollektiva ansvaret«

³⁰⁴ <https://www.instagram.com/johannesamritzer>

³⁰⁵ Boken heter på engelska: *Honor's Reward: How to Attract God's Favor and Blessing*

³⁰⁶ Bevere 2008 s. 11

³⁰⁷ Bevere 2008 s. 43

³⁰⁸ Seminarium om sex och samlevnad, Nyhemsveckan 2011

³⁰⁹ Seminarium om sex och samlevnad, Nyhemsveckan 2011

Den som brottas, den som känner att det här har varit jobbig stund. Jesus var hos den personen. Herre kom med din helande kraft. [...] Herre jag ber att vi får tillsammans [...] hjälp oss med att liksom ta det här kollektiva ansvaret, bära varandras bördor, så vi uppfyller din lag.³¹⁰

Ett helt kapitel i boken *Heder - belöning väntar dig som hedrar andra* handlar om att hedra familjeauktoriteter, där Mosebokens gudsbud att hedra sina föräldrar ses som en regel.³¹¹

... om unga män eller kvinnor ständigt talar till sina föräldrar på ett näsvist, obetänksamt eller omotiverat sätt, visar de utåt att de saknar sann heder gentemot sina föräldrar. [...] Deras brist på heder kan även visas genom deras beteende, som till exempel i deras tonfall, när de himlar med ögonen, när de uppvisar en min av motvilja, när de släpar fötterna efter sig när de ska göra något du bett dem om, när de klagar, och så vidare.³¹²

Beskrivningen uppmärksammar »bristen« på heder till föräldrarna som är auktoriteter som ska lydas. Kapitlet *Heder i hemmet – bustrun* ägnas åt hustruns underordning och inleds med meningen »Inte bara barnen står under auktoritet i ett hushåll, utan även hustrun«.³¹³

Vi ska hedra vår hustru som ett svagare kär. [...] Män är starka och vi ska använda vår styrka till att beskydda våra hustrur. Detta gäller även de enkla sakerna, som att öppna dörrar för henne, dra ut hennes stol på restaurangen innan hon sätter sig...³¹⁴

Det är en tydlig patriarkal bild av familjen som förmedlas med hänvisning till Guds vilja:

Mannen är hemmets överhuvud. [...] det är Guds idé. Det är omöjligt att ha sann frid och välsignelse i ett hem, där hustrun leder eller dominerar och där maken inte blir respekterad som dess överhuvud. [...] när en gudskvinna värderar sin mans roll som hemmets ledare, kommer hon att få hederns belöning...³¹⁵

Ett exempel på hur heder i familjesfären kan uttryckas kommer från en tidigare version av boken *Varje mans kamp : vinn striden över sexuella frestelser – steg för steg*, utgiven på Livets Ords förlag, *Every Young Man's Battle: Strategies for Victory in the Real World of Sexual Temptation*, som explicit vänder sig till unga män. I kapitlet *Sexual Honor* är en del av den sexuella hederns praktik att en ung man ska hedra sin svärfar genom att fråga om dotterns hand: »Att hedra fadern betyder att du frågar om faderns tillåtelse när det är dags att gifta sig«.³¹⁶ En av författarna beskriver ingående sin egen dotter som en ägodel och att han behöver hedras av den som uppvaktar henne. Ett sätt att hedra honom som far är att inte orena dottern genom att ta på henne.

... I'm as much your brother as your buddies are, and I'm counting on you not to lay your hands on my daughter just as much as your best friend is counting on you not to lay your hands on his girlfriend. Honor me in this.³¹⁷

Han beskriver hur han själv hedrade sin svärfar på liknande sätt: »I owed him because he provided such a wonderful daughter to me«.³¹⁸

³¹⁰ Seminarium om sex och samlevnad, Nyhemsveckan 2011

³¹¹ Bevere 2008 s. 110

³¹² Bevere 2008 s. 110

³¹³ Bevere 2008 s. 215

³¹⁴ Bevere 2008 s. 218

³¹⁵ Bevere 2008 s. 123

³¹⁶ Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2009 s. 203 »Honoring the father means that you ask his permission when it comes times to marry«. Min översättning till svenska.

³¹⁷ Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2009 s. 198

³¹⁸ Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2009 s. 204

Stor uppmärksamhet i *Heder - belöning väntar dig som hedrar andra* ägnas åt ledarskapets heder i församlingen. I kapitlet *Att hedra församlingsledare* beskriver Bevere hur han vill ha det när han gästpredikar i andra församlingar:

När jag går upp i talarstolen står folket upp och applåderar högljutt. De är tacksamma till Gud för att han har sänt dem en budbärare och är ivrigt förväntansfulla inför att höra Guds ord predikas. De lyssnar uppmärksamt på Ordet och ingen rör på sig eller pratar under mötet, eftersom de inte vill missa någon poäng. De välkomnar Guds närvaro under tid av betjäning och rusar efter gudstjänsten till försäljningsborden för att få ut ännu mer ur mina böcker.³¹⁹

Bevere pläderar för att medlemmarna ska passa upp på sin pastor.

Vi bör söka efter sätt att betjäna våra ledare utan att de ber oss om det. Ligg steget före och var på alerten för oförutsedda hinder som kan komma i deras väg. [...] Vi bör sträva efter excellens i allt vi gör när vi representerar dem. [...] Kom inte med opassande klädsel eller ett smutsigt fordon; du bör representera din ledare på bästa sätt.³²⁰

Han tar sin egen församlingsstab som exempel på hur det borde vara. Personalen ser till att Beveres bil alltid är ren och tar hans bil till bensinstationen för att tanka. De hedrar honom också.³²¹

De ställer sig upp när jag kommer in på deras kontor eller kommer in i ett konferensrum och de tilltalar mig 'sir'. [...] Den heder de bevisar oss är stark [...] de hedrar Jesus när de hedrar mig.³²²

Silk i sin tur liknar församlingen vid ett Guds rör som låter Andens flöde komma från himlen genom församlingens relationer. Heder, församlingens »hårdvara«, beskrivs i termer av en »hedrande kultur« som fogar samman alla delar i »röret«.³²³ Detta Guds rör behöver hållas rent. Därför korrigeras ordningen i hederns namn. Silk slår fast att det inte finns någon hedrande kultur utan »effektiv konfrontation«. Kombinationen av en »hedrande inställning« och »effektiv konfrontation« behövs för att bibehålla en nådefull miljö.³²⁴

Konfrontation handlar om att föra upp något i ljuset. När jag kommer till dig [...] kommer jag för att tända ljusen åt dig för att ge dig en möjlighet att se [...] ett kärleksfullt försök att [...] visa dig det du kanske inte ser eller vet om dina handlingar och hur de påverkar världen omkring dig.³²⁵

Silk menar att syftet med en konfrontation bland annat bör var att »strategiskt applicera tryck« för att »exponera områden som behöver stärkas och som behöver nå«.

Vi vet alla att tukt är något bra - Bibeln säger tydligt att kärlek och tukt hör ihop. Tyvärr framstår och upplevs så kallad tukt ofta som straff. [...] I Guds rike handlar konfrontation om att bemyndiga [...] När en person faller och det skapar konsekvenser i den personens liv blir konfrontationen något som hjälper personen att städa upp i röran.³²⁶

Silk, som är gammal bilmekaniker, använder bilden av att leta efter punktering. Trycket slås på i samtal där ledarna ska hitta de trasiga punkterna i människor för att de ska börja läkas.³²⁷

³¹⁹ Bevere 2008 s. 161

³²⁰ Bevere 2008 s. 147

³²¹ Bevere 2008 s. 148

³²² Bevere 2008 s. 148-149

³²³ Silk 2013 s. 55

³²⁴ Silk 2013 s. 127

³²⁵ Silk 2013 s. 133

³²⁶ Silk 2013 s. 133

³²⁷ Silk 2013 s. 137

Under rubriken *Skapa ett inre tryck* förklarar Silk hur ledaren kan skapa ett inre tryck i en person:

Konfrontationens kraft verkar inifrån och ut. [...] För att nå hjärtat krävs en process som skapar ett inre tryck. [...] Genom att ställa kraftfulla frågor sätts den inre förbränningsmaskinen igång i en människa. Det är en process som undviker att trigga det naturliga försvar vi använder mot människor som försöker att kontrollera oss. [...] Bra, kraftfulla frågor sätter igång den inre resa som leder människor fram till att se sanningen.³²⁸

Jon Bevere betonar vikten av att fostra församlingsmedlemmarna:

De som har anförtrots med auktoritet har ansvaret att korrigera och fostra. Vissa ledare får dessa små [som anförtrots ledaren] att komma på fall, genom att försumma att uppfostra dem när det behövs. Ett barn som lämnas åt sig själv kommer bli fördärvat, snarare än friskt.³²⁹

5.2.5 Den karismatiska praktikens andliga kamp

Den andliga kampen utgör själva motorn i hedersmaskineriet. Idéen om den andliga kampen skapar krav på renhet för att inte bli besegrad eller allvarligt skadad genom synd.

Jag vill lyfta exempel på hur karismatisk förståelse av världen är en naturlig del av vad jag utforskar som kristen hederskultur. Ett exempel hämtar jag från tonårshelgen på Nyhemsveckan 2018 då Björn Truedsson, som studerat vid bibelskolan i Bethel Church – vars pastor predikar kristen hederskultur – ledde ett seminarium med rubriken »Helandets gåva och kraftgärningar«. I slutet av seminariet ska läran praktiseras av de deltagande tonåringarna i högstadietiden. Truedsson börjar med att slå fast att det är andlig krigföring som ska praktiseras:

Ett leende förlöser Guds kraft ... ett leende är andlig krigföring... när en kristen människa ler, så skakar helvetet därför att ett leende är ett bevis på din frälsning.³³⁰

Därefter uppmanar han alla ungdomar som är sjuka att ställa sig upp.

Du som har någon form av värk i din kropp, kan inte du ställa dig upp just nu... alla som har någon form av märkbar smärta i din kropp bara ställ dig upp.³³¹

När dessa står upp förklarar Truedsson att Guds kraft ska förlösas över de sjuka ungdomarna.

Vi ska förlösa Guds kraft nu över er genom att le mot er... Någon tänker: får man göra så här? Ja det får man. Därför Gud är så god och han vill göra sin grej och om det är det här som krävs för att alla ska få vara med då gör vi på det här sättet.³³²

Alla som är sjuka ska hålla upp handen och de andra i lokalen ska gå till dessa och le mot sjukdomen.

Nu ska vi praktisera. Jag vet att det här kommer vara jättekonstigt för en del. [...] Men jag har... testat det här förut och det fungerar. Jag har ganska mycket tro, och i värsta fall så kan vi ju be sen... Nu bara ler du mot den här människan – ett himmelskt leende... Himlen ler just nu över var och en... Visst känns det härligt... Du som har fått ett leende nu kan du inte bara känna efter i din kropp, vad händer med smärtan, vad händer med värken?³³³

³²⁸ Silk 2013 s. 138-139

³²⁹ Bevere 2008 s. 186

³³⁰ Truedsson 2018

³³¹ Truedsson 2018

³³² Truedsson 2018

³³³ Truedsson 2018

Truedsson uppmanar de som blivit helade att räcka upp handen. Han säger att nio personer räcker upp handen för att de blivit helade.

Ett annat exempel på idén om att skydda barnen hämtar jag från söndagsskolenätverket *Jesus till barnen* som beskriver sig själva som en resurssida för föräldrar, barnledare eller församlingsledare med uppdrag att »ge Jesus och Bibelns berättelser till Sveriges barn«. Anna Ekvall skriver:

[...] vi befinner oss i en kamp, och vi behöver en rustning, till både anfall och försvar [...] Det är min övertygelse att våra barn och unga behöver detta beskydd, och du och jag som föräldrar/vuxna/ledare är kallade att vara det [beskyddet], att förmedla det, att vaka och be för dem och att vara med och rusta dem.³³⁴

Givet att barnen står under andlig attack och behöver beskydd kan det vara logiskt varför föräldrarna bör skydda barnet på alla sätt de kan.

En annat nätverk som beskriver hur den andliga kampen pågår är Yeshua.se vars redaktörer beskriver att de själva kommer från »klassiska svenska väckelserörelser, som pingst och EFS«. Under rubriken *Manligt och kvinnligt i Bibeln* skriver Maria Lundkvist följande om vapenrustningen:

Vapenrustningen beskrivs bäst som en mur. Längst ut står männen med sköldarna - offrande sina liv, innanför den står kvinnorna och längst in har vi de försvarslösa barnen.³³⁵

Det är en tydlig könsmaktsordning i den bild som förmedlas om hur barnen ska skyddas där männen står längst ut och innanför kvinnorna.

Krigsmetaforerna återkommer på sajten efterkristus.nu i Jonas Nordéns artikel *7 viktiga principer för andlig krigföring*. Under punkten *Överlåtna till striden* slår Nordén fast att »... varje ögonblick rasar den andliga striden. Det finns ingen vapenvila eller fredsavtal som gör att vi kan dra oss ur kampen. När vi tror oss kunna göra det blir vi ett offer för striden».³³⁶ Under rådet *Ensam är maktlös* betonar Nordén vikten av Guds vägledning som krävs för att vinna andliga segrar, vilket i sin tur kräver en insikt i den egna »okunnigheten« och att man underordnar sig Herren.

Kollektivet betonas också: »Synden är till sitt väsen något som gör oss ensamma«, slår han fast. Lösningen finns också inom kollektivet: »Guds löften ges nästan alltid till en gemenskap«. En viktig utgångspunkt är idén om den enskildas hjärta som ska skyddas från fiendens externa angrepp.³³⁷

En nyckel i den andliga kampen är tillbedjan. Guds armé är en armé av tillbedjare [...] ingen kan syssla med andlig krigföring som inte först har blivit en som lever i tillbedjan. [...] Tillbedjan är ett av de främsta skydden för hjärtat.³³⁸

Hjärtats renhet kan vara ett incitament för att hålla sina barn hårdare än omgivningen.

³³⁴ Ekvall 2014

³³⁵ Lundkvist 2015

³³⁶ Nordén 2011

³³⁷ Nordén 2011

³³⁸ Nordén 2011

6 Analys

Analyskapitlet är indelat i fyra delar. Först analyserar jag materialet utifrån två modeller för hederskultur: Astrid Schlytters hederstrappa och Tahira Khans kyskhetsmodell. Sedan analyserar jag vad som karaktäriserar kristna hederskulturer jämfört med andra i forskning belagda hederskulturer. I slutet av kapitlet analyserar jag materialet utifrån modellen för pentekostal ecklesiologi för att se vad det är i kyrkosynen som påverkar hederskulturen.

6.1 Analys av materialet utifrån Astrid Schlytters kriterier för hederskulturer

I det följande kommer jag att undersöka mitt material utifrån den hedersförtryckmodell som Schlytter och hennes kollegor konstruerat i sin forskning om förekomst av hedersförtryck.³³⁹ Jag börjar med en kort sammanfattning av hur frågorna är konstruerade i trappan:

Första trappsteget *Oskuldsnormer* ställer frågan om informanterna uppfyller nödvändiga (men inte tillräckliga) villkor för hedersbegreppet: förväntan på den ungas oskuld före äktenskapet, samt om förhållande med en jämnårig (av motsatt kön) tillåts.

Andra steget *Sexuell kontroll* handlar om huruvida den unga får ha vänskapliga relationer med jämnåriga av det andra könet, samt om den unga förväntas följa andras vilja när det gäller val av äktenskapspartner. Det tredje steget *Hedersrelaterade normer och begränsningar* handlar om huruvida den unga får delta i skolinslag eller ha egen fritid. Det fjärde steget utgörs av unga som också utsatts för *Kränkande behandling, hot och våld*.³⁴⁰

Huvudsakligen undersöker jag mitt intervjumaterial genom modellerna men även det övriga materialet utforskas. Utifrån modellen för hedertrappan kommer jag att ställa nämnda frågor till materialet. Min data skiljer sig från Schlytters undersökning som endast hade flickor i sitt material – jag kommer att ställa frågorna könsinkluderande, det vill säga, jag har såväl kvinnor som män i min insamlade data. En annan skillnad är att jag tillämpar modellen på vuxnas berättelser om sin barndom.

6.1.1 Oskuldsnormen

Den första frågan som Astrid Schlytter ställer sig är om det finns en förväntan från föräldrarna på att den unga ska vara oskuld vid äktenskapets ingående. I mitt material växer det fram en bild av en mycket tydlig förväntad oskuldsnorm. Studien visar att sexualiteten endast ska ske inom ramen för ett heterosexuellt äktenskap. Intervjuerna vittnar om att det är i församlingens undervisning som förväntningarna uttrycks tydligast. De finns också i familjen även om de inte alltid verbaliseras då sexualitetsfrågor per se kan vara tabu. I undervisningsmaterialet som tar sin utgångspunkt i sex- och samlevnadsfrågor i litteraturstudien beskrivs – i såväl den svenska som amerikanska

³³⁹ Schlytter et al. 2009

³⁴⁰ Schlytter et al. 2009 s. 8-9

pentekostal-karismatiska kontexten – en heteronormativ samlevnad där sexualitetens plats endast är inom äktenskapet och med tydliga renhetsideal. I de svenska predikanternas undervisning framkommer många varningar till den unga. Det är viktigt att de unga tidigt tar beslut om att vänta med sex tills äktenskapet. Det är viktigt att behålla sin oskuld. Bilden av utomäktenskapligt samliv som att trilla ner för en klippbrant talar sitt tydliga språk.³⁴¹ En annan bild av sexualiteten – som en eld som behöver en eldstad för att inte hela huset ska brinna ner – är också en tydlig metafor för det olämpliga i att inte vara kysk.³⁴²

Den andra frågan om oskuldsnormen som ställs av Schlytter, handlar om huruvida den unga tillåts att ha ett förhållande med en jämnårig. I mina intervjuer och i predikningarna finns exempel på många skäl som församling och föräldrar anför för att vänta med parrelationer. Andra exempel handlar om kristna friskolor där så väl 16 som 18 år nämns som gränser för att överhuvudtaget inleda relationer. Den som ändå inleder relationer med det andra könet får höra det av sin omgivning och relationerna utsätts för direkt eller indirekt granskning och ogillande.

6.1.2 Sexuell kontroll

Nästa analysfråga som Schlytter ställer handlar om huruvida den unga får ha vänskapliga relationer med jämnåriga av andra könet och om den unga förväntas följa andras vilja när det gäller vem hen ska gifta sig med eller leva med i framtiden. I frågan om vänskapliga relationer med det andra könet är svaret i mitt material att det inte är helt självklart att ha sådana relationer. Det finns berättelser om att det i kristna skolor förekommit vad man kan beskriva som ett slags moralpanik i förhållande till vad som upplevts som för nära relationer mellan könen. Elever av olika kön går förvisso i samma klass men i mitt material har elever fått en uppsträckning när de upplevts komma varandra för nära.

Frågan i mitt material om den unga förväntas följa andras vilja när det gäller vem hen ska gifta sig med eller leva med i framtiden, kan inte besvaras med ett otvetydigt nej. Det finns både i församlingens undervisning och i föräldrarnas förväntan och attityd en underförstådd uppsättning regler att hålla sig till vad gäller val av livspartner.

I undervisningsmaterialet för ungdomar i den svenska delen av litteraturstudien finns ett narrativ om en livspartner som det viktigaste valet i livet. De unga avråds från att leva ihop med en »ickekristen« person. Frågan om sexuell renhet betraktas som central i relationen till Gud och beskrivs som en uppoffring som den kristna personen bör göra. I den amerikanska pentekostal-karismatiska kontexten tar renhetstänkandet tydligt sin utgångspunkt i idén om att det pågår ett andligt krig där orenheten, som kommer från djävulen, behöver bekämpas till varje pris, inte minst genom ett välordnat sinne. Renheten är den eftersträfvansvärda verksamma substans som gör att Gud kan handla i och genom individen – men framför allt behaga Gud.

³⁴¹ Perstrand 2016

³⁴² Ardenfors, Pingstkyrkan Jönköping, 2017-08-14

Av de svenska predikanternas undervisning i mitt material framgår att det heterosexuella bygget är viktigt, det vill säga att gifta sig med en person av motsatt kön. Det är tydligt att äktenskap är det eftersträvaransvärda. »Du ska bli gift! Du ska bli gift!«, upprepar en predikant till tonåringarna. Bibelns läror beskrivs som lättolkade eftersom bibeltexterna är »totalt kristallklart enkla«, som en pastor uttryckte det.

Flera predikanter i den svenska pentekostal-karismatiska kontexten slår fast att det inte finns något tolkningsutrymme i bibeltexterna som citeras. Heteronormen går som en röd tråd i undervisningen i materialet. Antingen är heterosexualiteten så underförstådd att något alternativ inte nämns eller så tar predikanten uttryckligen avstånd från en utlevd homosexuell livsstil.

Anspråken har religiösa förtecken och tar sin utgångspunkt i idén om vikten av renhet. Därmed kan sägas att dessa krav från de pentekostal-karismatiskt religiösa föräldrarna i studien överskrider vad som rymms inom ramen för en modern svensk barnuppfostran, där föräldrar kanske önskar barnen en »god« livspartner. Med Schlytters begrepp kan ovan beskrivna situation rymmas inom trappsteget för sexuell kontroll inom ett hedersrelaterat sammanhang: I klartext betyder det att unga i mitt material inte alltid får ha vänskapliga relationer med jämnåriga av det andra könet, samt förväntas följa »andras« vilja när det gäller val av äktenskapspartner. I den meningen kan sägas att de personer jag intervjuat i viss mån uppfyller kriterierna för sexuell kontroll inom ett hedersrelaterat sammanhang. I det övriga undervisningsmaterialet återkommer idén om rent och orent inte minst i valet av livspartner. Det handlar om att själv hålla sig ren och välja någon som har samma värderingar där kyskhetsidealet är en bärande idé. Det handlar dock inte om några tvångsäktenskap. Dock kan tänkas att en person kan riskera att upplevas som avvikande i en församling om man inte gifter sig »tidigt« i livet.

6.1.3 Hedersrelaterade normer och begränsningar

Det tredje trappsteget, kategorin av personer som har hedersrelaterade normer och begränsningar, handlar om huruvida den unga är begränsad när det gäller att delta i skolinslag, inte får ha egen fritid eller har restriktioner i fråga om vanligt förekommande fritidsaktiviteter.

I berättelserna i studien beskriver vissa informanter hur de fick smyga med discobesök, vilka var förbjudna. Andra informanter fick inte gå på bio som sina klasskompisar. Flera av informanterna fick inte umgås med klasskompisar eller barn utanför församlingen. En informant nämner dock idrotten som ett sätt att träffa vanliga ungdomar utanför den kristna sfären. Alla informanter berättar om att de mer eller mindre tvingades gå i kyrkan fast de inte ville.

När det gäller skolfrågan kan man tolka vissa informanters föräldrars val att sätta barnen i kristen skola som ett sätt att begränsa dem i deras skolgång – eller skydda dem från samhällets skolor och världsuppfattning. Den sammantagna bilden är att informanterna i mitt material inte är fria – på samma sätt som andra barn och ungdomar i samma ålder i samhället – utan lever på något sätt mer eller mindre med hedersrelaterade normer och begränsningar. Dock inte på samma sätt som den

hederskultur bland ungdomar i Stockholm som Schlytter undersöker som är mer kompromisslös och hårdhänt i sin praktik.³⁴³

6.1.4 Kränkande behandling, hot eller våld

Det fjärde och sista steget i Astrid Schlytters modell handlar om huruvida den unga utsätts för kränkande behandling, hot eller våld. I intervjuerna förekom några berättelser där hot varit ett vanligt förekommande inslag i uppväxten, med exempelvis fäder som barnen inte ville göra arga eftersom de var rädda för dem på grund av deras våldskapital. Gud kunde användas som maktmedel i den vuxnes hand. Likaså talet om demoner och djävulen. Ett mer generellt hot, som inte på samma sätt kan sägas förekomma i ett sekulärt hem, är hotet om att barnet riskerar att gå evigt förlorat genom att hamna i helvetet och inte komma till himlen. Det finns också hot om utstötning ur familj och församling i informanternas berättelser, hot som ibland också satts i verket. Det är ett religiöst präglad hot som omgivningens berättelser och teologi verkar ha skapat i informanterna.

När det gäller kränkande behandling är demonutdrivningen ett exempel på när den unga upplevt situationen obehaglig och bestraffande. Man kan tänka att om den som har som sin uppgift att skydda barnet samtidigt är den som driver ur »demoner« ur barnet kan tilliten till den vuxna skadas. Vad gäller direkt fysiskt våld så svarar två informanter att det förekom under uppväxten.

6.1.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis uppfyller såväl samtliga informanters berättelser som de svenska predikanternas undervisning, kriterierna för det första steget – *oskuldskravet*. De flesta informanter beskriver hur församlingen och föräldrarna har förväntningar på att den unga ska ha en livspartner och hur denna bör vara, vilket handlar om det andra trappsteget – *sexuell kontroll*. Detta räcker inte för att uppfylla kriterier för vad Astrid Schlytter kallar att *leva med hedersrelaterade normer och begränsningar*. Vidare har flera informanter levt med hedersrelaterade normer och begränsningar som påminner om det som beskrivs i det tredje trappsteget, vad gäller exempelvis fritidsaktiviteter. Vissa av de intervjuade fick exempelvis inte gå på dans eller bio.

Några av informanterna har också berättelser som handlar om att de utsatts för *kränkande behandling, hot eller våld* vilket steg fyra handlar om. Steg tre och fyra kallar Schlytter för att *leva med hedersrelaterade normer och begränsningar*, alltså att leva i en hederskultur. Man kan alltså säga att mitt material delvis innehåller sådant som kan sägas vara hederskultur i Schlytters mening, det vill säga att leva med hedersrelaterade normer och begränsningar.

³⁴³ Schlytter et al. 2009

6.2 Analys av materialet utifrån Tahira Khans kyskhetsmodell

Frågan om oskuld är viktig ur flera aspekter. Kravet på oskuld kan ha betydande effekt på ungdomens generella handlingsutrymme. Socialvetaren Mariet Ghadimi och TRIS (Tjejeers rätt i samhället) utbildningsansvariga Serine Gunnarssons, studie om hedersförtryck visar att oskuldkravet sträcker sig längre än endast kravet på fysisk avhållsamhet från sex och bevarandet av oskulden. Ungdomar som upplever att de förväntas vänta med sex tills de gifter sig upplever också andra inskränkningar som begränsningar och övervakning i den digitala världen.³⁴⁴

Mitt material stämmer i hög grad in på de första två stegen i Astrid Schlytters modell som handlar om oskuldnorm och sexuell kontroll av ungdomar. Jag vill nu fördjupa mig inom området som dessa två steg representerar, genom att använda Tahira Khans modell för hur kvinnan kontrolleras inom den hederskulturella institutionen.³⁴⁵ (Fig. 2) Jag kommer att pröva mitt insamlade material, framförallt intervjuerna, mot vänstra delen av Khans modell, som visar olika sätt som används inom hederskulturen för att tillförsäkra kollektivet om brudens oskuld inför bröllopet såsom 1) fysisk och social segregation mellan könen, 2) patriarkal kontroll, 3) tidig äktenskapsålder, samt 4) omskärelse.³⁴⁶ Mitt material är till skillnad mot modellens innehåll, könsinklunderande.

6.2.1 *Fysisk och social segregation mellan könen*

Olika former av segregation mellan könen återkommer i informanternas berättelser. Det kan handla om den kristna friskolans ingripande när man tycker att flickor och pojkar kommer varandra för nära, men också uppdelningen i kill- respektive tjejgrupper i församlingen. I intervjumaterialet finns berättelser där relationer mellan könen beskrivs som laddad. Den laddade relationen mellan könen återkommer i undervisningsmaterialet där budskapet är försiktighet för att ungdomarna inte ska falla i frestelse. I och med att kärleksrelationer var tabu verkade intervjupersonerna ha svårt att navigera i relationsfrågan långt upp i åldern senare i livet. Informanterna saknar en avslappnad relation mellan könen då relationen var laddad med förbud. Den fysiska separationen verkar också vara kopplad till en könsmaktsordning, exempelvis delades könen upp vid undervisningspass om samlevnadsfrågor. Ett sådant tillfälle var exempelvis Hillsongförsamlingens måndag, där uttryck som anspelar på maskulinitet fanns i en kontext av enkönad publik. Sammantaget kan sägas att det i mer eller mindre utsträckning görs försök till fysisk och social segregation mellan könen och brott mot dessa uppdelningar beivras på ett eller annat sätt. Idén handlar om att flickor och pojkar är olika och ska uppfostras olika, samtidigt som fysisk kontakt kan leda till av systemet oönskad intimitet mellan könen.

³⁴⁴ Ghadimi & Gunnarsson 2019 s. 49

³⁴⁵ Kahns modell handlar om flickor. Jag kommer att använda på både pojkar och flickor, då oskuldkravet per se gäller såväl flickor som pojkar i den kristna hederskulturen.

³⁴⁶ Khan 2006 s. 96

6.2.2 *Patriarkal kontroll*

Den patriarkala kontrollen återfinns på systemnivå i form av pastorer och ledare, i de flesta fall i mitt material män, som bland annat undervisar församlingens barn och ungdomar. Patriarkatets makt återkommer i informanternas berättelser om sin uppväxt i sina respektive församlingar 1990–2000-talet. De styrande männen återfinns i äldstekårer och församlingsledningar men också i viss mån i hemmen. Inom informanternas familjer var ofta fadern mest religiös och den man skulle akta sig för. I undervisningen i de undersökta församlingarna och i litteraturen framkommer att mannen är familjens överhuvud och har ett särskilt ansvar. Den patriarkala kontrollen för att tillse att ungdomarna är oskuld fram till äktenskapet utgörs i mitt material av pastorer och ledare i exempelvis ungdomsarbetet samt föräldrarna i hemmet. Förutom den mycket tydliga undervisning som finns i församling och ibland även runt köksborden i hemmet, finns i materialet exempel på korrigerande samtal med kyskhetsförtecken med unga människor. I de undersökta pastorernas sociala medier demonstreras ett slags patriarkal kontroll, ibland i skämtsam förpackning. I ett av de undersökta inläggen poserar pastorn med en pistol och talar om att han hans nygifta dotter alltid kommer vara pappas flicka och att han alltid kommer att finnas runt hörnet. De undersökta sociala medier-kontona har ett stort inslag av amerikanisering, inte minst då inläggen ofta är skrivna på just engelska.

Jag vill också koppla de informella hinder som pingstteologerna Jenny Bergh och Anethe Carlson fann i pingströrelsen i form av normer, genuskontrakt, genusmärkning och fördelningen av makt till patriarkal kontroll på systemnivå genom ett bevarande av ordningar som främjar patriarkatets kontroll.³⁴⁷

6.2.3 *Tidig äktenskapsålder*

Tidig äktenskapsålder är ett tredje sätt på vilket Tahira Khan identifierar hur patriarkatet kan kontrollera att flickan är oskuld inför bröllopet. Tidig äktenskapsålder är också förekommande inom den pentekostal-karismatiska kontexten – jämfört med det svenska samhället i övrigt. Dock ingen under 18 år. Den tidiga äktenskapsåldern kans sägas vara något av frikyrkans signum.

Under rubriken *Ni är väl ändå lite för unga?* skriver pingstpredikanten Filip Larsson, själv i tjugofemårsåldern, om sitt stundande bröllop. I blogginlägget pläderar han för tidig äktenskapsålder: »Äktenskap och familj är ju en del av att livet. Det är något jag längtat efter sedan jag var liten.«³⁴⁸

Flera av ungdomspastorerna som undervisar om att föräktenskapligt sex är synd, berättar att de själva gifte sig väldigt unga, vissa i de övre tonåren. Mycket av undervisningen och narrativet i den ungas liv verkar kretsa kring att hitta rätt livspartner tidigt i livet. Det förefaller vara ungdomens viktigaste projekt. Man kan i den meningen säga att den påbudna åldern för dejting – ofta i övre tonåren – uppvägs av det slags »äktenskapshets« mot unga att dels gifta sig, och dels göra det

³⁴⁷ Berg & Carlson 2013 s. 51

³⁴⁸ Larsson 2016

betydligt tidigare än jämnåriga i samhället. Medelåldern för äktenskap är lägre för frikyrkoungdomar än för andra unga.³⁴⁹

På en kristen skämtsida skriver man utifrån ämnet kristna ragningsrubriker: »Varje år sätter sig tusentals frikyrkliga ungdomar under 23 och ber att Gud ska skicka den framtida livspartnern in i deras liv [...] den frikyrkliga äktenskapsklockan tickar.»³⁵⁰ Att den frikyrkliga äktenskapsklockan verkar gå mycket snabbare än den i samhället är ingen slump. Värderingarna som traderas i undervisningen i mitt material är tydliga: att gifta sig – speciellt ung – är en självklarhet i kontexten. Forskning visar att pingstvännen i högre utsträckning än sina jämnåriga sekulära kamrater gifter sig som tonåringar. Det religiösa arvet spelar en betydande roll i detta, inte minst i syfte att undvika föräktenskaplig samlevnad.³⁵¹ Att gifta sig tidigt är alltså ett sätt att behålla oskulden till äktenskapet. I en mening skulle man också kunna jämföra det pentekostal-karismatiska äktenskapet med samhällets samboskap.

6.2.4 Omskärelse

Tahira Khan finner också att omskärelse används inom den hederskulturella institutionen för att kontrollera att kvinnan är oskuld fram till vigseln. Det finns ingen omskärelse i den svenska pentekostal-karismatiska kontexten. Dock kan begreppet *hjärtats omskärelse* användas retorisk för att lyda Gud.³⁵²

6.2.5 Sammanfattning

Det finns en vaksamhet mot att flickor och pojkar ska bli allt för intimt involverade med varandra inom den kristna hederskulturen i mitt material. I grunden är relationen mellan könen tabubelagd, vilket kan påverka samspelet med det andra könet senare i livet. Den patriarkala kontrollen för att tillse att ungdomarna är oskulder fram till äktenskapet utgörs framförallt av pastorer och ledare i exempelvis ungdomsarbetet, samt föräldrarna i hemmet.

I mitt material återkommer berättelser om tidig äktenskapsålder, något som kan väcka uppmärksamhet i den sekulära omgivningen. Gifta sig tidigt är ett praktiskt sätt att behålla oskulden till äktenskapet. Det finns inget i mitt material rörande omskärelse för att kontrollera att ungdomen är oskuld fram till vigseln såsom Tahira Khan finner med flickor inom den hederskulturella institutionen. Däremot finns en omskärelseretorik i pentekostal-karismatisk kontext som handlar

³⁴⁹ Dagen 2013-05-14

³⁵⁰ Håll det Trehundra 2019

³⁵¹ Hammond, Cole & Beck 1993

³⁵² Begreppet *hjärtats omskärelse* kan utifrån pentekostal nytestamentlig förståelse ses som en symbol för tro. Paulus slår i Romarbrevet (2:29) fast att »hjärtats omskärelse sker genom Anden«, något som också återkommer i Kolosserbrevet (2:11), där Paulus skriver att de blivit omskurna »genom Kristus« när människan avkläddes sin syndiga natur. Pingsteologen Stefan Green (2011 s. 31) sätter likhetstecken mellan vuxendopet och Gamla testamentets omskärelse eftersom de båda fungerar som förbundstecken för judar respektive pingstvännen i deras relation till Gud. Det vill säga såväl hjärtats omskärelse som vuxendopet kan i pentekostal-karismatisk kontext tolkas som lydnad inför Gud och tecken på att följa Gud. Därför utgör denna »omskärelse« i hjärtat tillsammans med dopet en viktig ingrediens i att bevara den andliga renheten i form av oskuldsnormen då det ytterst handlar om att ta Gud på allvar. Denna hjärtats renhet kan vara ett incitament till att förbli oskuld till bröllopet.

om att låta Gud omskära sitt hjärta – ett tecken på överlåtelse av sitt liv som praktiskt bland annat handlar om att hålla sig sexuellt ren.

6.3 Likheter och skillnader mellan hederskulturerna

Jag kommer nu att undersöka hur den kristna hederskulturen – sådan den återfinns i mitt material – relaterar till hederskulturer med rötter i bland annat Mellanöstern, som kännetecknas av faktorer som beskrivs i kapitlet 3.1.3 *Hederskulturens kännetecken*: 1) Individens agerande kan påverka hela familjens anseende, 2) Individens sexualitet – en angelägenhet för många, 3) Traditionella könsnormer – att inte få välja partner helt själv, 4) Kontroll av individen, samt 5) Hot om uteslutning.

Sammanfattningsvis finns likheter i hederskulturerna jag jämför. Däremot finns ansevärd gradskillnader i förtrycket. Men utifrån doktorn i socialt arbete, Siv-Britt Björktomt, perspektiv att hedersrelaterat förtryck är ett kontinuum bör dock dessa gradskillnader mellan hederskulturerna inte förringas. Ett förtryck kan exempelvis växa till och ta andra uttryck och proportioner. I mitt material kan ett tämligen ringa förtryck få konsekvenser över tid för den unga.³⁵³

6.3.1 Individens agerande kan påverka hela familjens anseende

Det faktum att individens agerande kan påverka hela familjens anseende kan sägas vara en realitet även i mitt material, inte minst om föräldrarna har gjort eller gör en andlig karriär i församlingen då hedern – eller fromheten om man så vill – är extra viktig. Flera av informanterna uttryckte att de var tvungna att sköta sig för familjens skull – inte minst på grund av den tro som föräldrarna i studien företrädde. Det är också tydligt i mitt material att den enskildas intressen anses underordnade familjens intressen. Ett exempel på det är delaktigheten i hela det kyrkliga livet från tidig ålder till sena tonår. I intervjuerna återkommer berättelser om hur informanterna tidigt i livet protesterade mot att åka till kyrkan eller delta i kyrkans olika verksamheter. Det verkar också som en del andra intressen som sysselsatte informanternas skolkamrater inte alltid kom informanterna till del, exempelvis sport eller skoldanser.

6.3.2 Individens sexualitet – en angelägenhet för många

På det sexualmoraliska planet verkar individens sexualitet i viss mån också vara en angelägenhet för hela familjen även i mitt material. Man kan beskriva det som att den ungas sexualitet inte lämnas åt slumpen. Det förutsätts att den unga ska följa påbjudna livsstilsregler. Den som inte får vad som kan kallas, det sexualmoraliska regelverket, i hemmet, får det garanterat i församlingen och i de församlingsrelaterade verksamheterna som utgör utbildningsnav i livsstilsfrågorna i mitt material. Jämfört med en sekulär ungdom är den ungas sexualitet i min studie en angelägenhet för många.

³⁵³ Björktomta 2007

Den som trotsar normen riskerar att bli öppet ifrågasatt och korrigerad. Personen riskerar också att uppfattas som oren.

I mitt material förväntas en ung person leva i sexuell avhållsamhet till äktenskapet. På så sätt berövas den unga sin ungdoms sexualitet. Om personen bryter mot den förväntade kyskheten kan det snarare handla om en psykiskt påfrestande process som att lyssna på undervisning och i viss mån tillrättavising av kyrka eller föräldrar snarare än att riskera att bli utsatt för fysisk bestraffning.

6.3.3 Traditionella könsnormer – att inte få välja partner helt själv

Hederskulturens kännetecken – att inte få gifta sig med vem man vill – är inte lika intervenerande i den kristna hederskultur jag undersökt, som den verkar vara i annan hederskultur, där ungdomar blir bortgifta helt mot sin vilja. Däremot finns en nyans i begränsningarna av livspartner. Det handlar om att man förväntas gifta sig, helst i tidig ålder. Undervisningen och kulturen skapar en förväntan om ett heterosexuellt äktenskap med barn och familj. Berättelsen om Karl som finns med i boken *Barnbrudar* ger vid handen att det var lika självklart att han förväntades välja en framtida partner inom pingstkyrkan som att »andas».³⁵⁴ Karl umgicks inte heller med någon utanför sin kyrka, då familjen och församlingen var livets nav. I berättelsen konstaterades också att föräldrarna med tysta styrmedel tidigt ledde sina barn till rätt brud och brudgum.³⁵⁵

Mitt material visar på att ungdomarna är fria att välja partner men inom ramar som församling och föräldrar sätter upp. I den meningen är de inte helt fria att välja utanför de uppsatta »ramarna» utan att riskera att i alla fall få kritik för sitt val. I mitt material kan det exempelvis handla om att den man vill leva ihop med inte delar pentekostal tro eller att man inte följer det heteronormativa livsmanuset, eller att välja att leva som sambo. De är inte heller fria att avstå från att välja »någon» alls. Men det är dock skillnad mellan att riskera att få kritik och att som i annan hederskultur bli bortgift mot sin vilja.

Återkommande i flera av informanternas berättelser är också ett hot om uteslutning ur familjen. En informant har till och med under flera år skiljts från familjegemenskapen på grund av just felaktigt val av partner och livsstil. Den syn på homosexualitet som finns representerade hos informanternas föräldrar men också bland de pastorer som undervisar i mitt material, ligger också i linje med de val som Mark Jennings identifierar för medlemmar som är HBTQ-personer i den australienska pingströrelsen. Dessa val handlar om att förbli i garderoben, komma ut men förbinda sig att leva celibat, genomgå omvändelseterapi eller att helt enkelt lämna rörelsen.³⁵⁶ Två av mina informanter har valt det sista av möjligheterna, att lämna.

Traditionella könsnormer och könsroller är också en viktig beståndsdel i hederskulturen. I mitt material kommer den bland annat till uttryck genom heteronormativ undervisning som finns i de

³⁵⁴ Thunander 2007 s. 174

³⁵⁵ Thunander 2007 s. 175

³⁵⁶ Jennings 2018

undersökta församlingarna. Det handlar också om att traditionella könsroller befästs genom olika samlingar församlingarna har, exempelvis mansdagar som präglas av en hegemonisk maskulinitet.³⁵⁷

I de manliga pastoreernas sociala medier uppvisas också vad man i det närmaste kan kalla för vulgärversioner av traditionella könsroller. Jag tolkar det som att kontoinnehavarna vill sätta tydliga exempel. Hederskulturer kännetecknas av att sexuella relationer endast är tillåtna mellan man och kvinna inom äktenskapet. Detta stämmer mycket väl in även på mitt material som är mycket tydligt i undervisningen om betydelsen av en heteronormativ äktenskapsyn

6.3.4 Kontroll av individen

I hederskulturer är det vanligt att man är bevakad, kontrollerad och dominerad av personer som anses vara ovanför i rang. I flera av berättelserna återfinns kontrollen i stort och i smått. Det kan handla om en social kontroll i församlingen men också om äldre syskon som har till uppgift att hålla ett vakande öga, vid sidan av föräldrarnas kontroll. Informanterna beskriver bland annat en gud som ser allt – framför allt misstag och synder. Dessa gudsbilder fungerar som effektiv kontroll av den unga som ständigt är övervakad från himlen. Det vardagliga övervakningssystemet är också högst påtagligt hos informanterna, inte minst hos dem som gått i församlingens egen friskola. Flera predikanter i den svenska pentekostal-karismatiska kontexten uttrycker hur de tar sig rätten att vaka över släktingars eller vänners livsstil, särskilt i fråga om hur personen väljer att hantera sin sexualitet. Exempelvis uttrycktes denna kontroll i positiva termer från scenen på ett ungdomsseminarium under pingströrelsens sommarkonferens Nyhemsveckan. I pastoreernas sociala medier återkommer också denna kontroll.

Hederskulturens begränsningar och förtryck handlar också om att inte få gå ut samt om en begränsad fritid eller att inte få delta i samhället på grund av krav hemifrån. Informanterna i mitt material ger exempel på att de inte får delta i samhället såsom sina jämnåriga kamrater. Däremot är de inte i den meningen inlåsta, som det kan berättas om i andra hederskulturer, även om det var flera av mina informanter som hade utgångsförbud och fick tillbringa mycket tid på sina rum.

En riskfaktor som kan förekomma i hederskulturer är att bli skickad utomlands för att få fostran utifrån det religiösa systemets normer. Någon sådan risk finns inte i mitt material. Däremot finns exempel på att den unga inte skött sig i sin »vanliga« skola och tvingats byta till en kristen skola.

I litteraturstudien framkommer att heder i den amerikanska pentekostal-karismatiska kontexten används för att korrigera beteenden i församlingskollektivet. I Danny Silks bok finns exempel på när heder upprättas genom en offentlig ursäkt från den som »skadat« församlingens heder men även konfrontation av unga människor kommer till uttryck. Det verkar vara särskilt viktigt att den unga personen vänder om i tid. Mitt material visar på idéer om att en utebliven omvändelseprocess kan leda till att den unga på sikt skaffar sig en sexuell relation utanför

³⁵⁷ Connell 2008; Maskens 2013 s. 6

äktenskapet som kan sluta i samboskap, vilket kan skämma ut frikyrkofamiljen och leda individen ut ur Guds plan.

Det är tydligt i John Beveres bok att det är viktigt att hedern ska återupprättas och vara intakt. Det handlar om idén i kontexten att hedern ses som en nödvändig förutsättning för att ta emot kraft och liv från Gud.

6.3.5 Hot om uteslutning

Uteslutning ur församlingsgemenskap är en lång kristen tradition. I frikyrkorörelsens framväxt var den en naturlig del av församlingslivet och skedde inom ramen för församlingstukten.³⁵⁸ Björn Cedersjö menar att just uteslutningar är en vanlig koppling till begreppet »frikyrklig».³⁵⁹ Uteslutning som påföljd av normbrott återkommer i mitt material i den hederskultur jag undersökt. Det kan exempelvis handla om vissa livsstilskrav för att få spela instrument på scenen i samband med gudstjänster. En informant berättar om att medlemmar uteslöts ur församlingens gemenskap när hon växte upp. Det handlar om idén om att hålla församlingen andligt ren. Andra informanter berättar om hur de själva under en längre eller kortare tid uteslutits ur familjens gemenskap. Det kunde exempelvis handla om att den unga inte skött sig och därför inte fick vara med och fira jul men det finns också exempel på längre uteslutning från familjen under flera år på grund av att informanten kommit ut som homosexuell.

Hotet om den eviga uteslutningen från familjen, helvetet, har också funnits i kulisserna hos flera informanter i mitt material. Rädslan för att komma till helvetet blev således också en drivkraft att sköta sig.

6.3.6 Démoner, andar och magi

Ytterligare likheter mellan den kristna hederskultur jag undersökt och de som finns belagda i tidigare forskning rör världsbilden. Det är slående hur lika världsbilderna i någon mening är. Det arabiska demonbegreppet *djinner* med sina magiska män och kvinnor som hanterar beskyddet från onda andar, löper parallellt med den pentekostal-karismatiska världsbilden i mitt material med demoner och andemakter som barnen ska beskyddas från. Extra tydligt blir det i den vardagliga praktiken där de »muslimska» papperslapparna har sin motsvarighet i de pentekostal-karismatiska bönedukarna i tyg i min studie. Båda artefakterna hanteras för att något övernaturligt ska inträffa med den som kommer i kontakt med dem. Det är också tydligt att de unga i båda kontexterna upplever demonerna och familjens världsbild i sin kontext som såväl livsbegränsande som förtryckande. Den unga i mitt material behöver förhålla sig till talet om demoner eller onda makter, men vissa unga också till att bli utsatta för utdrivning av och förbön mot dessa maktens påverkan i deras kroppar.

³⁵⁸ Kennerberg 1996 s. 69

³⁵⁹ Cedersjö 2012

6.3.7 Sammanfattning: likheter och skillnader mellan hederskulturerna

Det finns likheter mellan den kristna formen av hederskultur jag undersökt och den som belagts i annan forskning. Individens agerande kan påverka hela familjens anseende även inom kristen hederskultur. Agerandet och ryktet kan sätta käppar i hjulet för exempelvis föräldrarnas avans och karriär i församlingarnas hierarkier. Individens sexualitet är en angelägenhet för många också i den kristna kulturen. Pastorer, ledare och föräldrar verkar göra sitt bästa för att påverka unga personers sexualitet under uppväxten. De kontrollerar också individen som förväntas lyda traditionella mönster och könsnormer. I detta ingår också att den unga förväntas välja en partner som har en viss uppsättning värderingar och livsstil. Det är slående att se hur lik den andliga världsbildens praktik är i båda kulturerna, utifrån att skyddas från onda makter.

Det finns dock en stor gradskillnad i förtryck mellan den kristna hederskultur jag undersöker i mitt material och annan i forskning belagd hederskultur.

Två faktorer är svåra att bortse från: den pentekostal-karismatiska kyrklighetens anammande av moderniteten i allt från exempelvis tekniska bildskärmar för lovsångstexter i gudstjänsten till livsstil, samt betoningen av kärleksbudskapet. Föräldrarna är – vid sidan av traditionella värderingar och andliga föreställningar – skolade i att vara moderna kristna fulla av kärlek. Detta kan möjligen ha bidragit till skillnaden i repressalier och hur praktik skiljer sig åt.

Ur perspektivet att hedersrelaterat förtryck är ett kontinuum – alltså något sammanhängande som inte endast utgörs av bara ett slags handlingar eller fenomen utan rör sig från ringa till grova uttryck för förtryck – kan dock uppmärksamhet behöva riktas också till sådant i skalan som kan växa sig till ett starkare förtryck.³⁶⁰

6.3.8 Kristen könsinkluderande nardusheder

För att fördjupa den jämförande analysen ytterligare ett steg ska jag nu pröva att lägga de feminint laddade arabiska begreppen *namus* och *ird* som ett raster på mitt material. Begreppen handlar om kvinnans skötsamhet vad gäller exempelvis sexualitet och är kopplat till mannens sharaf-heder och kan ses som dess »kärk«.

Även om könsrollerna i mitt material är könsstereotypa och reproducerar traditionella könsroller genom exempelvis undervisningen, gäller det sexuella renhetskravet i den pentekostal-karismatiska kontexten, såväl kvinnor som män. Den i andra kulturer feminint laddade namusedern kan i den bemärkelsen sägas vara könsinkluderande inom den pentekostal-karismatiska hederskulturen jag undersöker och handlar om en moralisk heder för såväl kvinnor som män. En skillnad mellan könen kan vara att konsekvenserna av ett misslyckande att hålla moralens förväntningar skiljer sig åt, beroende på vem som misslyckats.

³⁶⁰ Björktomt 2007

Unni Wikans bild av namusedern som en dyrbar guldklump som riskerar att förvandlas till en rostig metallbit om man inte tar vara på den, påminner mycket om frikyrkans välkända berättelse om äpplet som återkommer i mina intervjuer. En ung person liknas vid ett äpple som ska bevaras till äktenskapet men som riskerar att reduceras till ett äppleskrutt om olika människor »äter« av det utanför äktenskapet, underförstått: »Vem vill gifta sig med ett äppleskrutt?«.³⁶¹ Eller med en rostig metallbit?

Ett sätt att benämna den pentekostal-karismatiska *namusedern* är att travesterande kalla den för *narduseder*, ett ord som anspelar på bibelberättelsen ur Markusevangeliet om kvinnan i Betania som gav det mest dyrbara hon hade till Jesus, i form av sin nardusolja, som hon smörjde hans fötter med. En vanlig pentekostal-karismatisk tolkning av bibelberättelsen är att det handlar om att ge sitt mest dyrbara, sitt liv, till Jesus. Man brukar säga att värdet av nardusoljan motsvarade ungefär en arbetares årslön. Att ge sitt allt till Jesus kan också användas som argument i livsstilsfrågor. Denna pentekostal-karismatiska narduseder som gestaltar sig i mitt material kan sägas handla om att den andliga renheten inte får befläckas. Denna pentekostal-karismatiskt sexuellt kopplade hedern är inte bara kopplad till familjen utan även till församlingen som kräver ett stort mått av renhet av sina medlemmar, inte minst de unga. Församlingen måste vara ren för att Gud ska kunna använda den, en renhet som är avhängig medlemmarnas privata helighet.

Den pentekostal-karismatiska konstruktionen av renhet och förlåtelse som jag finner den, kan sägas skilja sig från den hederskontext den tidigare forskningen beskriver. Genom att nådens dörr alltid verkar stå öppen för att vända om till den önskvärda livsstilen – utan vedergällning från systemet. Även om en förlorad oskuld före äktenskapet liknas vid att hoppa över ett stup finns exempel i mitt material på att oskulden i andlig mening kan sägas upprättas genom att den unga kommer fram till ungdomspastorn på gudstjänsten och bekänner sin synd och får förbön. Man kan däremot tänka att berättelser, som den förlorade sonen (eller dottern), kan ha svårt att rymmas inom ramen för annan hederskultur. Snarare skulle det förlorade barnet i värsta fall där kunna bli bragd om livet eller bli straffad på grund av den hederssynd som har begåtts – mot familjen. Det finns dock exempel i mitt material där man som ung riskerar att hamna på såväl föräldrars som andra personers »bönelistor«, vilket i praktiken handlar om att människor diskuterar den ungas livssituation och förhållanden med varandra under förvändningen att be för den unga så individens liv förändras till det bättre.

6.3.9 Kristen fromhetsheder

Inom den kristna hederskulturen i mitt material verkar det inte socialt sett vara lika enkelt att få nåd som i andlig mening. I mitt material kan det handla om att den ungas – eller familjens – förtroendekapital på nytt måste byggas upp i relation till församlingen, vilket kan ta tid.

³⁶¹ Wikan 2009 s. 12; Exemplet om äpplet återfinns bland annat i krönikan av Dahlén Gotting 2018.

Informanterna talar om att skämma ut sig och familjen i församlingskontexten, vilket var något som skulle undvikas. Den processen kan därför jämföras med den manligt kodade sharaf-hedern som handlar om de sociala omständigheterna som rang, anseende eller prestige vilket kan öka eller minska denna heder.

Min analys av materialet visar att förlåtelsen verkar vara teologiskt direktverkande inom pentekostal-karismatisk kontext, medan en andlig karriär som går i stöpet bygger på relationellt förtroende, vilket tar längre tid att bygga upp. Brott mot nardushedern kan alltså relativt enkelt bli förlåtet uppifrån förutsatt att individen vänder om från den inslagna livsstilen, men en nedsatt nardusheder påverkar individens sharaf-heder – eller som jag väljer att kalla den fromhetsheder – som avgör den andliga karriären i församlingen.³⁶²

Det kan liknas vid den process som förtroendevalda kan genomgå om de brustit på olika sätt i förtroende mot väljarna. I pentekostal miljö kan sex före äktenskapet eller att den unga på annat sätt orenar sig andligt – nardushedern – göra att det sociala förtroendet och anseendet, fromhetshedern, sänks – och den andliga karriären tar skada eller uteblir.

»Nyfrälsta« verkar i och med sin omvändelse få en stor portion av fromhetsheder med sig genom själva faktum att personen gått från mörker till ljus och bytt väg. I mitt material kan en andlig karriär snabbt göras i den kristna kontexten om personen sköter sina kort i livsstilsfrågorna rätt. Den karriären kan till stora delar byggas på berättelser om det tidigare livet och hur Gud förvandlat individen. Men om personen inte lever som församlingen förväntar sig, kan den andliga karriären gå i stöpet eller i alla fall behöva en nystart.

Det blir tydligt i mitt material att en nedsatt sexuellt kopplad nardusheder skadar den mer övergripande fromhetshedern som handlar om det kristna livets helhet. Hedern kan dock upprättas men är beroende av omvändelse – man kan inte tumma på helighetsstandarden och samtidigt åtnjuta full heder. Det heliga livet måste manifesteras i rätt synliga beslut, vilket ligger i linje med Tommy Davidssons forskning om den tidiga svenska pingströrelsen under Lewi Pethrus ledning.³⁶³ En person kan inte leva öppet som sambo och samtidigt sjunga lovsång på den pentekostal-karismatiska scenen. Eller för den delen vara öppet homosexuell – med mindre än att leva i celibat och verbalt ta avstånd från homosexuell utlevelse.

6.4 Analys av materialet utifrån modellen för pentekostal ecklesiologi

Jag ska nu analysera mitt insamlade material ur ett pentekostalt ecklesiologiskt perspektiv. I min undersökning om vad det är i pentekostal ecklesiologi som bidrar till hederskultur kommer fokus framför allt att läggas på intervjuerna. Jag utgår från de områden som kännetecknar kyrkosynen som jag redogör för i teoridelens kapitel 3.2 *Pentekostal ecklesiologi*, nämligen vad som kan sägas

³⁶² En *from* person beskrivs i Svenska Akademiens ordbok som någon: »för vilken livet innebär helgd, som fruktar Gud och hyser vördnad för det heliga, som i sitt handlingssätt och leverne följer religionens bud, gudaktig, gudfruktig«, vilket kan passa som ett kristet religiöst begrepp för *sharaf*.

³⁶³ Davidsson 2015 s. 216

konstruera en pentekostal ecklesiologi; betoningen på Bibelns auktoritet, Andens dop, Andens gemenskap, helighet, samt att pentekostal ecklesiologi i sin struktur är karismatisk och missionsinriktad. Alla dessa beståndsdelar återfinns i mitt material.

Vad dessa betoningar får för praktisk betydelse för den unga har jag valt att presentera i följande teman: bibelsynen gör föräldrarnas uppfostran strängare, vikten av helighet komplicerar och begränsar den ungas liv, karismatisk förståelse av världen leder till alternativ fostran, församlingens medfostrare av blivande »missionärer« påverkar ungdomen samt att familjens och församlingens beroende av varandra påverkar den unga. Det ligger i sakens natur att jag fokuserar på de förtryckande aspekterna av mitt material.

6.4.1 Bibelsynen gör föräldrarnas uppfostran av barnen strängare

Informanternas församlingsbakgrunder samt det undervisningsmaterial jag refererar, tar sin utgångspunkt i en pentekostal bibelsyn där Bibeln ses som gudomligt inspirerad, ofelbar i sin natur och har absolut högsta auktoritet i församlingen och den kristnes liv.³⁶⁴ I mitt material är de svenska predikanterna i den pentekostal-karismatiska kontexten övertygande i sin undervisning och slår fast att åhörarna, ofta ungdomar, ska få ta del av Guds vilja, av Guds ord etc. Inte sällan behöver predikanterna förklara för åhörarna att budskapet står i kontrast till samhällets norm. Det finns en medvetenhet om att den egna världsbilden ibland står väldigt långt från majoritetsbefolkningens.

Den fria bönen som i många fall sker i slutet av undervisningen med syfte att Gud ska verka i åhörarna utifrån predikan får en normativ funktion. Det märks exempelvis i den uttalade förväntan på heterosexuellt äktenskap. Den unga förväntas lämna sin far och sin mor, för att travestera Efesierbrevet 5:31, och hitta en person av motsatt kön att bli ett med i äktenskapet. Den pentekostala bibelsynen har gjort det besvärligt för informanterna eftersom föräldrarna agerat så bokstavligt i sin tillämpning av Bibeln.

Den pentekostala bibelsyn som kommer till uttryck i mitt material ger tydliga incitament till en patriarkal könsmaktsordning, vilket är en viktig byggsten i hederskulturer – inte minst en i form av en stereotyp maskulinitet.³⁶⁵ Min studie av litteraturen visar framförallt i den amerikanska pentekostal-karismatiska kontexten en föreskriven heder i hemmet med en tydlig patriarkal familjestruktur, med mannen som familjens överhuvud. Barnens så kallade »brist« på heder mot föräldrarna ses i kontexten som problematisk.³⁶⁶ Informanterna korrigerades inte sällan enligt just den modellen, ibland med demoniska förtecken. Könsmaktsordningen är stark i berättelserna i mina intervjuer och motiveras av Bibeln i predikan och undervisning.

Den hegemoniska maskulinitet som genusforskarna Raewyn Connell och James W. Messerschmidt definierar som »det mest idealiserade sättet att vara en man på och som kräver av

³⁶⁴ Arrington 1988

³⁶⁵ Hirdman 2012

³⁶⁶ Bevere 2008 s. 110

alla andra män att positionera sig själv utifrån« uttrycks inom exempelvis Hillsong. Uttrycken för hegemonisk maskulinitet, som också legitimerar könsmaktsordningen, gör sig tydlig – inte minst under församlingens mansdag med typiskt manligt könade artefakter såsom mekanisk tjur, motorcykel, bänkpress och boxningsmaskin.³⁶⁷

Ett anmärkningsvärt uttryck för denna Hillsong-maskulinitet kan sägas vara inslaget på scenen under mansdagen där en man skulle slå en annan man i bar överkropp med en fläskfilé som straff för att han förlorat en tävling om att äta bearnaisesås. Inslaget kan i sig tolkas som ett uttryck för den generella friare lågkyrklighet som finns i rörelsens samlingar, framför allt i den seminarieform som inslaget var en del av – och som kombinerar en lättsam ton med allvarsamma samtalsämnen. Pastorn, som själv på sina sociala medier visar upp jaktens dödade djur, uttrycker också explicit det som skulle kunna kallas en maskulinitets-ecklesiologi då ett syfte med dagen var att ge en motvikt till det som kan uppfattas som feminint med kyrkan. Den uttryckta maskuliniteten kan tolkas som en del i en könsmaktsordning som återfinns i pingströrelsen i stort.³⁶⁸ Denna, vad man skulle kunna kalla för »pingstmaskulinitet«, som följer av den könsmaktsordning som bibelsynen uppmuntrar till, återkommer även i församlingspastorernas konton på sociala medier där det kristna budskapet blandas med bilder tagna ur en klassisk machokultur med jakt, gevär, döda djur, kött som styckas och grillas, samt gym och kampsport. Pastorerna har tusentals följare, många av dem unga vuxna. Manskulturen som kommer fram i Hillsong-pastorns sociala medier speglar väl de värderingar som uttrycks under mansdagen i församlingen.³⁶⁹

Det är en klassiskt stereotyp bild av manlighet visas upp på pastorernas sociala medier som har många tusen följare. Bilderna ger uttryck för den komplexitet som den pentekostala maskuliniteten kan innebära. Å ena sidan den tämjde mjuke pingstmannen som avstår från alkohol, rökning, tatueringar, aggressivt beteende och utomäktenskapligt sex, å andra sidan en man med arbetarklassideal såsom machoidentitet med klassiskt manliga attribut som fysiskt mod och överordnad kvinnan.³⁷⁰

Det är också en patriarkal familjebild som förmedlas i pastorernas sociala konton, där fadern är familjens överhuvud och döttrarna ska skyddas genom våld från eventuella friare. På en bild höll en pastor upp ett skjutvapen när han beskrev hur dottern – som nu var gift – fortfarande var hans dotter, som han skulle skydda. Likheten med andra hederskulturer är påtaglig. Jag tycker mig se att det finns en osäkerhet i om läsaren ska tolka budskapet som ett skämt eller mer som ett hot. Den osäkerhet som skapas, eller det dubbla budskapet om man så vill, sänder signaler till familj och omgivning om att man inte riktigt kan veta, vilket i sig väcker en ovisshet.

³⁶⁷ Connell & Messerschmidt 2005 s. 832

³⁶⁸ Berg & Carlson 2013; Löfgren 2005

³⁶⁹ Maskens 2013 s. 6

³⁷⁰ Lindhardt 2012; Lindhardt 2015; Brusco 1995

6.4.2 Vikten av helighet komplicerar och begränsar den ungas liv

Den pentekostala ecklesiologins betoning på vikten av ett heligt liv återkommer i såväl predikningarna som i informanternas berättelser. Denna helighet, som jag kallar för fromhetsheder, utgör själva grunden till varför man kan tala om en kristen hederskultur. Kravet och förväntan på den unga att leva heligt liv – i alla dess former – kan ses som ett av de största incitamenten för hederskultur. Betoningen av den enskilda individens personliga frälsning gör att både undervisning och praktik ställer den unga inför stora livsval. Det är av yttersta vikt att varje barn i den pentekostal-karismatiska familjen blir frälst och lever ett liv som Gud har förutbestämt och planerat.³⁷¹ Eller som en av de amerikanska undervisningsböckerna slår fast: vikten av att bekräfta ungdomens sanna identitet som barn till *Kungars Kung*.³⁷² Hur påverkas ett barn av att förväntas leva som ett barn till *Kungars Kung*?

Inom ramen för helighet är den egna relationen till Anden också viktig, inte minst som identitetsmarkör.³⁷³ I informanternas berättelser är församlingen och dess medlemsfamiljers liv en kontrast till världen. De tillhör ett annat rike. Den karismatiska förståelsen av världen i mitt material leder till alternativ fostran, vilket jag utvecklar mer under nästa rubrik. Reglerna och förbuden utgör en central del av den religiösa praktiken där den andliga renheten till varje pris bör skyddas.

I predikningarna verkar det finnas en »ständig« rädsla att Andens lågor ska släckas, vilket måste motverkas.³⁷⁴ Det ställs därför (andligt) höga krav på barnen och ungdomarna i mitt material vilket uttrycks i den förväntade livsstilen, som tydligt begränsar den som växer upp i miljön. Den unga i min studie hittar i sin tur olika sätt att hantera systemet, för att skapa utrymme och luft för sig själv. Det kan handla om att smyga, leva dubbelliv eller spela på flera planhalvor samtidigt. Det gör vissa barn till väldigt skickliga »kameleonter« som lär sig navigera mellan olika världar och system. Flera informanter beskriver själva samtidigt att de växt upp i en naiv världsfrånvänd bubbla.

I de svenska predikningarna i mitt material framgår hur livsstilen bör vara för unga medlemmar. Frälsningen, andedopet och missionen där den personliga kallelsen spelar stor roll är en del av det som påbjuds. Sexualitetsundervisningens syfte är att hjälpa unga människor att växa i sin tro och hålla sig »rena« – så att församlingen på sikt slipper »städa«, som pastorn Danny Silk uttrycker det i den amerikanska kontexten.³⁷⁵ I den svenska predikantundervisningen finns en tydlig ton av just renhet, och i den förväntade praktiken finns explicita renhetsnormer att ta hänsyn till och att navigera inom som ung. När barnen växer upp till tonåringar kan det övergripande målet för församling och familj vara att den unga ska vara – likt bibelmetaforen av en ren brud – beredd att uppfylla kallelsen att förenas med Kristus, och inte med världen.³⁷⁶

³⁷¹ Alexander 2011 s. 274

³⁷² Silk 2013 s 135

³⁷³ Chan 2011 s. 73; Ervin 1987

³⁷⁴ Pinnock 2006 s. 161

³⁷⁵ Silk 2013 s 135

³⁷⁶ Alexander 2011 s. 274

Ett viktigt inslag i heligheten är den ecklesiologiska idén om att kyrkan är helig när medlemmarna lever heliga liv. Ungdomens enskilda renhet betonas, eftersom kyrkans helighet står i relation till den, ett krav som informanterna beskriver som slitsamt.³⁷⁷ Jag ser en kombination av den ungas enskilda ansvar och vuxenvärldens ansvar, att den unga tidigt underkastar sig renhetens mognadsprocess med det övergripande målet att lära sig att ta makten över själens fiender: världen, köttet och djävulen.³⁷⁸

Man kan tänka att ett sådant liv på flera sätt står i kontrast till det övriga samhället och den livsstil som andra ungdomar har även om det finns regler och påbud i samhället i stort. Men medan en ung person i Sverige behöver hålla sig inom lagens rāmärken och den sociala omgivningens påbudna regler, behöver de unga personerna i mitt material – som tillhör Guds heliga folk – därtill leva så att det behagar en helig gud. Renhetskravets praktik ökas också ytterligare om ungdomarna blir församlingsoffentliga genom ledaruppdrag, då de är uttalade förebilder för församlingens andra ungdomar. En röd tråd i mitt material är uppdelningen mellan att hålla helighetens standard som måttstock för livsföringen och samtidigt uppleva sig vara en ljum kristen som kompromissar med sin livsstil.³⁷⁹

I materialet växer en bild fram av att en del i helighetspraktiken handlar om att det är viktigt för föräldrarna att visa upp en enad from familj i kyrkan. Allt som kan bli en käpp i hjulet för detta måste till varje pris stoppas. Den enskilda spiritualiteten är också viktig att visa upp i konkreta handlingar. Flera informanter berättade hur de stressades av omgivningens krav på synlig frukt genom ett liv som dels skulle vara utåtriktat, dels helgat med stor närvaro i kyrkans verksamheter.³⁸⁰ Dessa krav på helighet komplicerar och begränsar den ungas liv.

Ur ett ecklesiologiskt perspektiv handlar det om att den unga behöver vara andligt ren för att kunna verka i sin kallelse och ta emot det som Gud lagt ner i personen som sedan ska vidare till andra personer till hjälp och frälsning. En klassisk pentekostal-karismatisk metafor om renhet är den om att »ingen vill bli opererad av en läkare med orena verktyg«, eftersom infektionsrisken är stor.

I litteraturstudien finns exempel på hur medlemmarnas avvikelser från de högt ställda livsstilskraven i amerikansk pentekostal-karismatisk kontext ses som orenheter som måste lämna församlingen när församlingen ecklesiologiskt liknas vid en grisfarm som skiljer medlemmarnas »avföring« från församlingen.³⁸¹ Som exempel tas bibelskoleparet som haft sex utanför äktenskapet, vilket beskrivs som en röra som församlingen behöver hjälpa till att städa upp i. I berättelsen, som utspelar sig på en bibelskola som många svenska ungdomar väljer att gå på, blir det också tydligt

³⁷⁷ Alexander 2011 s. 270, 275; Alvarsson 2014 s. 255

³⁷⁸ Alexander 2011 s. 270

³⁷⁹ Alexander 2011 s. 271

³⁸⁰ Davidsson 2015 s. 216

³⁸¹ Silk 2013 s. 130-132

att man utgår från att parets barn per se har en förbannelse från djävulen av skam eftersom det föddes utanför äktenskapet, som församlingens pastorer behöver bryta genom bön.

I berättelsen kopplas barnets sjukdom också till dessa utomäktenskapliga förbannelser som kunde brytas genom ytterligare bön från pastorererna – så att barnet blev friskt.³⁸²

6.4.3 Karismatisk förståelse av världen leder till alternativ fostran

I en pentekostal-karismatisk förståelse av världen är apostoliska tecken som helande, mirakler, profetia och tungotal självklara ingredienser.³⁸³ Pentekostal-karismatiska familjer har andra typer av uppdrag på jorden än andra familjer. Givet den ecklesiologiska förståelsen av uppdraget så kan frågor som inte skulle vara ett problem eller finnas på kartan i en annan familj, bli viktiga i uppfostran. Sådana är exempelvis att Aladdin i den tecknade filmen har en ande, eller att pokémonkort är demoniska, vilket i båda fallen innebar förbud för två av informanterna.

Den pentekostal-karismatiska förståelsen av Gud gör att man inte bara har andra problem än andra familjer utan också har andra typer av lösningar att tillgå i sin barnuppfostran. Ett sådant exempel är att ta hem en böneduk från kyrkan för att påverka sin tonåring att göra rätt val.³⁸⁴ Bön för – och med – barnen är en återkommande metod att vid sidan av regelsystemen hålla ordning på barnen.

I den kristna hederskulturen jag undersökt används Gud, i bred bemärkelse, som ett viktigt verktyg i barnuppfostran. Gud – och det som är kopplat till hans vilja – ska lydas, och att lyda är bland annat att leva enligt de påbud som förmedlas av vuxenvärlden genom föräldrar och församling. Det verkar också ha påverkat informanternas gudsbilder.

Vid sidan av en god gud som hjälper, beskriver informanterna en krävande gud som ser allt och som likt en domare straffar den som gör fel. Rädsla återkommer i informanternas berättelser om sin barndom, ytterst rädslan för att komma till helvetet – på grund av fel som de gjort – vilket blir en drivkraft att sköta sig. Rädslan för helvetet skiljer dessa barn från andra barn. Ett viktigt inslag i förståelsen av den kristna hederskulturen i mitt material är just idén om en reell andlig kamp som församling och familj står mitt i, där barnen är måltavlor för djävulen och hans angrepp. Givet en idévärld där barnen står under andlig attack och behöver beskydd, blir det logiskt varför föräldrarna i studien bör skydda barnet på alla sätt de kan – oaktat vad det omgivande samhället tänker och tycker.

Bilden i den svenska undervisningen av att det är hjärtan ska skyddas är viktig. En idé om hjärtats renhet utgör grundincitament för att hålla barn och ungdomar hårdare i familjens fostran än vad som är gängse i det omgivande samhället. Det är också en tydlig könsmaktsordning i den bild som

³⁸² Silk 2013 s. 28

³⁸³ Harper 1976

³⁸⁴ Intervju Sara 2019

förmedlas av hur barnen ska skyddas, där ett blogginlägg i svensk pentekostal-karismatisk kontext beskriver hur männen står längst ut i den andliga armén och kvinnorna innanför.

De mest anmärkningsvärda repressalierna i informanternas berättelser är demonutdrivning och utstötning ur familjen. De följer samma mekanismer: det orena behöver avskiljas från det rena. Demonen behöver lämna den ungas kropp och psyke, vilket sker genom hårdhänt utdrivning under övergreppslänkande former. Idén om att personer som har sex med varandra kan överföra sina andliga problem, som framkommer i sociologen Jessica Perssons intervjustudie med frikyrkoungdomar, återkommer även i mitt material. Likaså talet om orena andar som orsak till homosexualitet.³⁸⁵

Den hederskultur som blir synlig i mitt material rymmer också ett system som försöker eliminera aspekter av livet som riskerar att förleda till synd.³⁸⁶ Perssons slutsats om att en homosexuell person kan bli en främling i en pentekostal församling eftersom livsstilen i sig ifrågasätter rörelsens normer bekräftas mycket tydligt i min studie.³⁸⁷ En av mina informanter uteslöts ur familjen när den sexuella läggningen blev känd. Den orena homosexuella unga behöver avskiljas från familjegemenskapen för att inte dra skam över familjen som i sin tur kan orenas andligt eller ryktesmässigt – med risk för att förlora position eller andlig karriär. »Vad ska andra säga?» är en frågeställning som anspelar på rykten runt familjen som är central i föräldrarnas korrigerande av sina barn i min studie.

En annan idé som återkommer i mitt material handlar om en andlig utsatthet, en person som ställer sig utanför den påbudna livsstilen riskerar att vara ett lättare byte för djävulen. Därför behöver man hålla sig både andligt ren och till kollektivet som hjälper den unga till ett rent liv. Det är också så församlingen motiverar att den unga ska vara i församlingen – för att vara ett skyddat »får« som inte riskerar att irra sig bort från hjorden och vara skyddad från ulvar.³⁸⁸

6.4.4 Församlingens medfostrare av blivande »missionärer« påverkar ungdomen

Förväntan att varje enskild medlem ska missionera i sin vardag är väl synlig i de krav som presenteras i undervisningen jag undersökt men också i föräldrarnas fostran av mina informanter. De har en tydlig förväntan på sig – föräldrarna uppfostrar blivande missionärer och andliga ledare – och det är viktigt att stå till tjänst för kyrkan och världens frälsning.³⁸⁹ Att ungdomar uppmanas att le mot sina sjuka kamrater på pingströrelsens Nyhemskonferens för att de ska bli friska, är ett exempel på hur läran praktiseras i rörelsen.³⁹⁰ Ungdomsledaren som ledde mötet har gått på ovan nämnda amerikanska bibelskola Bethel School. Missionsperspektivet rymmer ett eskatologiskt fokus på att människor i den fallna världen ska inlemmas i Guds rike innan Kristus kommer åter,

³⁸⁵ Persson 2003 s. 51

³⁸⁶ Persson 2003 s. 65

³⁸⁷ Persson 2003 s. 67

³⁸⁸ Kennerberg 1996 s. 98

³⁸⁹ Harper 1976

³⁹⁰ Truedsson, Nyhemsveckan, 2018-06-16

vilket beskrivs som en stress som återkommer i en informants berättelse.³⁹¹ En informant blev förhörd av modern efter skolan om hur missionen gått under skoldagen. Andra informanter uppmanades att stå upp för Jesus i sin klass, trots att det innebar mobbing.

Ungdomar i den pentekostal-karismatiska församlingsverksamhet som jag undersökt är kallade till att vara vittnen för andra. Ytterst handlar det om att ta Guds kallelse på allvar och att leva ett liv som hedrar Gud. Den heder som är sanktionerad av Gud genom Bibeln, ses också som en nödvändighet för att kunna ta emot kraft, gåvor och tilltal från Gud. Fromhetshedern i mitt material är på olika sätt kopplad till annat kapital som makt och maktpositioner. I kyrkan påbjuds att hedra makten i form av församlingsledare och pastorer, vilket kan uttryckas i att medlemmar och anställda längre ned i hierarkin passar upp på ledarna. Medlemmarna ses i den meningen som barn som genom korrigerande behöver fostras för att inte komma på fall.

Ordningen i det andliga systemet i informantintervjuerna upprätthölls genom repressalier som följde på den ungas avvikelser från den förväntade livsstilen. Dessa kunde exempelvis bestå av korrigerande samtal – ofta med en ungdomspastor – genom att ge den unga skuld känslor samt hårdhänta bestraffningar när sådana bedömdes vara nödvändiga. Församlingen spelar i mitt material en viktig roll för att upprätthålla läran men också övervaka att den efterlevs i praktiken. Ungdomsledaren kan sägas ha en central roll i att undervisa och tillrättavisa den unga. Några av informanternas familjer använder församlingens ledare för korrigerande samtal med sina barn. Sådana korrigerande samtal upplevde informanterna som alltför nyfiket närgångna och gränsöverskridande – något som man behövde värja sig från. I samtalen med pastorn reproduceras den påbjudna livsstil som förkunnas i församlingen samt de specifika villkor i livsföringen som gäller för exempelvis någon som vill medverka på församlingens scen.

Mitt material visar att det är hög status att medverka och ta ansvar i församlingen med de fördelar det kan medföra i exempelvis exponering på scenen samt för den sociala positionen. Det är viktigt att som ung göra vad jag tidigare benämnt som en »andlig karriär« i församlingen.³⁹² En familj kan också göra en andlig karriär. Exempelvis kan föräldrar göra en ledarkarriär i församlingen, vilka i vissa fall är avhängig barnens skötsamhet. Den unga kan också förväntas gå i föräldrarnas andliga fotspår vilket kan upplevas pressande.

I mitt material finns exempel på att unga människor ärver föräldrarnas kallelse som vore det ett familjeföretag. Om föräldrarna investerat mycket i form av tid, engagemang och socialt kapital i detta andliga familjeföretag – som också kanske stängt andra vägar i livet – verkar det vara extra känsligt när den unga inte väljer samma väg eller aktivt lämnar församlingens sfär. Ungdomar som väljer föräldrarnas inslagna väg ses tvärtom på med stor uppskattning av församlingens medlemmar och ledare. Det blir tydligt i informantintervjuerna. Det verkar vidare vara viktigt att familjen ska ge ett sken av att vara enad och gudfruktig utåt i församlingsoffentligheten.

³⁹¹ Althouse 2016 s. 90-91

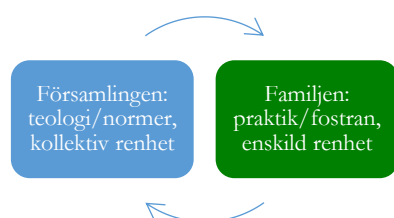
³⁹² Fesenmyer 2018

Samtidigt förekommer exempel i mitt material där det kan ses som positivt av församlingsledare när familjer konsulterar dem i uppfostringsfrågor för sina barn som hamnat på glid. Genom att söka pastorns råd tar föräldrarna indirekt avstånd från den ungas beteende som ofta strider mot församlingens praktik och som annars riskerar att fläcka ner familjens rykte.

I berättelserna fungerar den kristna skolan som församlingens förlängda arm, en helig allians mellan hem och skola som tydligt minskar den ungas utrymme och begränsar den naturliga kontakten med andra barn. Kontakten med andra barn kan även i sig vara problematisk då informanter i materialet som gick i den kommunala skolan berättar att de upplevdes som udda av omvärlden på grund av det religiösa livet i hemmet.

6.4.5 *Familjens och församlingens ömsesidiga beroende påverkar den unga*

7 Fig. 4 – Familjens och församlingens ömsesidiga beroende av varandra

I mitt material växer en bild fram av hur församlingen och familjen står i ett ömsesidigt beroende av varandra. Församlingen behöver aktiva medlemmar som kan ge av sin tid och ekonomi, för församlingens långsiktiga överlevnad. Det effektivaste sättet är att behålla församlingsfamiljernas uppväxande generationer kvar i församlingen. Församlingens långsiktiga överlevnad är också beroende av en andligt hög kvalitet som kräver att församlingen är ett rent verktyg som Guds verkställighet på jorden. Den andligheten är beroende av medlemmarnas enskilda renhet, som är en förutsättning för församlingens kollektiva renhet. Det gör att familjen och församlingen ömsesidigt är beroende av varandra. Församlingarna i min studie erbjuder sina familjer i församlingen en teologiskt förankrad uppfostran av barn och ungdomar, där förväntade normer och värderingar traderas och reproduceras. Föräldrarna undervisas av församlingen genom gudstjänster, konferenser och samlingar. Undervisningen kan fungera som draghjälp i familjens egen uppfostran av sina barn men det finns också en förväntan från församlingen att undervisningen ska tillämpas i familjen. Familjen och dess vardag blir på så sätt församlings-teologins primära praktik i vilken idén om det kristna familjelivet, med allt vad det innebär, ska förverkligas. I informanternas familjer präglats föräldrarnas religiösa övertygelse till stor del synen på barnuppfostran, det handlar i grunden om att behålla den unga på den rätta vägen – med slutdestination himlen. Den ungas frälsning och framtida kallelse verkar i min studie också vara ett starkt motiverande incitament för att forma och skydda så inget av det som Gud planerat går till spillo för barnet.

7 Diskussion

Jag kommer nu att diskutera mina resultat utifrån uppsatsens syfte att undersöka kristen hederskultur inom delar av det pentekostal-karismatiska fältet i svensk frikyrklighet, samt att granska relationen mellan hederskultur och kyrkosyn.

7.1 Kristen hederskultur – en variant av hederskultur

7.1.1 Om begreppet »kristen hederskultur«

I arbetet med studien har vikten av noggrannhet blivit alltmer tydligt för mig i användningen av begreppet hederskultur. Det kan vara hjälpsamt att hellre tala om begreppet i pluralis, hederskulturer. På samma sätt som hederskulturer har en viss kärna som är lika, visar forskningen att det finns en uppsjö lokala varianter av hederskulturer men med vissa liknande drag.

Det finns inte sällan vinnare och förlorare beroende på vilka begrepp som används. Ibland kan skammens funktion inom hederskulturer skymmas av just ordet heder. Pernilla Ouis föreslår istället att tala om skamrelaterat förtryck eftersom hon menar att skam bättre förklarar de mekanismer som motiverar förövaren att förtrycka.³⁹³ Mycket av det jag finner i min studie om kristna hederskulturer skulle också kunna sorteras in under skamkulturens mekanismer.

Ett sätt att beskriva vilken hederskultur man avser är att skriva en region som prefix före begreppet, exempelvis: arabisk hederskultur eller turkisk hederskultur. Det förutsätter dock en tydlig definition av den explicita hederskulturen, vilket i sin tur kräver en bredare definition av begreppet hederskultur. Ett annat sätt att typologisera är efter religion genom ett religiöst prefix såsom, muslimsk hederskultur eller kristen hederskultur.

Det är i den mångfalden av hederskulturer som jag föreslår att tala om begreppet kristen hederskultur eller varför inte kristna hederskulturer – eller som Ouis; kristna skamkulturer. Den kristna hederskulturen kan vara olika inriktad exempelvis pentekostalt inriktad och förslagsvis kallas pentekostal-karismatisk hederskultur eller pentekostalt kristen hederskultur. Eller varför inte luthersk hederskultur? Jag har tidigare i forskningsgenomgången konstaterat att det finns flera pentekostalismen, inte minst inom de pentekostala rörelserna själva, vilket också skulle kunna bryta ner hederskulturbegreppet i mindre beståndsdelar såsom neo-karismatisk hederskultur. Det är viktigt att vidga hederskulturbegreppet så att det inriktas på just den typen av hederskultur som avses utan att begreppet för den skull blir utslätat eller förlorar sin kärna.

Masoud Kamalis varning om risken för att grovt generalisera grupper i relation till talet om hederskultur kan vara på sin plats.³⁹⁴ Genom att jag sätter ihop hederskulturbegreppet med pentekostal-karismatisk kontext riskerar jag att generalisera gruppen pentekostal-karismatiker. Ändå finns det flera anledningar att tala om kristen hederskultur. För det första handlar det om att

³⁹³ Ouis 2015 s. 363

³⁹⁴ Kamali 2004

göra det tydligt att hederskulturer inte bara finns i regionerna kring Mellanöstern eller i en annan del av världen. En sådan förståelse kan påverka mötet med andra hederskulturer konstruktivt. Sett till värderingar kan en pentekostal-karismatisk inriktad familj ha mer gemensamt med en nyanländ muslimsk familj, än med sin svenska granne. Den insikten kan sägas vara hela studiens ärende. En fråga att fundera över är var den pentekostal-karismatiska värdekonservativa delen av befolkningen hamnar på värderingsundersökningar såsom World Values Surveys kulturkarta? Troligtvis inte längst upp till höger där de nordiska länderna i vanliga fall brukar ligga, bland sekulära värderingar och individualism.

För det andra är det viktigt att tala om kristna hederskulturer för att förstå vilka mekanismer såsom världsbild som ligger bakom människors sätt att agera i den pentekostala-karismatiska praktiken. Den kan bli mer logisk för den utomstående om man förstår den teologi som predikas. Min jämförelse av de olika hederskulturerna ger vid handen att flera saker förenar synsätten inom respektive hederskultur. En pentekostal-karismatiskt religiös person och religiös muslim skulle nog sätta ordet *synd*, eller motsvarande arabiska ordet *haram*, på flera liknade fenomen och handlingar i samhället.

Den värdekonservativa sexualmoralism som Pernilla Ouis beskriver i islams möte med det liberala Sverige, finner jag också i min studie om pentekostal-karismatiskt kyrkoliv. Det framkommer även i mitt material en social problematik hos mina informanter som, likt muslimerna i Ouis studie, lever i spänningsfältet mellan en tillåtande sexualliberal miljö och den traditionella, konservativa och repressiva miljön. Även i den kristna hederskulturen som jag har undersökt är de heliga texterna mycket betydelsefulla för att exempelvis förstå den religiösa sexualmoralen.³⁹⁵ I mitt material är det också tydligt att sexualitetens enda tillåtna form är inom det heterosexuella äktenskapet; utom- och föräktenskapliga förbindelser är även strängt förbjudna i den pentekostal-karismatiska livsstilen. Konsekvenserna av normbrott skiljer sig dock åt.

Mina resultat ligger i linje med Rúna í Baianstovus idéer om att hederskulturens kännetecken inte skiljer sig från många religiösa och konservativa sammanhangs konventionella normer.³⁹⁶ Det är just dessa konventionella normer som jag kallar kristen hederskultur. Resultatet ligger också i linje med det Omar Makram skriver om att det krävs en förändring av de moraliska värderingarna som ligger till grund för förtrycket för att minska det.³⁹⁷

Sammanfattningsvis finns grundläggande likheter mellan hederskulturerna jag jämför, inte minst ifråga om hur man uppfattar världen. Däremot skiljer sig bitvis utövandets praktik. Ett sådant exempel är bland annat graden av våld. I den kristna hederskulturen jag undersökt förekommer exempelvis inte hedersmord såsom i annan hederskultur. Nådens mekanism och funktion förefaller vara större i den kristna hederskulturen – och därmed kan behovet av vedergällning tänkas vara

³⁹⁵ Ouis 2009 s. 353

³⁹⁶ Baianstovu 2017 s. 70

³⁹⁷ Makram 2019

mindre. Men sett till Siv-Britt Björktomtas modell för hedersrelaterat förtryck som ett kontinuum bör inte gradskillnaderna mellan hederskulturernas praktik förringas. Modellen beskriver hedersrelaterat förtryck som något sammanhängande som inte endast utgörs av bara ett slags handlingar eller fenomen utan rör sig från ringa till grova uttryck för förtryck.³⁹⁸ Till synes ringa förtryck i kombination kan tillsammans öka risken för ohälsa för den som blir utsatt.

Det är också tydligt att informanterna själva uttrycker att det finns kristen hederskultur som de varit en del av. Samtidigt friskriver de indirekt sina föräldrar från helhetsansvar eftersom informanterna ser att föräldrarna varit en del av ett större system som de inte kunnat hantera på ett annat sätt än de gjort. Informanterna verkar på så sätt ha ett reflekterande förhållningssätt till vad de varit med om.

7.1.2 Kristen hederskultur – försök till definition

Jag kommer nu att försöka att definiera kristen hederskultur utifrån min studie. Jag använder mig av begreppet i singularis för att det ska vara mer användbart.

Kristen hederskultur är ett begrepp för religiösa och kulturella mönster med normer, regler och påbud, ofta utifrån en biblicistisk bokstavstro, som på olika sätt riskerar att inskränka människors fri- och rättigheter. Motivet till lydningen handlar ytterst om det kristna livets största uppgift att hedra Gud. I den kristna hederskulturen kan karismatiska inslag förekomma utifrån en bild av världen av ett pågående andligt krig där församlingen spelar huvudrollen. Central är även idén om den dubbla utgången från jordelivet, himmel eller helvete. Hederskulturens praxis uttrycks framför allt genom den personliga fromheten i liv och lära. Denna fromhetsheder utgår från att helga Gud med hela sitt liv. Den kommer främst till uttryck i ett leverne som utgår från en bokstavsläsning av Bibelns bud, samt betonar att dela med sig av Guds kärlek och frälsning till andra medmänniskor.

Som en del i fromhetshedern betonas de sexuella renhetsidealen som jag kallar nardusheder. Att inte följa de sexuella renhetsidealen kan liknas vid att »gå mot ett stup» och falla ner för det«, eller vara »ett äpple som människor äter av och till slut bli en äppelskrutt som ingen vill ha«. De sexuella begären ses som en eld som behöver en eldstad i form av ett heterosexuellt äktenskap, för att elden inte ska sprida sig och bränna ner hela huset. Motivet till att vara andligt ren handlar om att behaga Gud, skyddas från djävulens attacker, samt att vara en av Anden ledd missionär redo att dela evangeliet till vem helst man än möter.

Kristet hedersförtryck uppstår framför allt mot den som inte lever upp till den kristna hederskulturens värderingar och förväntningar, inte minst vad gäller samlevnadsfrågornas renhetsideal. Förtrycket kan ske såväl proaktivt som reaktivt genom undervisning om Guds vilja, korrigeringar enligt församlingens lära, förbön eller hot om att hamna i helvetet eller att vara i

³⁹⁸ Björktomta 2017

djävulens makt. I hemmet kan det ske genom makt i Guds namn och en hård fostran som skiljer sig från samhällets gängse syn på uppfostran. Ytterst kan man bli utfrysad ur familj och församling.

Den kristna fromhetshedern kan sägas vara särskilt viktig för den som gör andlig karriär i församlingen. Det som skiljer kristen hederskultur som jag undersökt från andra hederskulturer kan exempelvis vara gradskillnader i förtrycket. En anledning kan vara att nåden finns som en reell och verksam tillgång i kristen hederskultur. Den är dock avhängig den enskildas ånger och avståndstagande från sin synd definierad enligt de normer som församlingen undervisar. Då kan det tidigare levernet – som man tar avstånd från – vara en tillgång som kan ge Gud ära och bygga upp andra.

7.1.3 Kristna hederskulturer har sitt arv i den svenska kyrkotukten

Den kristna hederskulturen i vilken respekten för Guds ordningar är centrala, har bäring på den historiska hederskulturen i Sverige som delvis var uppbyggd kring Bibeln. I den kulturen där staten och kyrkan var tätt sammanvävda, stod kyrkan för Guds reprimander på jorden. På samma sätt som hänvisningar till Bibeln görs i dag inom den kristna hederskultur jag undersökt, gjordes det även i den svenska historien i exempelvis sexbrottsdomar.³⁹⁹ Det finns också paralleller mellan mitt material och incitamenteten hos föräldrar i den svenska hedershistorien. Familjer som fostrar sina barn hårdare än den liberala staten, förekommer även i mitt material.

Ur ett ekklesiologiskt perspektiv finns kopplingar mellan den kyrkosyn som tillämpade avancerade system för kyrkotukt och den moderna pentekostal-karismatiska kyrkotukt som finns i mitt material. Den kristna hederskulturen som jag finner i den svenska pentekostala-karismatiska kontexten har haft en god jordmån att växa ur genom såväl Svenska kyrkans arv av kyrkotukt som väckelserörelsernas fromhets- och renhetsideal.

7.2 Kyrkosyn och kristen hederskultur

Det tydligare svaret på frågan om vilka drag som kan sägas legitimera kristna hederskulturer i en pentekostal-karismatiskt inriktad kyrkosyn, är renhetsidealen, som in sin tur tar sin utgångspunkt i en föreställning om Bibelns auktoritet som rättesnöre för livet.

7.2.1 Kyrkosynens inverkan på kristen hederskultur

Renhetsidealen kommer bland annat från synen att församlingen måste vara helig eftersom den är Guds redskap i världens frälsning. Den är en del i idén om en andlig realitet där djävulen går omkring som ett rytande lejon och letar efter något att sluka. Det är inte bara viktigt att vara ren, det är livsnödvändigt för att behaga Gud och kunna vara ett rent redskap i hans hand. Renhetsidealen hänger också samman med den missionsidé som är starkt förknippad med

³⁹⁹ Johansson 2005 s. 77-80

uppdraget som kristen. Idéen bakom renhetsidealen handlar om att människan inte kan bli ren på egen hand – det krävs en frälsare och nåd – men så långt det kommer an på människan själv finns ett eget val att göra utifrån Bibelns tydliga vägledning, som ska efterföljas. I den amerikanska boken om sexuell renhet för män sammanfattas idén i uppmaningen: »Gud är din Fader, och han förväntar sig lydnad».⁴⁰⁰

Samlivsfrågorna som jag valt att kalla *nardusbeder* blir det tydligaste området där pentekostal-karismatiska miljöers självförståelse bidrar till kristen hederskultur i mitt material. Det är också i dessa frågor som hederskulturens armar sätter de tydligaste gränserna. Frågorna blir en brännpunkt eftersom de hänger så tätt samman med livsval som per se blir ett slags yttre statement över såväl gudssyn som bibelsyn – en tydlig signal för den som förstår om man är innanför eller utanför gemenskapen. Renhetsidealen återkommer även igen på andra områden som handlar om prioriteringar och vad man lägger sin tid och sina resurser på, där det eftersträvansvärda och fromma är att stå till Guds förfogande i allt.⁴⁰¹ Det ligger också i linje med Mariet Ghadimi och Serine Gunnarssons resultat om att ungdomar som upplever att de förväntas vänta med sex tills de gifter sig också upplever andra inskränkningar och begränsningar.⁴⁰²

Inom ramen för det kristna livets fokus på Gud och hans vilja finns också idéer om vem man umgås med och varför. Vikten av helighet på olika områden komplicerar och begränsar den ungas liv. Det mesta i livet faller tillbaka på och jämförs med människans grundläggande syfte att ha »koinonia» med Gud och Andens gemenskap som är församlingen, samt uppdraget att missionera denna Guds väg för mänskligheten innan Jesus kommer tillbaka och hämtar sin församling. Allt annat blir i den meningen sekundärt.

Bibeln och dess auktoritet spelar också en stor roll för den kristna hederskulturen jag undersökt. Den bokstavliga tillämpningen förekommer i de predikningar som finns i mitt material i vilka det tydligt betonas att Guds vilja är enkel – med hänvisning att det står ordagrant i Bibeln. »Svårare än så är det inte» är ett vanligt resonemang som återkommer i predikningarna. Varianter av den bokstavliga tron praktiseras också i den sociala kontexten inom församling och familj. Listan i mitt material är lång över kraven för den som på riktigt vill kalla sig »kristen». Nåden är samtidigt stor för den som vill vända om från sitt leverne och fortsätta den kristna livsstilen så som den är påbjuden. Sammantaget verkar bibelsynen göra föräldrarnas uppfostran strängare än andra föräldrars. Samtidigt verkar ett slags good enough-hållningens praxis finnas att tillgå i hemlighet för den som inte orkar leva upp till de teologiska kraven – eller helt enkelt valet att leva dubbelliv. Dock till priset av ett skavande samvete.

I kyrkosynen ingår också en större betoning av andlig karismatik, idén om att Anden ger den kristna människan övernaturliga gåvor som ska brukas för gudsríkets utbredning och uppbyggnad.

⁴⁰⁰ Arterburn, Stoeker & Yorkeys 2012 s. 80

⁴⁰¹ Ferreira 2019

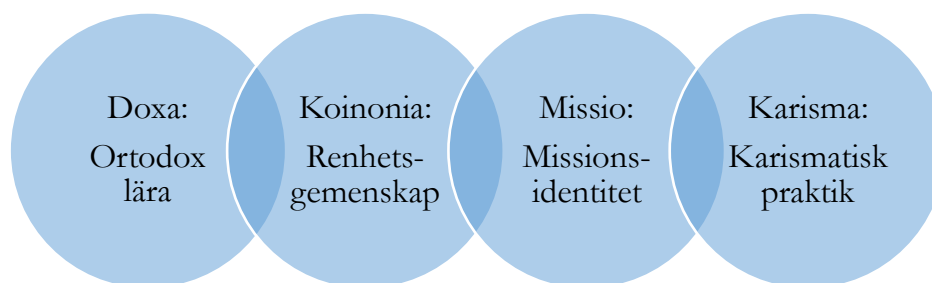
⁴⁰² Ghadimi & Gunnarsson 2019 s. 49

Kyrkosynen inkluderar såväl demoner som andemakter, vilka ses som realiteter som församlingen har att strida mot med sina andliga vapen. Den karismatiska förståelse av världen leder till alternativ fostran då kyrkosynen gör att man uppfattar andra orsaker till problem än det omgivande samhället gör. Den karismatiska betoningen och förståelsen av världen tar stor plats i den pentekostala kontexten och utgör själva identiteten som särskiljer kyrkosynen gentemot andra kristna orienteringar.

7.2.2 Hur kan en modell för hedersrelaterad ekklesiologi se ut?

Vad i ekklesiologin i mitt material kan sägas vara det som utgör hedersrelaterade komponenter? En modell för hedersrelaterad ekklesiologi fångar upp den ekklesiologi som i mitt material bidrar till förtryckande strukturer.

Fig. 5 Modell för hedersrelaterad ekklesiologi

I materialet framkommer följande hedersrelaterade komponenter som jag tillsammans utgör vad jag kallar för hedersrelaterad ekklesiologi:

1. *Doxa: En ortodox lära.* Det för församlingen uppenbarade gudsordet utgör auktoritet och rättesnöre i församlingen och i världen. Det är odiskutabelt. Den ortodoxa tolkningen av läran som direkt är given av Gud till sin församling fungerar som incitamentet till konservativa levnadsregler. Hänvisningen till Guds ord är fundamental i den kristna hederskultur jag undersökt.

2. *Koinonia: En gemenskap som kräver Guds renhet.* Såsom Gud är helig måste hans församling också vara det. Och så som Guds församling är ren, måste också den enskilda medlemmen vara det. Denna renhetens ekklesiologi gör att församlingen på Guds order måste tuktas enligt de läror som undervisas – för att kunna överleva och bära frukt. Det påverkar i mitt material den enskilda medlemmen som förväntas att leva enligt församlingens mycket högt uppsatta standard. I min studie riskerar respekten för den personliga integriteten bli underordnad församlingens längtan efter renhet. Sociala hierarkier byggs utifrån medlemmarnas renhetskapital, så kallad fromhetsheder.

3. *Missio: Församlingens främsta identitet som missionerande.* Den ekklesiologiska grundidén om församlingen som vägen till himlen gör att människors personliga frälsning är central i uppgiften. Medlemmen förväntas själv bli frälst för att sedan kunna frälsa andra, ibland i den världsvida missionen. I mitt material förutsätts att prioriteringarna i livet utgår från denna grundläggande evangelisationsidé. Den missionsiver som finns i församlingen kan samtidigt skapa miljöer som

riskerar att göra människor till objekt för lära, uppgift och statistik. Sambandet i min studie är tydlig mellan församlingen som ett rent missionsverktyg i Guds hand och uppdraget att frälsa människor och göra dem till lärjungar. Att vara kristen är ingen privatsak utan en kollektiv livsstil som ytterst kräver allt av medlemmen.

4. *Karisma: Församlingen som karismatisk praktik.* Maktutövningen i praktiserandet av karismatiken, alltså idén om enskilda människors gåvor från Gud att exempelvis bota sjuka eller profetera Guds ord, utsätter medlemmarna i min studie för risker då rättssäkerheten är låg och ledarskapet starkt. Som medlem vill man inte ifrågasätta Gud. Brott mot församlingens normer innebär sociala konsekvenser för den enskilda. I en ecklesiologi som tar sin utgångspunkt i församlingen som en helig gemenskap som ska bevaras ren, kan brott mot uppsatta normer få konsekvenser, framför allt i socialt avseende men även i form av indirekt hot om Guds konsekvenser, vilka kan få den enskilda personen att foga sig.

Flera av faktorerna i modellen för hedersrelaterad ecklesiologi kan till synes verka höra till ett traditionellt församlingsliv. Men risken för hederskultur kan bli större när de praktiseras tillsammans och i ett högt tonläge i församlingen. Det som skiljer den hedersrelaterade ecklesiologin i mitt material från annan ecklesiologi är den betydande ökande risken för skam- och skuldmiljöer.

7.2.3 En ecklesiologisk studie med hederskulturperspektiv – en diskussion

Det ecklesiologiska studiet fungerar väl för studiet av kristen hederskultur. Idéerna bakom pentekostal-karismatiska förståelser av att vara kyrka och vad det praktiskt kan få för konsekvenser i en persons liv, utkristalliseras i min studie. Att studera teologin bakom att vara »Guds församling«, med bäring på hederskulturer, kanske också skulle kunna tillämpas i exempelvis islamska församlingar. Ett intressant studium inte minst då det har saknats studier av islamisk ecklesiologi. En förklaring kan vara att muslimska länder inte har varit tillräckligt sekulariserade för att göra religiösa ledare och dess församlingar föremål för akademiska studier.⁴⁰³

I min studie manifesterats såväl enskilda församlingars undervisningspraxis såsom hur den med egna ord påverkat informanternas liv. Ecklesiologin har varit till hjälp för att se vilka funktioner som kan verka förtryckande för unga människor i pentekostal-karismatisk miljö genom att blottlägga den kyrkosyn som finns bakom fenomenet i församlingen. Det ökar förståelsen för den pentekostal-karismatiska praktiken och dess prioriteringar. För en pentekostal-karismatisk kristen vars församling identifieras som hederskultur kan påståendet männe uppleveras smärtsam och provocerande. Andra kan välkomna hederskulturbegreppet som något positivt laddat. Jag menar att hederskulturbegreppet kan vara till hjälp för den pentekostal-karismatiska rörelsen för att förstå varför människor kan riskera att fara illa i dess sfär.

⁴⁰³ Matsuzato & Sawae 2010 s. 331-332

Jag har undersökt den kristna hederskulturen i mitt material ur ett kulturellt perspektiv eftersom jag velat fånga den pentekostala-karismatiska kyrkokulturens religiösa värderingar och föreställningar utifrån idén att de är en viktig faktor för att förstå hur individerna agerar inom sfären.⁴⁰⁴ Jag menar att baksidorna i den kristna pentekostala gemenskapens ecklesiologiska »vara« på så sett blivit blottlagda genom studien. Dess ecklesiologiska »göra« har studerats genom den praxis som informanterna mött men också genom den livsstil som påbjudits i undervisningen. I analysen finns också inslag av ett könsperspektiv som ger vid handen att religionen är med och bidrar till patriarkala strukturer.⁴⁰⁵ Ecklesiologin formar en kultur som i sin tur formar både individer och gemensamma praktiker.

En fråga jag fått tillfälle att reflektera över under processens gång, är hur jag förhåller mig till omständigheten att jag undersöker *förtryck* i pentekostal-karismatiska församlingar som samtidigt är en del av rörelser som gör mycket *gott* för många människor i samhället. På samma sätt som jag funnit personer som upplevt sig förtryckta av strukturer och läror i kontexten, har jag mött många positiva utsagor om hur församlingarna hjälpt människor på olika sätt, inte minst diakonalt.

Jag landar i att det inte är någon motsättning i att jag undersöker något negativt laddat i en kontext som också producerar mycket gott till sin omvärld. Tvärtom ser jag det som en styrka att blottlägga faktorer som kan utgöra risker i det som också är till samhällsnytta. Mina tankar går till Svensk Insamlingskontroll som granskar de organisationer som upprätthåller ett 90-konto, så att kvaliteten kan upprätthållas.

7.2.4 Slutsatser

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka kristen hederskultur inom delar av det pentekostal-karismatiska fältet i svensk frikyrklighet samt att granska relationen mellan hederskultur och kyrkosyn.

Min huvudfrågeställning handlar om hur pentekostal-karismatisk ecklesiologi bidrar till kristen hederskultur. Min slutsats är att ecklesiologi kan skapa en jordmån för hederskultur. På frågan om vilka drag som kan sägas legitimera kristna hederskulturer i pentekostal-karismatiskt inriktade kyrkosyner är svaret i mitt material framför allt renhetsidealen, vilket jag benämner som nardusheder, ett begrepp som anspelar på det feminint laddade arabiska ordet *namusheder*.

Renhetsidealen tar i sin tur utgångspunkt i en föreställning om Bibelns auktoritet som rättesnöre för livet. Jag kallar detta för *hedersrelaterad ecklesiologi* som jag menar karakteriseras av en ortodox bibellära, en gemenskap som kräver Guds renhet, en stark församlingsidentitet som missionerande, samt en karismatisk praktik.

Det går sett till mitt material att tala om kristen hederskultur, framför allt om man vidgar hederskulturbegreppet till att omfatta hederskulturer i pluralis. Det kan dock krävas ett

⁴⁰⁴ Mojab 2004

⁴⁰⁵ Eldén 2003

typologiarbete eftersom debatten har kommit att fokuseras kring användandet av det snävare hederskulturbegreppet som kan upplevas stigmatiserande och därmed problematiskt. Det offentliga samtalet skulle i viss mån vara hjälpt av ett utvidgat hederskulturbegrepp som innefattar olika typer av hederskulturer utan att för den skull urvattna begreppet. Av samma anledningar behövs kan fler begrepp och definitioner av olika typer av »kristna hederskulturer« behövas.

På frågan om vad som karaktäriserar en kristen hederskultur utgörs den kristna hederskulturen jag undersökt i svensk pentekostal-karismatisk kontext av en stark betoning av Guds helighet, vilken ger direkt inverkan på den enskildas egen helighet. Därför är renhetsidealen särskilt betonade i den kristna hederskultur jag undersökt. Med mitt urval går det inte att säga något om hur vanligt förekommande fenomenet är i stort men renhetsidealen återkommer i såväl undervisning som i de flitigt besökta sociala medierna jag hämtat material från. Mitt material berör uppväxter på 1990-talet och 2000-talet men också predikningar och undervisning i nutid.

I min studie verkar kyrkosynens renhetsideal förtryckande för den enskilda unga i den pentekostal-karismatiska kontexten vars liv i större eller mindre omfattning begränsas. Kraven på att själv vara ett Guds vittne är tunga för den som växer upp i den kristna hederskultur i de pentekostal-karismatiska kontexter jag undersökt. Med förväntningarna på missionen kommer kraven på att prioritera sin tid och lägga annat åt sidan. Den karismatiska förståelsen av att vara kyrka gör också att den unga kan riskera att bevittna eller själv utsättas för andliga övergrepp i Guds namn. Hederskulturen förstärks av de machoideal som förmedlas av pastorer i sina sociala medier.

7.2.5 Fortsatt forskning

Jag ser framför allt att forskning behövs om former för hur samhället på bästa sätt kan möta behov hos individer som växer upp i församlingar som präglas av hedersrelaterad ecklesiologi och som kan riskera psykisk ohälsa. Hur kan samhällets vård- och socialtjänstinstitutioner förstå och bemöta föräldrar som exempelvis upplever sina barn som besatta av onda andar? Det behövs mer också forskning om hur samhällets olika funktioner kan se signaler och förstå idévärlden bakom denna minst sagt ibland tabubelagda karismatiska livshållning.

8 Referenser

TRYCKTA KÄLLOR

- Abu-Lughod, L. (1986). *Veiled sentiments. Honor and poetry in a Bedouin society*. Berkeley: University of California Press.
- Ahmadi Lewin, F. & Lewin, B. (2003). Sexualitet och heder: identitetskris hos unga människor med utländsk bakgrund. I Nader, A. (red.) *Ungdom, kulturmöten och identitet*. Stockholm: Liber.
- Alexander, K. E. (2011). The holiness of the Church: an analysis of Wesleyan-Pentecostal thought. *International Journal for the Study of the Christian Church*, 11, s. 269-278.
- Alm, D. (2018). Låt ditt inre lova Herren. *Tidningen Pingst*, 2018-1.
- Althouse, P. (2016). Towards a Pentecostal Ecclesiology: Participation in the Missional Life of the Triune God. I Green, C. (red.) *Pentecostal Ecclesiology*. Boston: Brill.
- Alvarsson, J. Å. (2014). *Om pingströrelsen : Essäer, översikter och analyser*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Aronson, T. (2013). Pentekostalismen i världen och i Sverige: introduktion och översikt. I Alvarsson, J.-Å. (red.) *Pentekostalismen i Sverige på 2000-talet. Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2012–2013*. Uppsala: Institutet för Pentekostala Studier.
- Aronson, T. (2019). Den karismatiska väckelsen i nutid. *Budbäraren*, den 1 november.
- Arrington, F. L. (1988). Hermeneutics, historical perspectives on pentecostal and charismatic. I Burgess, S. M. & McGee, G. B. (red.) *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Michigan, Zondervan: Grand Rapids.
- Baianstovu, R. (2017). *Heder : hedersrelaterat våld, förtryck och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bergh, J., & Carlson, A. (2013). *Jämställdhet i pingströrelsen : Informella och formella hinder för kvinnor*. Stockholm: Pingst Ung.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2012). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bexell, O. (2000). Om kyrkans praxis och dess teologi. I Bexell, O. (red.) *Kyrkovetenskapliga forskningslinjer : En vetenskapsteoretisk översikt*. Lund: Studentlitteratur.
- Bird, F., & Lamoureux Scholes, L. (2014). Research Ethics. I Stausberg, M. & Engler, S. (red.) *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. London/New York: Taylor & Francis Ltd.
- Björktomt, S.-B. (2007). *Personalens möten med utsatta flickor – arbete mot hedersrelaterat våld*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Bretherton, L. (2012). Coming to judgment: Methodological reflections on the relationship between ecclesiology, ethnography and political theory. *Modern Theology*, 28(2), s. 167-196.
- Brodd, S.-E. (2000). Ecklesiologi och ecklesialitet : Kyrkovetenskap ur dagens uppsalaperspektiv. I Bexell, O. (red.) *Kyrkovetenskapliga forskningslinjer : En vetenskapsteoretisk översikt*. Lund: Studentlitteratur.
- Brodd, S.-E. (2012). Ecklesiologi — studiet av kristen gemenskap: Några tankar kring ett studium av svensk pingströrelse. I Solinger, U. (red.) *Församlingsyn i pingströrelsen : Rapport från ett seminarium*. Uppsala: Institutet för Pentekostala Studier.

- Brodd, S.-E. (2015). Ecclesiology Under Construction. A Report from a Working-Site. i S. Fahlgren, & J. Idestrom, *Ecclesiology in the Trenches: Theory and Method under Construction*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Brusco, E. (1995). *The Reformation of Machismo: Evangelical Conversion and Gender in Colombia*. Austin: University of Texas Press.
- Bryman, A. (2006). *Sambällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: LibeR.
- Caffaro, F., Ferraris, F., & Schmidt, S. (2014). Gender Differences in the Perception of Honour Killing in Individualist Versus Collectivistic Cultures: Comparison Between Italy and Turkey. *Sex Roles*, 71(9–10), 296–318.
- Carbin, M. (2010). *Mellan tystnad och tal – flickor och hedersvåld i svensk offentlig politik*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Cedersjö, B. (2012). Dags att sluta säga »frikyrklig«? *Dagen*, den 4 maj.
- Chan, S. (2011). *Pentecostal ecclesiology : An Essay on the Development of Doctrine*. Dorset: Deo Publishing.
- Coleman, S. (2007). *The globalisation of charismatic Christianity. Spreading the gospel of prosperity*. Cambridge: Cambridge University Press
- Connell, R. & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society*, 19(6), s. 829-859.
- Connell, R. (2008). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Coulter, D. M. (2007). The Development of Ecclesiology in the Church of God (Cleveland, TN): A Forgotten Contribution? *Pneuma*, 29(1), s. 59-85.
- Creswell, J. W., & David Creswell, J. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. London: Sage.
- Cronlund, K. (2004). *Människan socialt och kulturellt*. Stockholm: Bonniers utbildning
- Dagen (2020). Omdiskuterade bönekonferensen Nordens kallelsestund genomförs i helgen. *Dagen*, den 13 mars.
- Dagen. (2013). Kan man lova livslång trohet i 20-årsåldern? *Dagen*, den 14 maj.
- Dagen. (2016). Så har Bethel i USA blivit en svenskskola. *Dagen*, den 26 februari.
- Dahlén Gotting, A. (2018). Skammen, skulden och sexet. *Sändaren*, den 30 januari.
- Davidsson Bremborg, A. (2014). Interviewing. I M. Stausberg, & S. Engler, *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. London/New York: Taylor & Francis.
- Davidsson, T. H. (2015). *Levi Petrus' Ecclesiological Thought 1911-1974: A Trans-denominational Pentecostal Ecclesiology*. Boston: Brill.
- de los Reyes, P. (2003). *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverkets skriftserie.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Dodd, P. (1973). Family Honor and the Forces of Change in Arab Society. *International Journal of Middle East Studies*, 1(4), s. 40-54.
- Dusing, M. (1994). The New Testament Church. I Horton, S. J. (red.) *Systematic Theology. A Pentecostal Perspective*. Springfield/MO: Gospel Publishing House.
- Edgardh, N. (2001). *Feminism och liturgi – en ecklesiologisk studie*. Stockholm: Verbum.
- Ekström, S. (2005). Vad vill mord säga? I Johansson, K. (red.) *Hedersmord : Tusen år av hederskulturer*. Stockholm: Historiska media.

- Eldén, Å. (2003). *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Eriksson, C., Eriksson Baaz, M., & Thörn, H. (1999). *Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.
- Ervin, H. M. (1987). *Koinonia, Church and Sacraments: A Pentecostal Response? A Pentecostal position paper read at the International Roman Catholic-Pentecostal Dialogue in Venice, August 1–8, 1987*. Venice: International Roman Catholic-Pentecostal Dialogue.
- Essén, C. (2008). *Sektbarn : ett reportage om de utvalda för paradiset*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Fahlgren, S. (2015). Studying Fundamental Ecclesial Practices. I Fahlgren, S. & Idestrom, J. (red.) *Ecclesiology in the Trenches: Theory and Method under Construction*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Ferreira, F. (2019). Medberoendet premierades av kyrkan. *Dagen*, den 2 maj.
- Fetner, T. (2005). Ex-gay rhetoric and the politics of sexuality: The Christian antigay/pro-family movement's "Truth in Love" ad campaign. *Journal of Homosexuality*, 51(1), s. 71-95.
- Fesenmyer, L. (2018). Pentecostal pastorhood as calling and career. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 24(4), s. 749-766.
- Flick, U. (2006). *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Ghadimi, M., & Gunnarsson, S. (2019). *UNG 018 : En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala*. Uppsala: TRIS Tjejer's rätt i samhället.
- Grace, A. P. (2008). The charisma and deception of reparative therapies: When medical science beds religion. *Journal of Homosexuality*, 55(4), s. 545-580.
- Green, S. (2011). Församling och medlemskap ur ett bibelteologiskt perspektiv. I Alvarsson, J.-Å. (red.) *Medlemskap : En tvärvetenskaplig studie av medlemskap i pingströrelsen*. Uppsala: Institutet för Pentekostala Studier.
- Grutzky, E., & Åberg, L. (2013). *Heder och samvete : en bok om hederskultur i Sverige*. Stockholm: Fri Tanke förlag.
- Haldeman, D. (1996). Spirituality and religion in the lives of lesbians and gay men. I Cabaj, R. & Stein, T. (red.) *Textbook of homosexuality and mental health*. Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Hamilton, J. (1989). *Vad du behöver veta om marknadsundersökningar*. Spånga: Esomar.
- Hammond, J. A., Cole, B. S., & Beck, S. H. (1993). Religious heritage and teenage marriage. *Review of Religious Research*, 35(2), s. 117-133.
- Harper, M. (1976). The Holy Spirit Acts in the Church, its Structures, its Sacramentality, its Worship and Sacraments. *One in Christ : a catholic ecumenical review continuing the Eastern churches quarterly*, s. 319-328.
- Harrysson, L., Jacobsson, K., Kristiansen, A., & Meeuwisse, A. (2006). *Socialhögskolan rekommenderar: Råd och anvisningar inför uppsatsarbetet*. Lund: Lunds universitet.
- Hirdman, Y. (2012). Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. I Svedjedal, J. (red.) *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

- Holme, I. M., & Solvang, B. K. (1991). *Forskningsmetodik - Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Håll det Trehundra. (2019). *Håll det Trehundra*. Hämtat från <https://halldettrehundra.com/2019/01/25/jag-vet-att-du-redan-har-slappt-in-jesus-i-ditt-hjarta-men-finns-det-plats-for-mig-och-20-andra-kristna-ragningsrepliker/> [2019-03-01]
- Härdelin, A. (2000). Spiritualitetsvetenskapliga forskningslinjer. I Bexell, O. (red.) *Kyrkovetenskapliga forskningslinjer : En vetenskapsteoretisk översikt*. Lund: Studentlitteratur.
- Ideström, J. (2009). *Lokal kyrklig identitet: en studie av implicit ecklesiologi med exemplet Svenska kyrkan i Flemingsberg*. Skellefteå: Artos & Norma.
- Jacobsen, D. (2011). *The World's Christians : Who they are, Where they are, and How they got there*. NJ, Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Jemteborn, A. (2005). *Å stå på sig, på egna ben – en fallstudie om en flicka i en hederskultur och hennes motstånd mot att inordna sig efter släktens krav*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Jennings, M. (2018). Impossible Subjects: LGBTIQ Experiences in Australian Pentecostal-Charismatic Churches. *Religions* , 53(35), s. 117-133.
- Johansson, K. (2005). Heder, ära och skam. I Johansson, K. (red.) *Hedersmord : Tusen år av hederskulturer*. Stockholm: Historiska media.
- Jönköpings-Posten. (2016). Vänsterstjärnan: »Lägg ansvaret på förövarna«. *Jönköpings-Posten*, den 2 december. Hämtat från <https://www.jp.se/article/vansterstjarnan-lagg-ansvaret-pa-forovarna/> [2019-03-20]
- Justitiedepartementet. (2014). *SOU 2014:49 Våld i nära relationer – en folkbälsöfråga*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Justitiedepartementet. (2016). *Skuldsaneringslag (2016:675)*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Kamali, M. (2004). Media, experter och rasismen. I Englund, C. & Larsson, S. (red.) *Debatten om hedersmord : feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitt förlag.
- Kardemark, W., & Moberg, J. (2017). Att spela innebandy på ett kristet vis. Sportkultur i KRIK Göteborg Student. *Prismet Religionspedagogisk tidskrift*, 1-2(2017).
- Kay, W. K. (2010). Concluding Reflections. I Thomas, J. C. (red.) *Toward a Pentecostal Ecclesiology: The Church and the Fivefold*. (ss. 285-290). Cleveland: CPT Press.
- Kennerberg, O. (1996). *Innanför eller utanför : en studie av församlingstukten i nio svenska frikyrkoförsamlingar*. Örebro: Libris Bokförlag.
- Khader, N. (1998). *Familjeliv och levnadsmönster bland mellanösterns muslimer*. Finland: WSOY.
- Khan, T. (2006). *Beyond honour: a historical materialist explanation of honour*. Oxford: Oxford University Press.
- Koçtürk-Runefors, T. (1991). *En fråga om heder. Turkiska kvinnor hemma och utomlands*. Stockholm: Tiden.
- Kurkiala, M. (2005). *I varje trumslag jordens puls : Om vår tids rädsla för skillnader*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing. Andra upplagan*. London/Thousands Oaks, CA: SAGE.
- Kärkkäinen, V.-M. (2011). Pentecostal ecclesiology – does it exist? *International Journal for the Study of the Christian Church*, 4(11), s. 248-255.

- Kärkkäinen, V.-M. (2016). Church as Charismatic Fellowship : Ecclesiological Reflections from the Pentecostal-Roman Catholic Dialogue. I Green, C. (red.) *Pentecostal Ecclesiology*. Boston: Brill.
- Land, S. J. (1993). *Pentecostal spirituality: A passion for the kingdom*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Larsson, F. (2016). *Ni är väl ändå lite för unga?* Hämtat från Veni Emmanuel : Mina tankar och funderingar så länge Herren dröjer.: <https://veniemmanuel.wordpress.com/2016/06/17/ni-ar-val-anda-lite-for-unga/> [2019-03-01]
- Lifvendahl, T. (2015). Statssanktionerat förtryck. *Svenska Dagbladet*, den 7 oktober. Hämtat från <https://www.svd.se/statssanktionerat-fortryck> [2019-03-10]
- Lindhardt, M. (2012). *Power in Powerlessness: A Study of Pentecostal Life Worlds in Urban Chile*. Leiden: Brill.
- Lindhardt, M. (2015). Men of God: Neo-Pentecostalism and masculinities in urban Tanzania. *Religion*, 45(2), s. 252–272.
- Loomba, A. (2005). *Kolonialism/Postkolonialism: en introduktion till ett forskningsfält*. Stockholm: Tankekraft.
- Lord, A. (2011). Mission-driven Pentecostal ecclesiology. *International Journal for the Study of the Christian Church*, 11, s. 279-287.
- Lundgren, E., & Westerstrand, J. (2002). Fadime, patriarkatet och våldet. I Apo, S., Koivunen, A. L., Rossi, M. & Saarikangas, K. (red.) *Itkua ikä kaikki? Kirjoituksia naisesta, vallasta ja väkivallasta*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Löfgren, H. (2009). Barnens situation. I Järvå, H. (red.) *Sektsjuka : Bakgrund – uppbrött – behandling*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Maccio, E. M. (2010). Influence of family, religion, and social conformity on client participation in sexual reorientation therapy. *Journal of Homosexuality*, 57, s. 441-458.
- Mahieddin, E. (2018). *Faire Le Travail De Dieu: Une anthropologie morale du pentecôtisme en Suède*. Paris: Karthala.
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing Research – an applied orientation*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education.
- Makram, O. (2019). Det är moralen, inte klanen. *Kvartal*, den 27 augusti.
- Maskens, M. (2013). Combating and reproducing hegemonic masculinity: the Pentecostal. *Gender, Pentecostalism and Diaspora*. Bergen: University of Bergen.
- Matsuzato, K. & Sawae, F. (2010). Rebuilding a Confessional State: Islamic Ecclesiology in Turkey, Russia and China. *Religion, State & Society*. 38(4), s. 331-360.
- May, T. (2001). *Sambällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur. Lund: Studentlitteratur.
- Miranti, J. (1996). The spiritual/religious dimension of counseling: A multicultural perspective. I Pedersen, P. & Locke, D. (red.) *Cultural and diversity issues in counseling*. Greensboro: University of North Carolina Press.
- Moberg, J. (2013). *Piety, Intimacy and Mobility : A Case Study of Charismatic Christianity in Present-day Stockholm*. Stockholm: Södertörns högskola.
- Mojab, S. (2004). The particularity of 'honour' and the universality of 'killing': from early warning signs to feminist pedagogy. I Mojab, S. & Abdo, N. (red.) *Violence in the name of honour. Theoretical and political challenges*. Istanbul: Bilgi University Press.

- Myndigheten för stöd till trossamfund. (2019). *Statistik om trossamfund*. Hämtat från Myndigheten för stöd till trossamfund: <https://www.myndighetensst.se/kunskap/statistik-om-trossamfund.html> [2019-03-01]
- Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK. (2010). *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK. Hämtat från <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/493/nck-rapport-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-2010-1.pdf>
- Nel, M. (2018). Defining a pentecostal hermeneutic for Africa. I Baffes, M. (red.) *Text and Context: Vernacular Approaches to the Bible in Global Christianity*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Nitz, C. (2008). En kristen hederskultur. *Katrineholms-Kuriren*, den 29 oktober.
- Ouis, P. (2009). »Den verkliga kulturkonflikten?« Islamisk sexualmoralism i liberala Sverige. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3-4, s. 350-368.
- Ouis, P. (2015). Primär och sekundär diskurs om heder : Att problematisera givna föreställningar om förövare och brottsoffer i »hedersrelaterat våld och förtryck«. *Socialvetenskaplig tidskrift*(3-4), s. 359-365.
- Patra, S. (2016). Conversion therapy for homosexuality: serious violation of ethics. *Indian Journal of Medical Ethics*. 1(3).
- Peristiany, J. G. (1965). Honour and Shame. The Values of Mediterranean Society. I Peristiany, J. G. (red.) *Honour and Shame: The values of Mediterranean Society*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Persson, J. (2003). Värt att vänta på? : om frikyrkoungdomars syn på sexualitet. I Johansson, T. & Lalander, P. (red.) *Sexualitetens omvandlingar : Politisk lesbiskhet, unga kristna och machokulturer*. Göteborg: : Bokförlaget Daidalos.
- Pingströrelsen FFS. (2019). *Statistik för 2017*. Hämtat från pingströrelsen: <https://www.pingst.se/om-pingst/fakta-och-forskning/statistik/> [2019-03-01]
- Pinnock, C. (2006). Church in the Power of the Holy Spirit. *Journal of Pentecostal Theology*, 14(2).
- Pitt-Rivers, J. (1965). Honour and Social Status. I Peristiany, J. G. (red.) *Honour and Shame: The values of Mediterranean Society*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Razack, S. H. (2004). Imperilled muslim women, dangerous muslim men and civilised Europeans: Legal and social responses to forced marriages. *Feminist legal studies*, 12(2), s. 129–174. doi:10.1023/B:FEST.0000043305.66172.92
- Regeringskansliet. (2007). *Skär 2007/08:39 Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Ruane, R. (2000). Murder in the Name of Honor: Violence against Women in Jordan and Pakistan. *Emory International Law Review*. 14(3), s. 1523-1580.
- Said, E. W. (2004). *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.
- Schlytter, A., & Rexvid, D. (2013). Män som offer och gärningsmän i hedersrelaterade sammanhang. I Silberberg, G. (red.) *Barn, utsatthet och heder*. Stockholm: Ersta Högskola Förlag.
- Schlytter, A., & Rexvid, D. (2014). Pojkars villkor i hederskontexten: LVU:s blinda fläck. I Cederborg, A.-C. & Warnling-Nerep, W. (red.) *Barnrätt*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

- Schlytter, A., & Rexvid, D. (2016). *Mäns beder : Att vara både offer och förövare*. Lund: Studentlitteratur.
- Schlytter, A., Högdin, S., Ghadimi, M., Backlund, Å., & Rexvid, R. (2009). *Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad. Rapport 2009. Del II. Oskuld och beder : en undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholms stad - omfattning och karaktär*. Stockholm: Stockholms stad.
- Sever, A., & Yurdakul, G. (2001). Culture of honor, culture of change: A feminist analysis of honor killings in rural Turkey. *Violence against women*, 7(9), s. 821-825.
- Sidenvall, E. (2007). Pingströrelsen växer hundra år efter start. *Svenska Dagbladet*, den 19 september.
- Sjögren, A. (1993/2006). *Här går gränsen. Om integritet och kulturella mönster i Sverige och medelhavsområdet*. Stockholm: Dialogos.
- Socialdepartementet. (1998). *SOU 1998:113 I God Tro - Samhället och nyandligheten*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Stockholms stad. (2009). *Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad. Rapport 2009. Del I*. Stockholm: Stockholms stad.
- Svenning, C. (2003). *Metodboken*. Eslöv: Lorentz förlag.
- Svenska Evangeliska Alliansen. (2018). Hämtat från Svenska Evangeliska Alliansens hemsida: <https://www.sea.nu/om-oss/natverk-sverige/> [2018-02-01]
- Svenska kyrkans teologiska kommitté. (2005). *Kärlek, samlevnad och äktenskap : Rapport från en offentlig hearing den 6–9 september 2004*. Svenska kyrkans utredningar 2005:1. Uppsala: Svenska kyrkan.
- Sveriges Kristna Råd. (2017). *Ungdomsrepresentanter invalda i styrelsen*. SKR:s hemsida, den 30 maj 2017. Hämtat från <https://www.skr.org/sveriges-kristna-rad-valkomnade-tre-kyrkor/> [2019-02-20]
- Thunander, T. (2007). *Barnbrudar: i nöd och olust undersöker journalisten*. Stockholm: Leopard Förlag.
- Toland, P. L. (2015). *How Venezuelan Church Leaders' Behaviors Manifest Cultural Values of Honor and Shame in Their Interactions with Church Members*. Los Angeles: Biola University.
- Tozer, E. & Hayes, J. (2004). Why Do Individuals Seek Conversion Therapy?: The Role of Religiosity, Internalized Homonegativity, and Identity Development. *The Counseling Psychologist*, 5(32), s. 716-740.
- Uppsala tingsrätt. (2020). Dom i mål mot tre f.d. medlemmar i en församling i Knutby. Mål: B 6654-17. Hämtat från Uppsala tingsrätts hemsida: <https://www.domstol.se/nyheter/2020/03/dom-i-mal-mot-tre-f.d.-medlemmar-i-en-forsamling-i-knutby/> [2016-03-13]
- Waidzunas, T. (2015). *The straight line: How the fringe science of ex-gay therapy reoriented sexuality*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Welchman, L., & Hossain, S. (2005). *'Honour' : Crimes, Paradigms, and Violence Against Women*. London: Zed Books Ltd.
- Wikan, U. (2005). *En fråga om beder*. Stockholm: Ordfront.
- Wikan, U. (2009). *Om beder*. Göteborg: Daidalos.
- Världen idag. (2012). Nya böcker om sexmissbruk. *Världen idag*, den 10 augusti.
- Världen idag. (2016). Sveriges nya bibelskola – i USA. *Världen idag*, den 27 januari.

- Åberg, C. (2016). Pokémon - Djävulens fickmonster. Hämtat från Apg 29:
<https://www.apg29.nu/pokmon-djavulens-fickmonster-26137> [2016-07-26]
- Österberg, E. (2005). Heder, hat och förtvivlan. I Johansson, K. (red.) *Hedersmord : Tusen år av hederskulturer*. Stockholm: Historiska media.

KÄLLMATERIAL

INTERVJUER

- »Benjamin«. (2019). Intervju för masteruppsats, den 21 februari. (E. Lundström, intervjuare)
- »Ester«. (2019). Intervju för masteruppsats, den 13 mars. (E. Lundström, intervjuare)
- »Lukas«. (2019). Intervju för masteruppsats, den 7 mars. (E. Lundström, intervjuare)
- »Sara«. (2019). Intervju för masteruppsats, den 11 mars. (E. Lundström, intervjuare)
- »Simon«. (2019). Intervju för masteruppsats, den 13 mars. (E. Lundström, intervjuare)

TRYCKT KÄLLMATERIAL

- Arterburn, S., Stoeker, F., & Yorkey, M. (2009). *Every Young Man's Battle : Strategies for Victory in the Real World of Sexual Temptation*. New York: WaterBrook Press.
- Arterburn, S., Stoeker, F., & Yorkey, M. (2012). *Varje mans kamp : vinn striden över sexuella frestelser – steg för steg*. Uppsala: Livets Ords Förlag.
- Bevere, J. (2008). *Heder : belöning väntar dig som hedrar andra*. Uppsala: Livets Ords förlag.
- Edsinger, O., & Wellstam, J. (2017). *När två blir ett. Lärarhandledning*. Stockholm: Svenska Evangeliska Alliansen.
- Edsinger, O., Ewert, P., Ewert, T., & Wellstam, J. (2017). *När två blir ett : Sex och samlevnad ur ett kristet perspektiv*. Stockholm: Svenska Evangeliska Alliansen.
- Silk, D. (2013). *Heder i Guds rike : bevara en övernaturlig miljö*. Örebro: Gospel Media.
- Svensson, A. B. (2011). *Kärlek, sex och samlevnad : Raka svar på tonåringars frågor*.

AUDIOVISUELLT KÄLLMATERIAL

- Ardenfors, M. (2017). *Sommarpodd: »Din kropp som ett tempel för Gud«*, den 9 oktober. Hämtat från PingstJkpg Soundcloudsida: <https://soundcloud.com/pingstjkpg/sommarpodd-din-kropp-som-ett-tempel-for-gud> [2019-03-10]
- Junaeus, A. (2015). *Andreas Junaeus, Kristet Center Örebro I do - Du ska bli gift*, den 28 februari. Hämtat från Kristet Center Örebro ungdomsarbete: <https://www.hipcast.com/podcast/HBjGwkd4> [2019-03-20]
- Nyhemsveckan. (2011). *Seminarium om sex och samlevnad, Nyhemsveckan*, den 19 juni. Nyhemsveckan, Nyhem. http://nyhem.media.fnf.nu/2/nyhemsveckan_2011/8 [2019-03-17]
- Perstrand, P. (2016). *Pontus Perstrand – Vad säger bibeln om sex? (Re:fuel)*, den 30 september. Hämtat från Eskilstuna pingstförsamlings youtubekanal: <https://www.youtube.com/watch?v=Fx1QY8dCcQU> [2019-03-20]
- Salomonsson, D. (2015). *Predikan: Äktenskapet - före, under, efter - del 1 - Dan Salomonsson*, den 13 september. Hämtat från Uppsala Pingst Youtube-kanal: <https://www.youtube.com/watch?v=XInXlMVVRe8> [2019-03-20]

- Sverige Radio (2017). Människor och tro. *Den kristne mannen - mjuk lysnare eller handlingskraftig ledare?*, den 30 november.
- Truedsson, B. (2018). *Seminarie Nyhemshallen, Helandets gåva och kraftgärningar Med Björn Truedsson*, den 16 juni. Hämtat från Nyhemsveckans hemsida:
<https://soundcloud.com/nyhemsveckan/2018-06-16-seminarie-nyhemshallen-helandets-gava-och-kraftgarningar-med-bjorn-truedsson?in=nyhemsveckan/sets/nyhemsveckan-2018> [2019-03-20]

KÄLLMATERIAL FRÅN INTERNET

- Ekvall, A. (2014). *Beskydd för våra barn*, den 10 december. Hämtat från Jesus till barnen:
<http://jesustillbarnen.se/beskydd-for-vara-barn/> [2018-03-01]
- Hillsong. (2017). *Hillsong Men*. Hämtat från Hillsong Sverige:
<https://hillsong.com/es/sweden/event/2017/11/hillsong-men/#.Xlpw8JNKjOQ> 25 11 [2019-03-20]
- Lundkvist, M. (2015). *Manligt och kvinnligt i Bibeln*, den 19 november. Hämtat från Yeshua.se:
<https://yeshua.se/?n=5> [2019-02-01]
- Nordén, J. (2011). *7 viktiga principer för andlig krigföring*, den 9 februari. Hämtat från Efterkristus.nu : undervisning, reflektioner och fördjupning om vad det kan innebära att följa Jesus i Sverige i dag.: <https://efterkristus.wordpress.com/2011/02/09/7-viktiga-principer-for-andlig-krigforing/> den [2019-03-01]

KÄLLMATERIAL FRÅN SOCIALA MEDIER

- Amritzer, J. *Instagram, 2017*. Hämtat från Johannes Amritzers Instagramkonto:
<https://www.instagram.com/johannesamritzer> [2019-03-01/2020-02-10]
- Hector, S. *Instagram, 2017*. Hämtat från Samuel Hectors Instagramkonto:
<https://www.instagram.com/revhector> [2019-03-01]
- Nielsen, A. *Instagram, 2017*. Hämtat från Andreas Nielsens Instagramkonto:
<https://www.instagram.com/andreasnielsen> [2019-03-01]
- NN. (2015). *Facebook*, den 5 november. Hämtat från den tidigare pastorns Facebookkonto [2018-10-22]